

Høgskolen
i Innlandet

**Aksel Hagen og Nils Aarsæther,
Camilla Brattland, Hans Olav Bråtå, Arild Buanes,
Vilde Andrea Jensen, Gisle Johansen, Toril Ringholm**

PILOT AREALSTRATEGI

Utvikling og evaluering av arealstrategiarbeid
i åtte distriktskommunar.

Sluttrapport.

Oppdragsrapport nr. 15 - 2023

Utgivelsessted: Elverum

©Forfatterne/Høgskolen i Innlandet, 2023

Det må ikke kopieres fra publikasjonen i strid med Åndsverkloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner.
Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for høgskolens syn.

I Høgskolen i Innlandets oppdragsserie publiseres både internt og eksternt finansierte FoU-arbeider.

ISSN: 2535-4140

ISBN digital utgave: 978-82-8380-412-6

Sammendrag

Denne rapporten markerer avslutninga på eit pilotprosjekt om arealstrategiarbeid i 8 distriktskommunar, finansiert av KDD Kommunal- og distriktsdepartementet i samarbeid med Distriktsenteret. Prosjektoppstart var mai 2021, og avslutning januar 2023.

Dei 8 kommunane er Namsskogan, Leka og Holtålen i Trøndelag, Lødingen, Grane og Hamarøy i Nordland, og Nordkapp og Karasjok i Troms og Finnmark. Forskargruppa har også henta inn erfaringar og vurderingar om arealstrategiarbeid frå fylkeskommunar, statsforvaltarar og Distriktsenteret.

Rapporten skal kome i møte forventningane som KMD (no KDD Kommunal og distriktsdepartementet) har formulert i oppdragsavtalen av 15. februar 2021 om eit forskings- og utredningsoppdrag utført av HINN Høgskolen i Innlandet i samarbeid med UiT Norges Arktiske Universitet: «Oppdrag som prosessleder og ansvarlig for det faglige innholdet i, og praktisk utforming og evaluering av, pilot i bruk av arealstrategi for å forenkle KPA (kommuneplanens arealdel) i små kommuner med store LNFR-områder.»

Prosjektet omfattar eit kartleggings- og evalueringsarbeid, men også samarbeid om prosessleing i kommunane. Eit siktemål har vore å teste ut om arealstrategien bidrar til å forenkle planarbeidet i små kommunar med store landbruk-, natur-, fritids- og reindriftsareal (LNFR)-områder.

Rapporten inneheld både ei oppsummert (kap. 3 og 4) og ei kommunevis (kap. 8) rapportering når det gjeld nytten og utfordringar ved bruk av arealstrategi. Det er framskaffa data om prosessar fram mot vedtatt samfunnsdel (KPS) med arealstrategi (ARS). I kap. 5 er rettleings- og opplæringsbehov omtalt og vurdert. Kap. 6 inneheld drøftingar og konklusjonar.

I kap. 7 kjem forskargruppa med sju tilrådingar til det å utvikle arealstrategi:

- 1) *Godt mottatt – inn i lova.* Arealstrategi bør bli tatt inn i Plan- og bygningslova under Samfunnsdelen (pbl § 11-2).
- 2) *Framdriftsgruppe.* Manglande eller forseinka gjennomføring skuldast ikkje manglande interesse. Eit tiltak som kan vurderast er å sette saman ei ad hoc- "framdriftsgruppe" for sikre framdrifta på arbeidet.
- 3) *Planprogram samfunnsdelen fjernes.* Bestemmelsen i plan- og bygningslova om planprogram kan med fordel bli fjerna når det gjeld samfunnsdelen, og eventuelt bli erstatta av eit enkelt oppstartvedtak som fastlegg framdrift/tidsplan for planprosessen.
- 4) *Medvirkning gir mening.* På prosess-sida har vi funne at det verkar enkelt å få til medvirkning i utforminga av dette planverktøyet. Vi rår kommunane til å eksperimentere med ulike former for interaktiv medvirkning.
- 5) *Rural klimaplanlegging.* Det i dag ei forventning om at planlegging vil vere prega av eit sterkt klimapolitisk engasjement. Vi ser få spor av dette i arealstrategiprosessane, trass i at det planfaglege personale legg stor vekt på klima/miljø/berekraftmål.. Vi tilrår at rettleingsmateriell og rettleing frå fylkeskommunen og statsforvaltar i større grad blir tilpassa rurale utfordringar på klima- og naturfeltet.
- 6) *Stabilitet i planstaben over tid.* Kommunane må få betre hjelp frå fylkeskommune, statsforvaltar og Distriktsenter til rekruttering og oppfølging av planfagleg personale . Prosessferdigheter må vektleggast, og likeins vil evne til å anvende lokalkunnskap vere ein vesentleg ressurs for den som skal leie planprosessar.
- 7) *Opplæring – etter- og vidareutdanning*

Det er ikkje arealstrategiarbeid isolert sett som det trengs opplæring i, men i overordna samfunnsplanlegging meir generelt. Mange ønskjer seg 'hands on'-opplæring mens dei er i planprosessen, også folkevalde.

Emneord: Arealstrategi, kommuneplanlegging, kommuneplanens samfunnsdel

Oppdragsgiver: KDD Kommunal- og distriktsdepartementet i samarbeid med Distriktssenteret.

Summary

The report deals with the practicing of the land use strategy (LUS) tool in small municipalities in Norway's geographical periphery. LUS is intended to simplify the planning process, and to make a more coherent municipal comprehensive plan, by creating a strategic link between the societal plan (the social element of the municipal comprehensive plan) and the land use plan (the land-use element of the municipal comprehensive plan). The idea is that the long-term goals for community development stated in the societal plan have spatial implications, and these should be clarified by LUS to guide the working out of the ensuing land use plan. Creating a link between the societal and the land use however challenges the well-known split between two planning traditions, and in the revision of the planning and building act (2008) the legislators did not introduce LUS as a mandatory planning tool, even though this was proposed by the Planning Act Commission, back in 2003. However, in the 2019 governmental "National expectations to regional and municipal planning", the LUS tool was highlighted and strongly recommended.

Small municipalities in the periphery have small planning staffs, and the question was if, and to what extent, the LUS tool has been adopted. A report from Norce Research in 2021 showed that a surprisingly high share of the smaller municipalities – about 40 % - had adopted the tool. The present report provides an in-depth study of 8 municipalities in their work with LUS. Small municipalities in the three northernmost counties were invited to apply for participation in what was called a Pilot Project on Land Use Strategy. A research group worked together with the municipalities and the (regional) advisory system to discuss, formulate and decide upon the societal plan including LUS in the participating municipalities. Thus the character of this project is both research-based in the traditional sense, and a project informed by "action research" traditions.

The project has a twofold aim: First, to have a focus on the strategy process, and second, to focus on the priorities and policies for land use. The first element is based on a concept of participatory planning, the second is based on a concept of sustainable land use practices, in municipalities with large areas to be reserved for agriculture, leisure, nature conservation and reindeer herding. The research group has interviewed elected political leaders, municipal administrators, and cooperated closely with both the local planning officers and with the "helping system" - made up by the national "District Centre", and regional planning advisors in the three actual regions.

What we found was that both leaders and citizens in the small municipalities responded positively to LUS, however only one of eight municipalities had decided upon the societal plan with LUS at the end of the project period. This can be explained by lack of time and personnel resources, but also by problems of handling conflicts over land-use, involving both indigenous reindeer herding and international capital, searching for land and waters to expand their activities. Following the findings and conclusions, the research team has suggested a series of measures to strengthen the ability of small municipalities to work out LUS to link the societal plan to land use planning. Separate reports from each municipality conclude the pilot study.

Forord

Denne rapporten markerar avsluttinga på eit pilotprosjekt om arealstrategiarbeid i 8 distriktskommunar, finansiert av KDD Kommunal- og distriktsdepartementet i samarbeid med Distriktssenteret. Prosjektoppstart var mai 2021, og avslutning januar 2023.

Teamet kring distriktskommunane sine planaktivitetar har vorte imponerende omfattande dei siste åra; frå departement, regionale myndigheiter, kommunesektorens organisasjon KS, og forskings- og utdanningsinstitusjonar. Her kjem vårt bidrag, frå ei gruppe forskarar frå UiT Norges Arktiske Universitet og HINN Høgskolen i Innlandet.

I rapporten har Aksel Hagen og Nils Aarsæther skrive kapitla 1-7 med innspel og kommentarar frå dei fire andre i forskargruppa Camilla Brattland, Hans Olav Bråtå, Arild Buanes og Toril Ringholm. Kapittel 8 består av 8 kommunenotat, der det for kvart notat er spesifisert kven av som forskarane som er forfattar. I tillegg har studentane Vilde Andrea Jensen og Gisle Johansen bidratt i to av notata.

Kostnadene ved omsetting til samisk var i utgangspunktet ikkje innrekna i prosjektet sitt budsjett, men oppdragsgivar har bidratt med midlar til omsetting (for Hamarøy til lulesamisk ved Lars Theodor Kintel og for Karasjok ved Brita Kåven). I tillegg vil vi takke for bidrag til omsetting frå prosjektet Tana River, støtta av Framsenteret i Tromsø.

Det er så mange som arbeider engasjert og godt med plan- og utviklingsarbeid i offentleg forvaltning og lokalsamfunn. Vi har i dette prosjektet møtt nokre av dei, i dei 8 kommunane og i dei tre fylkeskommunane og statsforvaltarane. Takk for hjelpa. Takk for inspirasjon til å arbeide vidare planforskning og utviklingsarbeid framover i Distrikts-Noreg.

KDD Kommunal- og distriktsdepartementet har understreka at dette pilotprosjektet vil kunne inngå i arbeidet med å utvikle ein kunnskapsbase for bruk i fylkeskommunens, statsforvaltarens og DS Distriktssenterets rettleiing av dei små kommunane, og i KDD sitt arbeid med Plan- og bygningslova, Nasjonale forventningar, statlege planretningsliner og tematisk rettleiingsmateriell. Vi vil samtidig takk for det gode og inspirerende samarbeidet vi undervegs i prosjektperioden har hatt med Liv Kirstine Just-Mortensen og Hildegunn Nordtug og fleire av deira fagfolk i hhv KDD og DS.

Vi håper at rapporten vil kunne fungere på ein slik måte.

Lillehammer 15. mars 2023

Aksel Hagen

Prosjektleder

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Summary	6
Forord	7
Innholdsfortegnelse	8
1. Bakgrunn, opplegg og forventa resultat	10
1.1 Innleiing	10
1.2 Bakgrunn og opplegg	10
2. Metode	13
2.1 Korleis vi har arbeidd	13
2.2 Kommunalt og regionalt engasjement	14
3. Arealstrategiprosessen - resultat og funn	16
3.1 Innleiing - oversiktsbilde	16
3.2 Planstatus	17
3.3 Leiing av prosessen med arealstrategi	17
3.4 Folkevald involvering i prosessen	18
3.5 Medvirkning i arealstrategiprosessen	18
3.6 Status desember 2022	19
3.7 Funn prosess	19
4. Arealstrategi - innhald	22
4.1 Innleiing - oversiktsbilde	22
4.2 Kommunevis	23
4.2.1 Nordkapp	23
4.2.2 Karasjok	23
4.2.3 Lødingen	24
4.2.4 Hamarøy	24
4.2.5 Namsskogan	24
4.2.6 Holtålen	25
4.3 Funn – arealstrategiens innhald	25
5. Rettleiing – system, praksis og nytte	26
5.1 Pilotkommunane	26
5.2 Fylkeskommune og statsforvaltar	27
5.2.1 Motivasjon - engasjement	27
5.2.2 Samfunnsdel og arealdel – gjennomføringsevne	28
5.2.3 Konsulentbruk	28
5.2.4 Planinnsatsen LNFR - kommunesenter/tettstad	29
5.2.5 Planprogram	29
5.2.6 «Hjelparar»	29
5.2.7 Fagleg kontinuitet	30
5.3 Distriktssenteret	30
5.3.1 Motivasjon - engasjement	30
5.3.2 Konsulentbruk	31
5.3.3 Planinnsatsen LNFR - kommunesenter/tettstad	32
5.3.4 Planprogram	32
5.3.5 «Hjelparar»	32
5.3.6 Fagleg kontinuitet	32
6. Drøftingar – konklusjonar	34

6.1 Arealstrategi i samfunnsdelen - meningsfullt verktøy	34
6.2 Samfunnsdelarbeid med arealstrategien involverer	35
6.3 Småkommunar har hjelparar	36
7. Tilrådingar.....	37
8.Kommunenotat	39
8.1. Nordkapp.....	39
8.2. Karasjok	48
8.2.1 Karasjok (nordsamisk).....	48
8.2.2. Karasjok (bokmål)	63
8.3. Lødingen	78
8.4. Hamarøy	86
8.4.1. Hamarøy (lulesamisk)	86
8.4.2 Hamarøy (Bokmål).....	89
8.5. Grane	93
8.6. Leka.....	97
8.7. Namsskogan	100
8.8. Holtålen	107
Litteraturliste.....	112
Vedlegg.....	113

1. Bakgrunn, opplegg og forventna resultat

1.1 Innleiing

Denne rapporten markerar avsluttinga på eit pilotprosjekt om arealstrategiarbeid i 8 distriktskommunar, finansiert av KDD Kommunal- og distriktsdepartementet i samarbeid med Distriktsenteret. Prosjektoppstart var mai 2021, og avslutning januar 2023.

Rapporten skal kome i møte dei forventningane som KMD Kommunal og moderniseringsdepartementet (no KDD Kommunal og distriktsdepartementet) har presentert i oppdragsavtalen av 15. februar 2021 om eit forskings- og utredningsoppdrag utført av HINN Høgskolen i Innlandet i samarbeid med UiT Norges Arktiske Universitet: «Oppdrag som prosessleder og ansvarlig for det faglige innholdet i, og praktisk utforming og evaluering av, pilot i bruk av arealstrategi for å forenkle KPA (kommuneplanens arealdel) i små kommuner med store LNFR-områder.»

Dels er oppdraget eit kartleggings- og evalueringsarbeid, men det omfattar også prosessleiing og kommunikasjon med kommunane om utvikling av, og fagleg innhald i, arealstrategien. Siktemålet har vore å teste ut om arealstrategien bidrar til å forenkle planarbeidet i små kommunar med store landbruk-, natur-, fritids- og reindriftsareal (LNFR)-områder.

Rapporten inneheld både ei oppsummert (kap. 3 og 4) og ei kommunevis (kap. 8) rapportering når det gjeld nytten og utfordringar ved bruk av arealstrategi. Det er framskaffa data om prosessar fram mot vedtatt samfunnsdel (KPS) med arealstrategi (ARS), men som vi skal vise, blei ikkje dette "løpet" fullført innafor ramma av prosjektperioden. KMD/KDD understreka at dei er ute etter kva deltakarkommunane, men og dei aktuelle fylkeskommunane har å melde om arealstrategiarbeid. Forskargruppa har valt i samråd med KDD også å hente inn erfaringar og vurderingar om arealstrategiarbeid også frå statsforvaltarar og Distriktsenteret. I kap. 5 er temaet rettleiings- og opplæringsbehov omtalt og vurdert, bygd på avmeldingar frå alle deltakarane i dette pilotprosjektet.

Kap. 6 inneheld konklusjonar og tilrådingar om m.a. korleis arealstrategi (ARS), kan gje betre samanheng mellom kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel, om forenkling i plansystemet og om behovet for opplæring/etterutdanning for administrasjon, planleggarar og lokale folkevalde.

KMD/KDD har understreka at dette pilotprosjektet vil kunne inngå i arbeidet med å utvikle ein kunnskapsbase for bruk i fylkeskommunens, statsforvaltarens og Distriktsenterets rettleiing av dei små kommunane, og i KDD sitt arbeid med Plan- og bygningslova, Nasjonale forventningar, statlege planretningsliner og tematisk rettleiingsmaterieil. Vi håper at rapporten vil kunne fungere på ein slik måte.

Utover i rapporten vil vi ofte omtale kommuneplanens samfunnsdel som samfunnsdelen og kommuneplanens arealdel som arealdelen. Arealstrategi vil vi ofte omtale som ARS; *landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder* som LNFR-områder.

1.2 Bakgrunn og opplegg

Piloten skulle vere case-basert, og var i utgangspunktet basert på deltaking frå dei kommunane som inngjekk i Distriktsenterets pågåande prosjekt *Distriktskommune 3.0 - Bedre samfunnsutvikling gjennom forenkling av kommuneplanleggingen i de minste kommunene (2020-2023)*.

Distriktsenteret, fylkeskommunane og statsforvaltarane i Trøndelag og Nordland skulle også vere

med i samarbeidet. Meir spesifikt skulle piloten «teste ut om bruk av arealstrategi kombinert med riktig bruk av LNFR spredt formålet kan bidra til ei forenkling og forbedring av kommunal arealplanlegging og kopling av denne til samfunnsdelen» (KMD 2020).

Planlovutvalet foreslo i si tid, 2003, ein ny paragraf om “arealstrategi” i kommuneplanens samfunnsdel, men dette blei ikkje lagt inn i Plan- og bygningslova ved lovbehandlinga i 2008. Først i *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019–2023* kom det eit tydeleg signal om at arealstrategi bør inngå i samfunnsdelen (s.7). Ein del småkommunar hadde før dette utarbeidd arealstrategi, dei fleste som ein del av samfunnsdelen. Ein del kommunar hadde lagt den inn i planstrategien eller i arealdelens planomtale (Angell mfl. 2021:19).

Denne piloten skulle sjå nærare på spørsmåla om kva som skjer av ARS-arbeid i utvalde distriktskommunar med store LNFR-areal: På kva måte skjer arbeidet, med kva grunngeving, og med kva erfaringar? Som pilotprosjekt skulle det ta pulsen på ARS-arbeidet. Forskarane skulle også få høve til å gi råd til kommunane om opplegget for prosessane og vere ein samtalepartner, ikkje berre innta den klassiske forskarrolla med observasjon, rapportering og evaluering.

Det var eit poeng i seg sjølv at Pilotprosjektet etablerte ein samarbeidsarena, digital, for å drøfte og å bistå ARS-arbeidet i pilotkommunane. På denne arenaen deltok også dei som har som oppgåve å inspirere og rettleie kommunar i planlegging etter plan- og bygningslova, dvs. KDD, aktuelle fylkeskommunar og statsforvaltarar, og Distriktssenteret. Dermed ville ein i arbeidet med denne piloten invitere inn og engasjere representantar for heile det rammegivande og rettleiande feltet. Gjennom samarbeidsarenaen kunne ein både få synleggjort kommunane, fylkeskommunane og statsforvaltarane sine forventningar til, og erfaringar med ARS, og kome vidare i ei drøfting av framtidig rettleiings- og opplæringsbehov for å styrke mindre distriktskommunar i det overordna planarbeidet. Oppdraget skulle bygge på NORCE-prosjektets nasjonale kartlegging av ARS i småkommunar, oppsummert i rapporten «Arealstrategi småkommuner». Lenke til prosjektet: <https://www.norcereasearch.no/prosjekter/bruk-av-arealstrategi-i-sma-distriktskommuner-kartlegging-av-omfang-og-bruk>.

Samanlikna med NORCE-kartlegginga, som i 2021 omfatta 105 småkommunar (med folketal under 2500) er pilot-prosjektet meint å vere meir tett på ei mindre gruppe distriktskommunar i tre regionar, og ha eit sterkare fokus på dei spesifikke utfordringane knytt til planlegging i småkommunar med store LNFR-område. Kommunal-departementet hadde relativt nyleg utarbeidd ein rettleiar for slik planlegging, etter at det i revisjonen av plan- og bygningslova var opna opp for ei, rett nok varsam, utbygging i område der ein normalt ikkje skal ha utbygging utover det som tradisjonell næringsdrift (i første rekke landbruk og reindrift) kan ha behov for (KMD 2020: *Planlegging for spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder*).

Ved prosjektstart mai 2021 blei seleksjonen av kommunar endra, slik at alle mindre kommunar i Trøndelag, Nordland, og Troms og Finnmark kunne søke om å delta i piloten, ikkje berre *Distriktskommune 3.0-kommunar*. Det meldte seg 8 kommunar, som alle blei med:

Trøndelag: Namsskogan, Leka, Holtålen (Distriktskommune 3.0)

Nordland: Lødingen, Grane (Distriktskommune 3.0), Hamarøy

Troms og Finnmark: Nordkapp, Karasjøk.

Ved at også kommunar frå Troms og Finnmark søkte, blei også fylkeskommunen og statsforvaltaren i Troms og Finnmark med i prosjektarbeidet.

Fylkeskommunane, statsforvaltarane, Distriktssenteret og Kommunaldepartementet var alle aktive i å oppmode enkeltkommunar til å delta, ut frå ei vurdering av at deltaking i prosjektet ville gi eit

«push» framover i kommunen sitt overordna planarbeid. På forskarsida hadde miljøa i Lillehammer og Tromsø gode erfaringar med både tidlegare samarbeid, og med det å vere tett på case-kommunar i forkinga. Det aksjonsforskningspreget som Kommunaldepartementet la opp til i utlysinga av prosjektet blei difor oppfatta som positivt i forskargruppa. Det praktiske og strategiske siktemålet for piloten blei også understreka ved at det var ønskeleg å involvere studentar i gjennomføringa, og ved at prosjektet skulle kunne ut i tilrådingar om rettleiingsopplegg i ARS, eventuelt også foreslå vidareutdanning/kursopplegg for kommunalt tilsette og lokalt folkevalde. Ein pilot skal peike framover, ha i seg ambisjonar om på fagleg grunnlag å bidra til å utvikle praksis innan planlegging, opplæring og utdanning, og til vidare forskings- og utviklingsarbeid.

Alle dei 8 kommunane som blei med, var i ein fase der ARS og *samfunnsdel* var i emning, eller undervegs. Dei hadde alle ein ambisjon om å arbeide fram og vedta samfunnsdel med arealstrategi i løpet av prosjektperioden, slik det kom til uttrykk i søknadene om å delta. Kommunaldepartementet understreka at eit mål med piloten var nettopp dette: At deltakarkommunane skulle få etablert ein arealstrategi i tilknytning til samfunnsdelen. Ein annan ambisjon var at pilotarbeidet skulle bli tilpassa tidsplan og innsatsar i prosjektet Distriktskommune 3.0. Fagleg sett er det eit tydeleg overlapp mellom Distriktskommune 3.0-prosjektet og Pilot-ARS-prosjektet. Men berre to av dei åtte kommunane som søkte deltaking i Pilot-prosjektet deltok i Distriktskommune 3.0-prosjektet. Det blei i samråd med Distriktsenteret konkludert med at ein tett integrasjon av dei to prosjekta ikkje ville ha nokon hensikt.

Karasjok kommune ligg i det samiske kjerneområdet, og den politiske kommunikasjonen foregår i stor grad på samisk. Også Hamarøy kommune inngår i det samiske språkforvaltningsområdet. Det har derfor vore naturleg å presentere kommunekapitla frå desse to kommunane også på samisk.

2. Metode

2.1 Korleis vi har arbeidd

Pilotarbeidet har dels fått karakter av å vere ei kartlegging av planprosessar i kommunane og av rettleiingsaktivitetar hos fylkeskommunane, statsforvaltarar og Distriktssenteret, og dels vore følgjeforskning på ARS-prosessar med innslag av aksjonsforskning. Kor mykje det har vore av det siste, dvs. involvering og rådgiving frå oss forskarar, har variert frå kommune til kommune. I fleire av kommunane har denne utforminga av forskarrolla dempa skillet mellom utforskar, medforskar og oppdragsgivar. Forskargruppa meiner difor at Pilot-prosjektet, i tråd med oppdragsgivar sine ambisjonar, har vorte meir eit samforsknings- og utviklingsprosjekt, enn eit tradisjonelt "forske på"-prosjekt.

I tillegg vil rapporteringa frå piloten omfatte evaluering, analyse og tilrådingar når det gjeld framtidig ARS-arbeid i små distriktskommunar («små kommunar med store LNFR-område»), inkludert konkrete framlegg til rettleiing og vidare samarbeid om forsknings- og utviklingsarbeid.

Samhandlinga/samforskinga starta med etablering av ein digital samarbeidsplattform. Det blei gjennomført to digitale samlingar (i april og mai 2021) der dei åtte kommunane og forskargruppa sine medlemmer presenterte seg, saman med folk frå fylkeskommunane, statsforvaltarane, Distriktssenteret og Kommunal- og distriktsdepartementet. Dette blei etablert som ei referansegruppe med vel 50 deltakarar. Gruppa har i alt hatt fire digitale samlingar i prosjektperioden, med informasjonsutveksling, diskusjonar og «fagleg påfyll». I prosjektperioden har det også vore ei rekkje digitale møter med kommunane enkeltvis frå juni 2021, og det blei gjennomført kommunebesøk hausten 2021 og våren 2022.

Kommunebesøka har vore lagd opp med semi-strukturerte individuelle intervju og gruppeintervju med politisk og administrativ leiing med dialogmøte med det planfaglege personalet i forkant og etterkant. Intervjuspørsmåla er vedlagt (vedlegg 3). Kommunebesøka har i tid blitt lagd til periodar der forskarane kunne rekke over intervjuarbeid og samtidig kunne vere til stades under plandriftingar på formelle og/eller uformelle arenaer. Avhengig av kor i prosessen kommunane har vore, har besøka omfatta observasjon av formannskap og kommunestyre si behandling av ARS/*samfunnsdel*, samt deltaking i regissering av, og observasjon på, folkemøter, litt ulikt frå kommune til kommune.

Opplegget for datainnhenting er NSD-godkjent. Som grunnlag for kommunekontakt og -besøk gjekk forskargruppa gjennom relevante plandokument. Det har vore kontakt i form av e-brev og telefonar mellom forskargruppa og kommunekontaktane (planansvarlege, politisk leiing) gjennom heile prosjektperioden, m.a. for å halde oss oppdatert på framdrifta i arbeidet med ARS/*samfunnsdelen*.

Metodiske stikkord for prosjektet er difor dokumentstudiar, digitale møter kommunevis og i referansegruppa, kommunevise fysiske besøk med dialogmøter, intervju, prosessleiing og observasjonar, og mot slutten av prosjektperioden e-brev og telefonar for å få presentert eit mest mogleg oppdatert situasjonsbilde av ARS-arbeidet, oppsummert i kommunespesifikke "Kommunenotat" som utgjer sluttkapittelet i denne rapporten.

Prosjektet hadde i utgangspunktet større ambisjonar med å få kommunane med på utprøving av ulike former for medvirkning i arealstrategiarbeidet, men dei økonomiske og tidsmessige rammene gjorde at forskarar samarbeidde med kommunane om medvirkning i meir avgrensa omfang. I samråd med kommunane blei det lagd opp til opne folkemøter med ein forenkla kafébord-dialog som medvirkningsmetodikk. Basert på erfaringar frå NORCE-rapporten har forskargruppa lagt vekt på å få kommunane til å arrangere former for medvirkning som kunne engasjere deltakarane og gjorde dei til innspelarar og dialogpartnarar der og då i ein arealstrategiprosess. Ein nedskalert versjon av det som etterkvart er blitt ein velkjend kafédialg-metodikk blei utvikla i prosjektet: Brei

invitasjon, både med offentlig kunngjøring og spesiell invitasjon til skolar, kommunale råd, næringsliv og grendeutval. Det var slik sett gjort klart at alle innbyggjarar var velkomne til å delta.

Dei som møtte fram på folkemøta – oftast mellom 20 og 30 personar - blei fordelte med 4-6 kring kvart bord, der dei sjølve skulle velje referent. Kvart bord fekk utdelt eit kart over kommunen og same oppgåvesett: 1) Utfordringar og løysingar/framlegg for sentrumsområde, 2) Utfordringar og løysingar/framlegg for LNFR-områda, 3) Arealbruk knytt opp mot oppfatningar av «Det gode liv» i kommunen. Etter ca. 45 minutt med diskusjon blei gruppearbeida presentert i plenum, og det blei opna for spørsmål og debatt. Med dette opplegget meinte vi forskarar å kunne innfri både departementet sitt behov for fokus på LNFR-områda, samt opne for arealstrategisk engasjement utover LNFR, som “fokus på sentrum” og oppfatningar av «det gode liv». Våre behov som forskarar blei oppfylt ved at vi fekk tilgang til dei rapportane som blei notert ned av referenten på kvart bord.

Vår nedskalerte versjon av kafédialog-metodikk har mange fellestrekk med som i Sluttrapporten frå Distriktskommune 3.0 – prosjektet «Følgforskning av Veiledningspiloten» (SINTEF Rapport, 2022) blir kalt arbeidsverkstad. Ikkje alle kommunane har vald å gjennomføre slike møter og møteopplegg, på same viset som det også er prosessvariasjon når det gjeld m.a. frammøte og involvering frå politikarar.

Frå oss forskarar blei det lagd vekt på å få i gang breie diskusjonar om framtidig arealbruk i kommunane, med vekt på å løfte fram klima- og miljøomsyn. Breie var diskusjonane i den forstand at prosjektet la opp til å fange opp det som fagfolk, politikarar og folk lokalt var opptatt av, nemleg ikkje berre LNFR-areala, men også utvikling av tettstads- og sentrumsareala.

Det blei føretatt ei arbeidsdeling i prosjektarbeidet, der Lillehammer-miljøet dekte dei fire sørlegaste kommunane, og Tromsø-miljøet dei nordlegaste: Prosjektleiars Aksel Hagen, HINN (Holtålen, Namsskogan, Leka og Grane), Hans Olav Bråtå, HINN (Leka, Grane), Nils Aarsæther UiT (Nordkapp, Karasjok, Lødingen), Camilla Brattland UiT (Karasjok), Arild Buanes UiT (Lødingen), Toril Ringholm UiT (Hamarøy). Av praktiske grunnar var det vanskeleg for ein av kommunane (Hamarøy) å følge opp samarbeidet med forskargruppa. Det var to studentar med i arbeidet; i Nordkapp (Gisle Johansen) og i Karasjok (Vilde Andrea Jenssen). Studentane deltok på møter og bisto i skiving av kommunenotat. Pilot-prosjektet, eller oppfølging av det, vil eigne seg som tema for BA-oppgåver og for tilrettelegging av praksisplassar for studentar i Samfunnsplanlegging og kulturforståing ved UiT, kanskje også innanfor andre studieprogram.

Det var svært viktig for dette oppdraget at prosjektperioda vart forlenga eit halvår, dvs. ut 2022, og i praksis over i januar 2023. Det skjedde mykje på ARS- og kommuneplanfronten hausten 2022 som vi dermed fekk inkludert i denne rapporteringa. Uansett kor vi sett strek for datainnsamlinga, vil kommuneplanarbeidet i sin natur holde fram, og kanskje førast i nye retningar, avhengig av endringar i samfunns/økonomisk kontekst, fagpersonale og politisk leiarskap. Det er også eit ope spørsmål, som ikkje kunne svarast ut gjennom denne piloten, om fullført arbeid med ARS i *samfunnsdelen* vil avspegle seg i arealdelen eller seinare, på detaljreguleringsnivå.

2.2 Kommunalt og regionalt engasjement

Færre kommunar søkte om å delta enn vi - departement, rettleiingsapparatet, forskargruppe - hadde forventa. Forskargruppa har ikkje eksplisitt undersøkt kva som kan vere årsaka til dette. Norce-rapporten viste at mange kommunar hadde ei positiv tilnærming til ARS som idé og på ulike vis var i gang med ARS-arbeid. Ein slik pilot kunne difor bli oppfatta som ein god moglegheit til å få inspirasjon og praktisk hjelp til eige ARS-arbeid.

Ein årsak til at så få meldte seg kan vere at kommunane ikkje har hatt administrativ og/eller politisk kapasitet til å delta i eit opplegg der ein forpliktar seg til å arbeide fram ein samfunnsdel med ARS i løpet av eit år. Ein annan årsak kan vere ein kommunal skepsis til dei føringane og forventningane ein kan oppfatte ligg i å etablere eit tett samarbeid med forskarar og regionale fagmiljø. Dette er likevel berre refleksjonar frå oss i forskargruppa, men som det kan vere interessant å ta med seg i vidare arbeid med å inspirere til eit breitt forankra planarbeid i distriktskommunar.

Alle fylkeskommunar, statsforvaltarar og Distriktssenteret viste frå oppstarten stor interesse for pilotprosjektet, naturleg nok. Dei deltok aktivt i referansegruppemøta gjennom prosjektperioden. Det har vore noko utskifting når det gjeld kven som har stilt frå dei tre miljøa.

3. Arealstrategiprosessen - resultat og funn

3.1 Innleiing - oversiktsbilde

Tabell 3.1. viser ein samla oversikt over status for ARS-prosessen ved årsskiftet 2021-22.

Tabell 3.1 Prosessen med arealstrategi (ARS) i åtte distriktskommunar 2021 – 2022.

Kommune	Kommuneplanstatus 2021	Prosessleiing samf.del og ARS 2021-	Folkevald-involvering	Medvirkning Folkemøter	Status ARS-tekst desember 2022
Nordkapp	Samf.del 2014 Arealdel 2016	Plan-personale	I liten grad	Kafédialog (folkemøte)	Planprogram med ARS sept 2021. Arealdel på høyring 1.12.22
Karasjok	Samf.del 2008 Arealdel 2005	Næringskons Tekn.sjef	I liten grad	Kafédialog (folkemøte)	Samf.del med ARS des. 2022, sendt på høyring
Lødingen	Samf.del 2009 Arealdel 2021	Planrådgiver	Workshop – lite engasjement	Kafédialog: To folkemøter Temamøter	Planprogram vedtatt 21.04.22. Samf.del under utarb. Politisk behandling forsommer 2023
Hamarøy	Samf.del 2014 Arealdel 2009	A/S Bedrifts-kompetanse	Strategi-workshop	Folkemøter med digitale innspel	Samf.del med ARS vedtatt sept 2022
Grane	Samf.del 2011 Arealdel 2013	Distriktskom-mune 3.0. Leie inn prosesshjelp	Aktiv ordførar politikarar på folkemøte	Folkemøte, spørjeskjema, Granedagane, Ungdomsråd	Oppstart samf.del 2022. Forslag til behandling vår 2023.
Leka	Ingen samf.del Arealdel 2013	Kommunal leiing	Formann-skap, eldreråd, ungdomsråd	Folkemøter, "Gjestebod", Innovasjons-camp skolane. Undersøking kom.tilsette	Oppstart samf.del 2022, ferdigstilling 2023
Nams-skogan	Samf.del 2011 Arealdel 2004	Kom. sjef samfunns-utvikling	Formann-skap aktive	Folkemøter, spørje-undersøking	Samf.del med «Grunnlags-dokument med arealstrategi» sendt på høyring desember 2022
Holtålen	Samf.del 2007 Arealdel 2020	Plan- og miljøsjef, i kontakt med kom.direktør	Formann-skap aktive	Ingen medvirknings-opplegg samfunnsdel	Utkast samf.del med arealstrategi ut på høyring vinter 2023

Mykje av det vi i piloten er bedt om å kartlegge er presentert kommunevis i kap. 8. Det gjeld t.d. planstatus, korleis kommunen kom i gang med ARS-arbeidet, korleis arealstrategiarbeidet var kopla til arbeidet med *samfunnsdelen*, kven utførte det konkrete ARS-arbeidet, omfanget av politisk engasjement og medvirkning, forholdet til regionale planfaglege miljø, og ei vurdering av kva betydning deltaking i Pilot-Arealstrategi-prosjektet har hatt for kommunen sitt planarbeid.

Ein gjennomgang av kommunerapportane viser at det er stor variasjon mellom dei 8 kommunane. Dette kjem til uttrykk når vi her i kap. 3 oppsummerar funn frå prosessen kring ARS. Tabell 3.1. viser ein samla oversikt over status for ARS-prosessen ved årsskiftet 2021-22.

3.2 Planstatus

Planstatus var svært varierende ved oppstart av pilot-prosjektet. Det er ikkje slik at småkommunar ikkje er engasjerte i den overordna kommunale planlegginga. Den gjengse oppfatninga om at distrikts- og småkommunar jamt over ligg langt etter i planarbeidet, er blitt utfordra. At arealdelar er mange år gamle, og blir vurdert som utdaterte i fleire av kommunane, peikar meir i retning av eit kontinuitetsproblem enn at dei manglar interesse og ambisjonar for planlegging og kunnskap om plansystemet, slik det etter 2008 er forankra i plan- og bygningslova.

Vi finn stor variasjon i vår kommunegruppe. To av kommunane, Lødingen og Holtålen, hadde nyleg vedtatt arealdelen, mens Namsskogan, Karasjok og Hamarøy har ein nokså utdatert arealdel. Halvdelen av kommunane har arealdelar vedtatt på 2010-talet.

Når det gjeld samfunnsdelar pr 2021, så er bildet meir gjennomgåande. Jamt over er samfunnsdelane omlag 10 år gamle. Berre ein kommune, Leka, som også er den klart minste, mangla samfunnsdel per 2021.

Alle dei 8 kommunane hadde per 2021 vedtatt kommunal planstrategi iht. §10-1 i plan- og bygningslova. Ved lesing av kommunane sine nettsider framgår det at sju hadde vedtatt kommunal planstrategi i 2020. Ein kommune, Leka, fekk den først vedtatt i 2021. Samtlege åtte kommunar, også den minste, ser dermed ut til å vere innrullerte i det norske plansystemet: Dei oppfyller det vi kan kalle eit minimumskrav i den overordna samfunnsplanlegginga, nemleg å vedta kommunal planstrategi innafør fastsette tidsrammer.

3.3 Leiing av prosessen med arealstrategi

I Pilot-prosjektet etablerte vi kontakt med kommunane, og vi erfarte at det var stor variasjon m.h.t. kven som var mottakar og ansvarleg for å utvikle ARS. I fleire av kommunane var ordførar pådrivar, i andre var den politiske leiinga mindre engasjert. Her veksla det mellom kommunedirektør, plansjef, planrådgivar, næringsrådgivar, teknisk sjef, og i eit tilfelle eit privat konsulentfirma. Lærdomen her er at i små kommunar vil kompetanse i og engasjement for overordna planlegging ofte vere personavhengig, og det vil variere kor i kommuneorganisasjonen ansvaret for å drive fram prosessen hamnar. Det var ikkje alltid like klart kva rolle forskarane skulle ha som støttespelarar på framdrift. Generelt var inntrykket at der det handla om å kome i gang, eller der arbeidet hadde stoppa opp/blitt forseinka, var forskarane særskilt velkomne til å bidra til at det blei ein prosess med framdrift.

3.4 Folkevald involvering i prosessen

Også på folkevald involvering var det betydeleg variasjon. Eit inntrykk er at der fagpersonalet hadde «styring på prosessen», var det ikkje oppfatta som så nødvendig at sentrale folkevalde engasjerte seg i utviklinga av arealstrategien. Mens der det var vakansar i faglege/administrative stillingar og små ressursar sett av til planarbeid, såg vi at folkevalde tok eit større ansvar, anten ved ordførar eller ordførar i samarbeid med formannskapet (som gjerne også var planutval). Det ligg også i saka sin natur at tilsette vil ha langt større moglegheiter til å delta enn folkevalde i kommunikasjonen med forskarar. Unntaket er (heiltids)ordføraren, som i fleire av kommunane var viktigaste kontaktperson opp mot pilot-prosjektet. «Arealstrategi som ledd i arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel» lyd kanskje som søt musikk i øyrene på ein planrådgivar, men for den meinige kommunestyrerepresentant kan dette framstå som stammespråk.

3.5 Medvirkning i arealstrategiprosessen

I Pilotprosjektet oppfordra vi kommunane til å gjennomføre medvirkningsopplegg, slik at befolkninga kunne kome fram med sine synspunkt på arealstrategien; kva den skulle fokusere på, og kva for oppgåver, utfordringar og løysingar/tiltak kommunane stod framfor på arealsida. Dette med å involvere folk lokalt var noko alle kommunane uttrykte som grunnleggjande viktig i samfunnsplanlegginga. 7 av dei 8 har gjennomført ulike typar medvirkning på samfunnsdel/arealstrategi i løpet av prosjektperioden. Holtålen er det eine unntaket. Men som deltakar i Distriktskommune 3.0-prosjektet hadde kommunen gode erfaringar med å gjennomføre medvirkningsprosessar i planlegging, m.a. i arbeidet med arealdel. Dei har førebels ikkje lagt inn noko konkret på medvirkning i arbeidet med samfunnsdelen

Av dei 7 kommunane har Hamarøy gjennomført samfunnsdelprosessen ved å leige inn konsulenthjelp og gjennomført prosessen med samfunnsdel uavhengig av forskargruppa. Grane, Leka og Namsskogan har utarbeidd og gjennomført opplegg der forskargruppa har vore inne som samtalepartner om opplegg for folkemøta. Dei har alle vald eit opplegg mykje likt det som i metodedelen er omtalt som kafébord-dialog.

I dei tre nordlegaste kommunane - Lødingen, Karasjok og Nordkapp - har forskargruppa vore meir proaktive i å få igang medvirkningsopplegg. Utgangspunktet har vore at det er to hovudstrategiar for medvirkning; *gruppevise opplegg* som møter med eldreråd, næringsforeining osv., og *open medvirkning* retta meir generelt inn mot folk lokalt. Medverknad for å engasjere folk lokalt kunne anten innrettast gjennom seleksjon av deltakarar, gjerne kalt «gjestebod», eller gjennom open invitasjon til ulike former for open kafébord-dialog.

Den klassiske medvirkningsmetoden av typen folkemøte med informasjon og «spørsmål frå salen» i etterkant blei ikkje vurdert som tenleg. Forskargruppa sitt utgangspunkt var at spørsmål knytt til ARS burde drøftast av mange, at diskusjonar fungerer best i mindre grupper, og deretter i ein større plenumssamanheng. Ein slik metode, gjennomført i små kommunar, kan i prinsippet gi alle innbyggjarar moglegheit til å gjere seg gjeldande. Samstundes veit vi at eit opplegg basert på fysisk frammøte likevel berre vil involvere eit fåtal av innbyggjarane. Å etablere ein digital debatt- og medvirkningsarena ville klart ha fått fleire til å delta, men då gjennom å legge til rette for individuelle innspel. Det ville vere svært krevjande å få til diskusjon i mindre grupper og deretter i eit større plenum, digitalt. Ein grunn til det er at det er ein stor andel eldre, ofte med mindre digital kompetanse, i distriktskommunane.

Prosjektgruppa landa på å rå dei 3 kommunane til å organisere ei enkel form for kafébord-dialog, som anten ei felles samling for heile kommunen (Nordkapp og Karasjok), eller fleire arrangement for å nå ut til fleire delar av kommunen. I Lødingen var det først folkemøte/kafébord-dialog i kommunesenteret (19 frammøtte) og deretter i ei utkantbygd (30 frammøtte).

Metoden var enkel. Som nemnd i metodekapittelet starta møta med ei kort innleiing. Etter det var det 45 minutt med strukturert gruppearbeid, så gruppene sine presentasjonar og til sist debatt i plenum. I Karasjok testa vi ut eit tema meir laust kopla til ARS, nemleg gruppene sine responsar på kva dei legg i «det gode liv i Karasjok».

Det var også godt med servering undervegs; kakebord i Nordkapp og pizza i Karasjok, mens serveringa ved dei to møta i Lødingen var begrensa til ein Twistpose til kaffien, begrunna med Covid 19-situasjonen.

Dei skriftelege notata og avmerkingane på karta blei samla inn, gjennomgått og etterkant oppsummert av fagpersonalet, med kopi til forskarane. I dei tre kommunane som praktiserte den enkle forma for kafébord-dialog fungerte opplegget godt. Ved eit høve var det vanskeleg å få møtet avslutta etter to timar; dei fram møtte ville helst fortsette diskusjonen. Av Hamarøy kommune si nettside ser vi at liknande medverknadsopplegg blei gjennomført også i den kommunen der eit konsulentfirma hadde ansvaret for samfunnsdel/ARS.

3.6 Status desember 2022

Som det går fram av tabelloversynet tabell 3.1. har ein kommune, Hamarøy, kome i hamn med ferdigstilt ARS i vedtatt *samfunnsdel*. Tre kommunar har sendt eit utkast til arealstrategi ut på høyring, og 1 sender den på høyring i løpet av vinteren. Av dei 8 har 3 ikkje påbegynt skriving av ARS.

Det er fleire grunnar til dette. Noko er allereie nemnt i metode kap. 2. Meir kjem utover i rapporten inkludert kommunenotata, kap. 8.

3.7 Funn prosess

Funn 1 Utfordringar typisk for småkommunar: Kapasitet – Kontinuitet - Kompetanse

Ikkje overraskande har alle dei 8 pilotkommunane hatt utfordringar med kapasitet, kontinuitet og kompetanse i det overordna planarbeidet. Dette gjeld i varierende grad det faglege og administrative apparatet og oppsluttinga om planarbeid i dei politiske organa. Som småkommunefenomen er dette velkjende funn frå ei rekke tidlegare rapportar og evalueringar (sjå t.d. kap. 8 og 11 i Hanssen og Aarsæther (red.) 2018b).

Funn 2 Kommunar slit med å finne rytmen/takta i planprosessane

Ein kommune kan t.d. ha ein fersk arealdel og ein mange år gamal samfunnsdel. Kommunane har jamt over funne rytmen med økonomiplanarbeidet, og med planstrategien, men desse er i liten grad kopla til kommuneplanens samfunnsdel.

Ingen av våre kommunar har meldt at dei ser problem med idealet om rekkefølge og rytme slik plansystemet er lagd opp, men av ulike årsaker kjem ein ofte ut av takt; situasjonsavhengige forhold gjer at arealdelen blir vedtatt før samfunnsdel med arealstrategi. Ein årsak som blir nemnt i fleire kommunar, er at med knapp kapasitet må ein prioritere det som er mest presserande. Da er det gjerne økonomiplanen og dernest arealdelen/regulerings spørsmål som ein konsentrerer seg om.

Funn 3 Manglande plankultur sinkar prosessen

Det at samfunnsdelarbeidet med arealstrategi gjerne blir så forseinka, og at det blir prioritert ned på den politiske dagsorden, kan vere eit teikn på manglande engasjement. I nokre av kommunane er det enkeltpolitikarar, ikkje minst nokre ordførarar, som er ivrige talspersonar for overordna planlegging og arealstrategiarbeid, mens andre er ganske uengasjerte. Samtidig fortel politikarintervjua oss at dei langt fleste av politikarane vurderer samfunnsdel med arealstrategi

som eit godt planpolitisk verkemiddel. Men i ein pressa kvardag er det enklast, kanskje også riktig, å prioritere det mest presserande, det som 'brenn'. «Våre» småkommunar er på ingen måte stillestående, både i sentrumsområda og i LNFR-områda det er store prosjekt og utfordringar på gang, gjerne i form av initiativ ovanfrå/utanfrå som kommunen må forhalde seg til. I tillegg peikar fleire av politikarane på kapasitetsmangelen i administrasjonen som ein årsak, meir enn manglande politikarengasjement.

I små kommunar er det ikkje uvanleg at politikarar kvir seg for å kome med forpliktande signal og prioriteringar i plan- og arealstrategiarbeid. Dette kan vere eit forsinkande fenomen, som blir nemnt i intervjuet. Det kan opplevast som naturleg, kanskje til og med som politisk fornuftig, å skyve ut i tid dei vanskelege politiske prioriteringane. Dette ser vi i kommunar som Nordkapp og Karasjok, der det var ønske frå politikarar og administrasjon om å halde dei største, mest konfliktskapande, arealspørsmåla, nemleg hhv. Nordkapp-platået og Karasjokeigedomen/Fefo, utanfor diskusjonen på folkemøta. I enkelte av kommunane var heller ikkje politikarar flinke til å møte fram til arbeids- og folkemøter. Til sist ein observasjon m.o.t. dette med politikarengasjement: Det var lite konflikter i prosessen fram til ferdig ARS og i sluttbehandlinga av samfunnsdelen, jf. Funn nr. 8.

Å opparbeide ein plankultur er ei tidkrevjande oppgåve. Med deltidspolitikarar som ikkje har godt oversyn over plansystemet er det vanskeleg for planpersonalet å få til gode dialogar. Utan ei betydeleg forenkling av systemet, og utan god prosesskunnskap i organisasjonen er det vanskeleg å sjå for seg at situasjonen vil bli betre.

Funn 4 Medvirkning engasjerer

Dei enkle kafé-dialogane som blei gjennomførte i 3 av kommunane, blei godt mottatt, men kravde sjølvstøtt av tidsinnsats. Det blei lagt ned mykje godt arbeid i invitasjonar, som ein prøvde å spreie til alle i kommunen. Alle frå arrangørsida, administrasjon og planleggjarar, førebudde seg grundig og godt. Kommunane tok på alvor at alle skulle ha moglegheit til å delta, gjennom gruppeinnretta invitasjonar til eldre, folk med nedsett funksjonsevne, næringsliv, enkeltbygder, ungdomsråd/skoleelevar etc. Vi oppmoda folk til ikkje å sette seg saman med kjeningar, men vi såg at det kunne danne seg bord for eit politisk parti, bord for ungdom og bord der det blei snakka samisk.. Opplegget var fleksibelt på denne måten.

Frammøtet varierte i alle dei 6 kommunane som praktiserte medverknad, frå fullt hus til under 10. Dei som møtte, på alle dei møta som vi deltok i som observatørar, viste alle stort engasjement. Eit anna fellestrekk var at det var mykje omforeinte synspunkt og lågt konfliktnivå. Det varierte frå kommune til kommune kor mykje deltakarane spilte inn og drøfta arealtema i høve til andre samfunnsplantema. Eit ytterpunkt er Namsskogan der arealspørsmål knapt blei nemnd.

Funn 5 Medvirkningsopplegg kan sinke prosessen

Det å førebu, gjennomføre og følge opp medvirkningstiltak, er arbeidskrevjande. Mange av kommunane melder at det er gjerne meir arbeidskrevjande enn ein trur. Vanskar med å finne tidspunkt der alle aktuelle kan delta fører gjerne til at møter blir utsett. Dette kan bidra til ein ikkje klarer å halde planlagt framdrift. Særleg gjeld dette viss kommunen tar mål av seg til å gjennomføre ein serie med eigne møte for bestemte grupper. Då er det plutselig behov for mange møter!

Eit tilleggspoeng kan vere det velkjende fenomenet at medvirkning virklar opp dilemma og konflikter som gjer det planfagleg og politisk vanskelegare, og dermed tidkrevjande å konkludere. I Nordkapp kommune var det stort engasjement for å få styrka sentrum med eit nytt svømmeanlegg. Men så kom det fram to alternative lokaliseringar, eit som ville tilgodesjå reiselivet, lagd nær vegen til Nordkapp-platået, og eit som ville tilgodesjå svømmeundervisninga, lagd nær skolen. Begge

omsyna er høgst legitime , men heile prosjektet er no sett på vent. I vårt arbeid ser vi at medverknad krev både tid og ressursar, men ingen av kommunane har sjølv peikt på at medverknad slik sett er eit problem. Tvert imot, alle kommunane er positivt innstilt til medverknad, men har vekslende erfaringar med både korleis dette skal skje og når i planprosessane det bør skje.

Funn 6 Kravet om planprogram sinkar prosessen

I ein situasjon med knapp og varierende kapasitet, og kompetanse, er det naturleg å leite etter moglege forenklingar; er det nokon pålagd aktivitet ein kan ta ut av plansystemet? Både planprogram, planstrategi og arealstrategi er tilleggselement i plansystemet som kom gjennom Plan- og bygningslova i 2008. *Fleire av kommunane melder at dei ønskjer ei forenkling av plansystemet der det å fjerne kravet om planprogram, iallfall for samfunnsdelen, kan vere eit bidrag i så måte.* Distriktssenteret, pkt 5.3., uttrykker også ønske om at planprogramkravet blir fjerna. Ein bør kunne gå direkte frå vedtatt planstrategi til arbeidet med samfunnsdel/arealstrategi. Dei regionale fagmiljøa (fylkeskommune og statsforvaltar) er meir usikre på om det er hensiktsmessig å fjerne kravet om planprogram.

4. Arealstrategi - innhald

4.1 Innleiing - oversiktsbilde

Her kjem ein oppsummert presentasjon av innhaldet i dei kommunale arealstrategiane, slik dei føreligg ved prosjektavsluttinga. Dei er nærare presentert og vurdert i kommunenotata i kap. 8. Ambisjonen i dei kommunale søknadane om å bli ein av pilotkommunane, var å arbeide fram og vedta ein arealstrategi i løpet av prosjektperioden, dvs. innan sommaren 2022. Per 1.1.2023 har 4 av dei 8 har utarbeidd ein arealstrategi, og 4 har per dato ikkje utarbeidd ein arealstrategitekst.

Tabell 4.1. viser ein samla oversikt over status for ARS-teksten i dei 8 kommunane.

Tabell 4.1 Arealstrategitekst (ARS) i åtte distriktskommunar 2021 – 2022.

Kommune	ARS planstrategi/ planprogram	ARS samfunnsdel	LNFR	Sentrum/ tettstad	Andre kommentarar
Nordkapp	Planstrategi og planprogram inneheld ARS-element	-		-	Stort konfliktnivå i arealsaker. (Nordkapp-plataet, svømmehall-lokalisering)
Karasjok	4 s i planprogram samfunnsdel på 25 s	-	Reindrift vektlagt	Strategi for kompakt sentrum	Lite utbyggingspress. Søksmål mot Finnmarkseige-domen om rett til utmark
Lødingen	Vel 1 s i planprogram samfunnsdel på 11 s	-	-	-	Lite utbyggingspress. Frå kystfort til hytteby – privat regulering.
Hamarøy	-	4 s i ein samfunnsdel på 44 s	ARS omtalt som eit av 20 tema/ delmål	ARS omtalt som eit av 20 tema/ delmål	Utforma av konsulent
Grane	-	Per dato ingen ARS-tekst	-	-	Statens vegvesen i forhandlingar med kommunen - Trofors sentrum
Leka	-	Per dato ingen ARS-tekst	-	-	Samfunnsplan som verktøy for samfunnsutvikling
Namskogan	-	5 av 56 s i Grunnlagsdokument samfunnsdel	Tilrettelegge for spredt boligbygging	Attraktive å bo i	Samfunnsplan som verktøy for samfunnsutvikling

Holtålen	-	1 av 15 s i samfunnsdelen	Viktig med spredt boligbygging	Gode tettstader	Interesse for arealrekneskap
----------	---	---------------------------	--------------------------------	-----------------	------------------------------

4.2 Kommunevis

4.2.1 Nordkapp

Kommunen har ikkje utarbeidd ein samfunnsdel med arealstrategi, men både planstrategien (2020) og planprogrammet for ny/rullert kommuneplan (september 2021) inneheld element av ein arealstrategi. I *Planstrategien (2019 -2023)* blir det uttrykt at «Noen av målene i kommuneplanens samfunnsdel gir føringer for arealdelen» (s.17). Punkta som nemnast, 6 i alt, gir imidlertid ingen arealstrategiske signaler. Det einaste konkrete som blir nemnt er at ferdigstilling av områderegulering for Honningsvåg sentrum bør gis prioritet.

I *Planprogrammet* finn vi arealstrategi som eige punkt (s.12), men også her avgrensar plandokumentet seg til å referere viktigheita av å vurdere befolkningsutvikling, næringsutvikling og viktige naturverdiar, samt at ein uttrykker eit ønske om ein strategi for forvaltning av dei store LNFR-områda i kommunen. Meir spesifikt nemner ein behovet for å følge opp arealplanen av 2016 når det gjeld næringsområder, scooterløyper, hyttefelt, naturvernområder og sjøområder.

Forarbeida til arealstrategi i den nye kommuneplanens *samfunnsdel* er lite fokusert, og potensielle/aktuelle løysingar knytte til naturområde som Nordkapp-platået, og til arealbruk/lokalisering i sentrum som plassering av svømmehall, er ikkje tatt opp i planstrategi eller i planprogram.

Parallelt med arbeidet med samfunnsdel/ARS har kommunen engasjert ekstern konsulent til å utarbeide ny arealdel. Denne fokuserer utelukkande på sjøområda, med tilrettelegging for auka oppdrettsaktivitet. Arealdelen er ferdigstilt og blei sendt på høyring 1.12.2022.

4.2.2 Karasjok

Endeleg forslag til planprogram for ny samfunnsdel 2022 - 2032, som også inneheld arealstrategi, blei vedtatt i kommunestyret juni 2021. En grunnleggjande ambisjon er å tenke heilheitleg om koplinga mellom relevante bærekraftsmål og korleis kommunen kan implementere desse i arealstrategien, samt å løfte fram Karasjok som ein samisk tettstad og «pulsåre» i Sápmi.

Ein presenterer og vurderer ei rekke relevante tema for arealstrategipunktet i den nye samfunnsdelen, som folketalsutvikling, næringsutvikling med landbruk, reindrift og utmark, busettingsmønster, utbyggingsareal for boliger og hytter, sentrumsutvikling, motorferdsel, naturmangfald, kulturminner/-miljø. Stort sett har Karasjok kommune allereie gjort eit val om å samle og utvikle bebyggelse i eit tett sentrum, mens naturområda skal vere områder for tradisjonell bruk og høsting av naturressursar, både til fots, på ski og med motoriserte køyretøy, og for næringsliv slik som reindrift, landbruk og turisme.

4.2.3 Lødingen

Lødingen kommune planlegg at kommuneplanen sin handlingsdel med arealstrategi leggjast fram på forsommaren 2023. Kommunen hadde opprinneleg ein ambisjon om å starte arbeidet med samfunnsdelen tidleg i inneverande valperiode, men det ble ikkje realisert. Formannskapet vedtok 02.12.2021 å sende planprogrammet for samfunnsdelen på høyring, og i innstillinga til vedtak trekkast savnet av “en tydelig arealstrategi” i eksisterande planverk fram.

I dette planprogramutkastet (vedtatt april 2022) viser administrasjonen til at også Statsforvaltaren etterspør ein arealstrategi for Lødingen og at ein arealrekneskap kan vere eit nyttig verktøy både for kommunalt planarbeid og klimaretta innsats. Men sjølv om ein eksplisitt arealstrategi ennå ikkje er utarbeidd, ligg det nokre strategiske element knytt til langsiktig arealbruk både i kommunal planstrategi (2020) og arealdelen (2021). Planprogrammet for samfunnsdelen framhevar særleg behovet for “nye arealstrategiske føringar for vidare utvikling av arealer for bolig og næring”, og at dette bør sjåast på saman med fornying av reguleringsplanar. I og med at samfunnsdelen med arealstrategi er under arbeid, er det ikkje gitt å seie kva føringar dette faktisk kjem til å gi for den vidare utviklinga i Lødingen.

4.2.4 Hamarøy

Ein slår fast at føremålet med arealstrategien er å skape og beskrive samanhengar mellom samfunnsplanlegginga og arealbruken på lang sikt. Arealstrategi er eit uttrykk for dei arealmessige konsekvensane av samfunnsdelen, og skal leggjast til grunn for den nye arealdelen. Ein slår vidare fast at arealstrategiane har stor betydning for ei rekke plantema som ein koplar opp mot FNs bærekraftsmål.

Arealstrategien er vidtfamnande og inneheld 20 delmål og 49 framlegg til korleis ein skal nå måla. Om lag halvparten av det som er definert som mål framstår snarare som tema. Den andre halvparten har meir preg av å være målformuleringar. Arealstrategiteksten viser kor sentral arealplanlegging er for ein rekke relevante tema for samfunnsutvikling, og dermed samfunnsplanlegging, i Hamarøy: Samfunnssikkerhet, sysselsetting, økonomisk vekst, arealøkonomi og -nøytralitet, vassforsyning, klimavenlege energikjelder, naturmangfald, kulturlandskap – kulturmiljø - kulturminne, klimaomsyn, jordvern – matproduksjon, samisk næringsutøving, strandsoner, friluftsliv – folkehelse, reindrift, byggeråstoff- malmar – industrimineraler – naturstein, bolig- og tomteutvikling inkludert fritidsboliger, tettstadutvikling, vidareutvikling av private boligeigedommer i LNFR og sjønære eigendomar i 100 metersona. Heller enn å vere ein strategi har kommunen utarbeidd ei liste over tema som skal gis merksemd i arbeidet med den nye arealdelen.

4.2.5 Namsskogan

Det er interessant at kommunen tar arealstrategien inn i grunnlagsdokumentet til samfunnsdelen, men førebels ikkje i utkast til samfunnsdel. Årsaka er at det var liten interesse for arealstrategitemaet under arbeidet med samfunnsdelen. Det kom m.a. ingen innspel frå innbygarane, og det har i høyringsperioden framleis heller ikkje komme noko. Arealstrategien, jf. presentasjonen under, kan likevel bli løfta inn i det endelege plandokumentet:

«Arealstrategien er likevel høyst levende gjennom grunnlagsdokumentet og det kan godt hende denne får sin egen form for presentasjon når vi skal i gang med arealplanarbeidet.»

I arealstrategiteksten blir det skreive at FN sine 17 bærekraftsmål skal leggjast til grunn i all arealplanlegginga for kommunen. Fokusbål for Namsskogan vil være FNs bærekraftsmål «nr 6 Rent

vatn og gode sanitærforhold, nr 9 Industri, innovasjon og infrastruktur og nr 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn». Det blir vidare skrive at universell utforming skal være et bærande prinsipp, at kommunen forpliktar seg til og ha ferdig avklarte bolig- og næringsområder, å utvikle gammel og ny infrastruktur slik at den er beredskapsmessig påliteleg, bærekraftig og solid med tilstrekkeleg kvalitet. Tettstadene skal styrkast som attraktive å bo i. For å sikre levande grender er det viktig å behalde busetting og arbeidsplassar i alle deler av kommunen. LNF spredt boligbebygging kan brukast som verktøy for å tilrettelegge for spredt busetting. Ein vil satse på modernisering og eventuell fortetting av eksisterande regulerte hyttefelt, kunne godta nye mindre hyttefelt om konfliktnivået er lågt. Når det gjeld næringsarealer blir det skrive at eksisterande areal bør utviklast med en sterk, bærekraftig og moderne infrastruktur. Ein vil legge til rette for nydyrking. Til sist, kommunen ønsker å være restriktiv når det gjeld eventuelle nye vindkraftprosjekt, men vil vurdere det enkelte prosjekt.

4.2.6 Holtålen

Arealstrategiteksten er på 1 side inkludert eit kart og eit bilde. Kommunen skal vere attraktiv å bo og drive næring i, det skal vere tilgjengelege boliger og tomter i heile kommunen, ein skal nyte fordelene med å kunne bygge spredt og ha god plass, ein skal sikre areal for differensiert boligbygging og utvikle gode tettstader. Det er viktig å samarbeide godt med innbyggerane og næringsliv.

4.3 Funn – arealstrategiens innhald

Funn 7 Lokal arealplanlegging inngår i regional, nasjonal og global samfunnsplanlegging

Kommunane er opptekne av at dei er en del av ein større heilskap, i alt sitt samfunns- og samfunnsplanleggingsarbeid. Dei omtalar gjerne ei rekke ulike tema, som alle er arealrelevante. Dei fleste kommunane viser at dei har registrert og ønskjer å kome i møte t.d. Nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging og legg vekt på å gjere FN sine berekraftsmål relevante for samfunnsdelen.

Funn 8 LNFR –temaet: Lov og dialog

Vi finn lite av spenningar og konflikt når det gjeld LNFR-områda i kommunane. Reindrifta er gjennomgåande teke omsyn til, eller det er iallfall ein god dialog mellom kommunale planmyndigheiter og reindriftnæringa. Kommunane har eit imøtekommande forhold til spreidd bustadbygging og hyttebygging, men viser respekt for lovverket. Ein er tydeleg på utfordringar ved nærheit til vassdrag (flaum), strandsone, sjøområde. Omtalen av reiseliv og turbruk av terrenget er positiv, og kommunane er opptatt av å hindre «feil bruk» gjennom tydelege stiar og god merking.

Funn 9 Tettstad/sentrums-utvikling

Vi finn eit sterkt engasjement på strategi for å utvikle (kompakte) sentrumsområde, gjennom å legge til rette for samlokalisering og integrasjon mellom offentlege tenester og handel/privat service, dvs. idear om rurbanisering. Kommunane er opptatt av ivaretaking av distriktkommunens fortrinn, som det å utvikle attraktive stader, med bustader som er rimelege, romslege, med hage og rekreasjonsnærheit.

5. Rettleiing - system, praksis og nytte

Departementet har i oppdragsbrevet bedt om ei kartlegging og vurdering av eksisterande rettleiingsmateriell om samfunnsplanlegging, og av all den rettleiinga og opplæringa som skjer i regi av fylkeskommune og statsforvaltar, men som også femnar om Distriktssenteret, Kommunesektorens organisasjon KS, forskings- og utviklingsmiljø, universitet og høgskolar, samt private konsulentfirma. Vi har spurt om dette i samtalen vår med kommunane, og når vi har hatt gruppesamtaler med medarbeidarar hos Distriktssenteret, fylkeskommunane og statsforvaltarane.

5.1 Pilotkommunane

Kommunane melder at dei set pris på å få rettleiing; ha nokon å kunne drøfte planutfordringar med. Samfunnsplanlegging er ein krevjande prosess. Det finst mange regionale og nasjonale føringar og forventningar, som stadig blir oppdatert. Kommunane meiner at planleggingssystemet er innfløkt, m.a. dette med planstrategi, planprogram, og kommuneplanens samfunnsdel med tilhøyrande handlingsdel. I tillegg kjem planar som kommuneplanens arealdel, økonomiplan og tema- og sektorplanar.

Pilotkommunane set generelt pris på den kontakten dei har med desse to rettleiingsmiljøa hos fylkeskommune og statsforvaltar på temaet planlegging. I fleire av kommunane er det ei grunnleggjande usemje med fylkeskommunen og/eller statsforvaltar på tema som spreidd bustadbygging, hyttebygging, og forvaltning av reindriftsområder; kan hende mest med statsforvaltar. Ein kan likevel ha gode samtaler om kvifor og korleis planlegging bør foregå. Fleire av det kommunale intervjupersonane understrekar at dei gjerne skulle hatt tid til å hente inn meir hjelp og støtte, og ser gjerne at fagpersonale frå fylkeskommunen/statsforvaltar kunne kome ut til kommunane nokre dagar om gongen.

Kommunane melder i intervjuet om mange ulike planutfordringar som dei gjerne treng hjelp til å møte. Ei stor utfordring er å få utarbeidd eit godt kunnskapsgrunnlag om både nosisasjon og forventa framtid for kommunesamfunnet. Ein nødvendig føresetnad for effektiv planlegging er at denne er forankra i det lokale utfordringsbiletet, samtidig som den er oppdatert på relevante regionale, nasjonale og globale tema.

Ei anna utfordring som våre kommunale intervjupersonar peikar på er dette å få opp engasjement og forståing for kva slags samfunnsutviklingsverktøy kommuneplanlegging kan være. Det gjeld hos politikarar, hos kommuneorganisasjonen (sektorane) og ute i kommunesamfunnet. Er det godt nok å rigge ein kapasitet tilstrekkeleg til å handtere enkeltprosjekt, utan at ein treng gjennomføre meir planlegging enn absolutt nødvendig?

Ei tredje utfordring er å få ei aktiv og god politisk leiing av planarbeidet. Dei fleste av ordførarane i pilotkommunane melder at samfunnsplanlegging er eit godt og viktig politisk verktøy for samfunnsutvikling. Meir krevjande kan det vere å få alle dei andre valde politikarane til å prioritere knapp tid på langsiktig planarbeid.

Ei fjerde utfordring der småkommunar gjerne treng gode idear og eksemplar, er metodar på medverknad i samfunnsplanlegginga. Alle pilotkommunane melder at dei meiner medverknad er viktig, men krevjande å få til i praksis.

5.2 Fylkeskommune og statsforvaltar

Vi har hatt gruppesamtaler med det fylkeskommunale rettleiingsapparatet og planmiljøet hos Statsforvaltaren kvar for seg. Hovudintrykket er at dei to regionale planmiljøa kjem med om lag like svar på spørsmåla vi stilte. Vi finn heller ingen systematiske skilnader mellom dei tre fylka. Det blei gjennomført samtalar, først med medarbeidarar hos statsforvaltarane, deretter med medarbeidarar hos fylkeskommunane, og vi opplevde at dei utfylte og nyanserte kvarandre. og samtalen dreidde seg om alle (små)kommunane i dei tre fylka, i liten grad spesifikt om dei 8 pilotkommunane.

Fylkeskommune og statsforvaltar melder begge kor viktig det er at dei samarbeider godt med kvarandre. Det overordna rettleiingsansvaret etter plan- og bygningslova ligg hos fylkeskommunen, men statsforvaltaren spelar også ei viktig rolle både etter plan- og bygningslova og anna planrelevant lovverk. Vårt inntrykk er at samarbeidet fungerer godt i dei tre fylka, men at det tidvis oppstår problem ved skifte/vakansar på personalsida.

5.2.1 Motivasjon - engasjement

Vi spurte planmiljøa hos fylkeskommunane og statsforvaltarane om erfaringane når det gjeld overordna samfunnsplanlegging m.o.t. motivasjon, politisk leiing og medverknad.

Dei meldte at det oftast er kapasitet og kompetanse det skortar på, meir enn motivasjon. Ideelt sett skulle kommunane hatt fleire planleggarar, altså medarbeidarar med oppdatert plankompetanse. Situasjonen blir forverra av at i dei fleste av pilotkommunane kan ikkje planleggaren arbeide med overordna planlegging på heiltid, men må arbeide med enkeltsaker og prosjekt i tillegg.

Kapasiteten er for liten, og er sær sårbar. I periodar stopper alt planarbeid opp fordi planleggaren får anna arbeid, gjerne enkeltsaker og -prosjekt som hastar meir å utføre. Verre blir det om hen finn seg ei anna stilling. Ekstra gale blir det om kommunedirektøren sluttar samtidig. Dette har vore ein situasjonen i fleire av pilotkommunane, jf. kommunenotata.

Planarbeidet dreg dermed ut i tid, nye spørsmål kan dukke opp slik at ein dels må begynne på nytt osv. I praksis blir alternativet å handtere utfordringane som best ein kan. Når det gjeld arealforvaltning kan ein dispensere. Når det gjeld kommunal forvaltning har ein økonomiplanen og nokre temaplaner. Når det gjelder samfunnsutvikling handterer ein enkeltprosjekt.

Men biletet er variert. Fleire i dei to regionale planmiljøa melder om ei positiv utvikling. Dei ser at *stadig fleire kommunar får 'oppskrifta' med planstrategi – samfunnsdel – arealdel til å fungere*. Dei legg merke til at behandlinga av reguleringsplanar i stigande grad blir koplå opp mot både arealdel, samfunnsdel og planstrategi.

Informantane våre meiner at det kan vere noko hente på ei betre organisering av kommuneadministrasjonen, noko som er ei leiaroppgåve. Fleire må føle eit ansvar for at planlegging har kontinuitet. Det bør byggjast eit lag rundt planleggaren. Distriktskommune 3.0. - prosjektet kan vise til mykje godt utviklingsarbeid her.

Motivasjonen kan også bli sterkare, meiner planmiljøa både hos fylkeskommune og statsforvaltar. Det er ikkje nok at ein planleggar, gjerne også ein ordførar og ein kommunedirektør, meldar at dei er planmotiverte. Det må være motiverte samtidig, og dei må også inkludere politikarar og administrasjon for øvrig når temaet er samfunnsplanlegging. Kommunane må i større grad utvikle ein plankultur og dermed ei forståing av kor viktig det er å prioritere planprosessarbeid framfor det daglege meir konkrete. Begge dei regionale planmiljøa understrekar at dei kunne bli flinkare til å støtte kommunane her.

Både fylkeskommune og statsforvaltar meiner at det skortar på forståing blant politikarar om plansystemet og planprosessar. Det trengs meir og betre opplæring. Politikarar forstår på eit vis kva samfunnsdelen til kommuneplanen er, inkludert det «å skrive noko» om arealtemaet. Samtidig har mange av dei lita forståing av at samfunnsdelen kan vere eit effektivt politisk verktøy for samfunnsutvikling.

Dei regionale representantane understrekar at også medvirkning er eit krevjande tema ute i kommunane. Det kan dreie seg om ulike oppfatningar om kor viktig og nyttig det er med medvirkning i samfunnsplanlegging, men mest om korleis ein utviklar og gjennomfører slik aktivitet. Etterarbeid og oppfølging er også krevjande. Mange kommunar har erfaring med at medvirkning blir noko for dei spesielt interesserte, ofte ein overrepresentasjon av dei få som synast dette er spanande og som også gjerne samtidig er aktive i politikk og organisasjonsliv. Nokre av informantane meldte at det synast som om medvirkning fungerte best i arealdelprosessar, andre i arbeidet med samfunnsdelen. Det er med andre ord inga eintydig oppfatning om kor i planlegginga medvirkning fungerer best. Uansett meinte dei at dei regionale planmiljøa i større grad kunne støtte opp under alt det spanande som no skjer med å utvikle nye former for medvirkning, m.a. takka vere Distriktsenteret, men også takka vere dyktige og engasjerte ressurspersonar ute i kommunane.

5.2.2 Samfunnsdel og arealdel - gjennomføringsevne

Vi spurte dei to regionale planmiljøa om dei registrerte eit stort sprik når det gjeld å utarbeide og få vedtatt samfunnsdel og arealdel? Nokre av medarbeidarane meinte det var stor forskjell i status på dei to ute i kommunane; «Det er arealplanlegging som er planlegging». Den er meir konkret, enklare å forstå nytta av. Samfunnsdelen kan oppfattast som meir svevande. Samtidig meldte dei alle at det at samfunnsdelen skal ha ein arealstrategi, er eit godt grep. Det gjer at ein enklare ser samanhengen mellom dei to plantypene. Det er nyttig for det seinare arealdelarbeidet å få diskutert og konkludert på tema som t.d. sentrumsutvikling, lokalisering av offentlege tenestetilbod og hyttebygging i ein arealstrategi.

Dei to planmiljøa sit med eit inntrykk av at det er enklare og raskare å få vedteke samfunnsdelen enn arealdelen. Ein årsak er truleg at det er lite usemje, og få og små konflikhtar i samfunnsdelarbeidet samanlikna med kva som gjerne er tilfelle i prosessen fram til vedtatt arealdel. Ein annan årsak kan vere at arealdelen kan få direkte juridiske og økonomiske konsekvensar for mange i lokalsamfunnet. Samfunnsdelen er et politisk dokument utan tilsvarende direkte konkrete konsekvensar.

Fleire i dei regionale planmiljøa understrekar at ein ikkje må overdrive verdien av samfunnsplanlegging som verktøy/verkemiddel for samfunnsutvikling i små distriktskommunar. Det er krevjande å drive samfunnsplanlegging i kommunar med folketalsnedgang. For politikarar kan då framtidretta samfunnsplanlegging bli «noko voldsamt». Dei regionale planmiljøa understrekte difor kor viktig det er at kommunane klarer å avgrense planarbeidet, og ikkje ha som ambisjon å løyse alle problem i samfunnsdelen og arealdelen. *I godt planstrategiarbeid har ein klart å peike ut dei viktigaste utfordringane.* Det er desse ein så skal arbeide med i samfunnsdelen. Om ein klarer å halde fast ved det prioriterte, vil ein også enklare vise at langsiktig planlegging er verdt innsatsen.

5.2.3 Konsulentbruk

Vi spurte også dei to regionale planmiljøa om kommunane gjer jobben sjølv når det gjeld planstrategi og samfunnsdel med arealstrategi. Vi fekk ulike svar uavhengig av om dei hadde fylkeskommunen eller statsforvaltar som arbeidsplass. Eit inntrykk for samfunnsdelen var at kommunane brukte meir eksterne konsulentar tidlegare. Nå vel fleire sjølv å utarbeide samfunnsdelen med dei fordelar det gir m.o.t. eigarforhold. Andre informantar trudde

konsulentbruken på samfunnsdelen vil auke framover. Når det gjeld arealdelen er konsulentbruken større.

Det er forståeleg, både p.g.a. manglande kapasitet og kompetanse, at kommunar leiger inn konsulentar til arbeidet med samfunnsdelen, men da kan det fort glippe på eigarskap og engasjement, både administrativt og politisk. Det kan bli meir krevjande å etablere den plankulturen som trengs for at planar skal bli gjennomførte og etterkvart reviderte. Uansett, å bruke konsulentar på heile eller delar av prosessen må vere betre enn at det ikkje skjer noko samfunnsplanlegging. Eit grep kan vere å nytte konsulentar til å fasilitere sjølve prosessen.

5.2.4 Planinnsatsen LNFR - kommunesenter/tettstad

Det er interessant for pilotoppdraget å vite korleis planinnsatsen fordeler seg når det gjeld LNFR og kommunesenter/tettstad i den overordna planlegginga. Dei fylkeskommunale representantane ser ingen store forskjellar. Statsforvaltar meiner at dei fleste har fokus på tettstad/sentrum, men også mange på LNFR. Haldninga til det siste er gjerne at det bør vere mogleg å byggje og bu «i kvar krik og krok». Det handlar ofte om å få folk attende til bygda, og til at folk i bygda må få utvikle eigeidommen sin. Her ligg ofte ein kime til ein konflikt med statsforvaltar, som det er viktig å få ein samtale om, tidleg. Samtidig ser dei regionale planmiljøa at mange kommunar no ryddar opp, ikkje minst ved å ta ut av planen ikkje-utbygde hytteområde.

5.2.5 Planprogram

Vi hadde også eit spørsmål om korleis bestemmelsen om planprogram fungerer i forkant av sjølve planarbeidet med samfunnsdel og arealdel. Ei tilbakemelding frå samtalanene med både statsforvaltar og fylkeskommune er at det varierer kor mykje arbeid kommunane legg i planprogrammet, men at dette i det stor og heile fungerer bra. Likevel finst det eit forbetningspotensial. Det er eit tankekors at tilbakemeldingane frå statsforvaltar kan vere lengre enn dei innsendte planprogramma.

Om planprogrammet skal ha nokon hensikt, kan dei ikkje berre innehalde ein presentasjon av ei tidslinje for planarbeidet, men også kva tema og utfordringar ein skal gje merksemd i det seinare kommunale planarbeidet. Først da kan planretteleiarar kome med nyttige innspel. Når utkast til samfunnsdel kjem, er det gjerne for seint å meine noko om temaval og -prioriteringar. Om ein sløyfer planprogrammet, så kan regionalt nivå miste denne mogelegheita til å gi slike innspel.

Samtidig ser også dei regionale planmiljøa at planprogramarbeid er tidkrevjande. Kommunane – både politikarar og administrasjon/planmiljø - kan gjerne bli noko utmatta før ein kjem til sjølve planarbeidet?

5.2.6 «Hjelparar»

Vi ba også om synspunkt på forholdet mellom småkommune og “hjelparar” når det gjeld overordna planlegging i småkommunar, dvs. både rettleingsmateriell frå KDD og hjelp/støtte frå Distriktssenteret, fylkeskommune, statsforvaltar, KS, universitet og høgskolar, forskings- og utviklingssektoren og konsulentar. Begge dei regionale planmiljøa understrekar, som nemnt over, at dei samarbeider og samordnar godt, men at dei sjølv sagt kan bli betre. Dei registrerer at kommunane ber om slik samordning, og at dei gjerne er interessert i at desse ‘hjelparane’ etablerer nettverk for plantema, som gjerne fungerer over tid.

Regionalt planforum fungerer bra, både for fylkeskommune, statsforvaltarar og for kommunane. Det er avgjerande viktig å møte kvarandre tidleg i planprosessar, for å avklare forventningar og standpunkt med meir. Kommunane stiller gjerne saman med innleidd konsulent, og det er nyttig for alle partar.

Dei regionale planmiljøa ser at dei må prøve å arbeide meir målretta temamessig. Det er viktig å arbeide meir med kunnskapsgrunnlaget, ikkje minst gi eit godt oversyn over folketalsutviklinga. Det ligg vidare eit potensiale i å bruke meir aktivt dei kommunebileta som statsforvaltaren utarbeidar. Det same gjeld tilsynsverktøyet, som også kan brukast til å gje gode råd for vidare arbeid, m.a. innan planlegging.

Det er eit synleg problem at dei små kommunane gjerne har for svak bestillerkompetanse når dei skal leige inn ekstern konsulent. Her kan dei trenge hjelp. Det er også viktig for dei regionale planmiljøa i større grad å etablere kontakt med dei kommunane som ikkje direkte ber om hjelp sjølv om planstatus er svak. Det krev både kapasitet, kan hende også kompetanse, å ta kontakt med rettleiingsmiljøa.

5.2.7 Fagleg kontinuitet

På spørsmålet om fagleg kontinuitet er eit problem i småkommunar, svarte dei bekreftande. Det er mykje utskifting. Dei meiner at kommunane bør samarbeide om å bygge opp noko saman, som ein felles planressurs, eit felles plankontor, eller i alle fall eit fagleg nettverk for planleggarane. Så må dei regionale miljøa inn for å støtte og hjelpe når kriser oppstår. M.a. kan skjønsmidlar frå statsforvaltaren brukast til å støtte opp om planarbeid.

Det kan sjå ut til at det veks fram fleire interkommunale plankontor i dei tre fylka. Slike samarbeidsløysingar var meir populære for nokre år sida. Ein årsak til at mange vart lagt ned var ei usemje om fordeling av nytte og kostnad, at nokre kommunar kanskje fekk ut meir av hjelp og støtte enn andre. Dei regionale planmiljøa både håpet og trudde at dette ikkje ville skje denne gangen.

5.3 Distriktssenteret

Vi har hatt gruppesamtaler med 6 medarbeidarar hos Distriktssenteret. Vi spurte dei dels om det same som vi spurte dei regionale planmiljøa om, men først og fremst om kva er erfaringane frå prosjekt Distriktskommune 3.0 når det gjeld overordna planlegging. Intervjupersonane understrekte at Distriktssenteret har avgrensa erfaringar når det gjeld forholdet mellom samfunnsdelen og arealstrategi, men andre erfaringar som dei gjerne kunne dele med oss. Vi fekk dermed eit innblikk i noko av det spanande planarbeidet som foregår i kommunar som deltar i prosjektet Distriktskommunar 3.0, ikkje minst når det gjeld prosess. To av dei 8 pilotkommunane er Distriktskommunar 3.0.

Det skjer mykje nyskapande innan medvirkning i mange kommunar, ikkje minst Distriktskommune 3.0-kommunane; nye metodar, variasjon i metodebruk, at innbyggjarane sjølv skaper sine eigne medvirkningsarenaer osb. Alt dette utviklingsarbeidet vil også kunne vere relevant for arbeidet med samfunnsdel og arealstrategi.

Det var fylkeskommunane som i si tid rekrutterte kommunar til prosjektet Distriktskommune 3.0. Invitasjonen blei sendt kommunaldirektørane fordi ein meinte at det var særleg administrativt ein hadde meldt behov for endring- og utviklingsarbeid, også innan overordna samfunnsplanlegging.

5.3.1 Motivasjon - engasjement

Distriktssenteret meiner at hovudbiletet er at kommunar har høg motivasjon for samfunnsplanlegging, om enn motivasjonen er noko ulikt fordelt kommunane,

kommunedirektørane og ordførarane imellom. Det å delta i nettverk saman med andre kommunar, regionale planmiljø og Distriktsenteret triggjar gjerne interesse, forståing og eigarskap. Sluttrapporten frå prosjektet Distriktskommune 3.0 «Følgforskning av Veiledningspiloten» (SINTEF Rapport, 2022) har imidlertid i liten grad satt søkjelys på dette med motivasjon.

Distriktsenteret understrekte at det er avgjerande viktig for å lukkast med overordna planarbeid at politisk og administrativ leiing går tungt inn i arbeidet. Ein skepsis til prosessar og arbeidsverksstad, blei gjerne snudd undervegs i Distriktskommune 3.0-arbeidet, både blant kommunaldirektørar og ordførarar. Distriktsenteret erfarer kor viktig det er med eit heilt lag rundt planleggaren. Ofte er det dei konkrete enkeltsakene og prosjekta som får politisk merksemd, men etterkvart oppdagar politikarane at òg at planlegging og planverk er nødvendig, m.a. for å realisera viktige samfunnsutviklingsprosjekt. Og når noko blir sett på som nødvendig, blir det òg meir engasjerande å drive med.

Medvirkning i planprosessar kan òg gje auka interesse og forståing for planlegging blant politikarar. Engasjement ute i samfunnet smittar over på politikarane. Når innbyggjar, næringsliv og organisasjonsliv finn det interessant å delta i samfunnsplanlegging, blir det gjerne også meir meningsfullt for politikarane å gjere det same. Det er vidare viktig, understrekar medarbeidarane hos Distriktsenteret, at ein kommunalt arbeidar systematisk, t.d. først å gjennomføre ei innbyggjarundersøking, deretter arbeidsverksstad med kommunestyre og kommunale råd (eldreråd, ungdomsråd mv.).

Distriktsenteret fortel at mange kommunar har innsett at *samfunnsplanlegging og rekruttering til politikken heng i hop*. Gjennom å delta i planprosessar oppdagar ein kor viktig og interessant politikk kan vere. Det er gjerne dei ferske politikarane som ser samanhengane best, og som mest er opptekne av å finne og å utvikle ein plankultur. Kanskje det er ein god ide å bruke samfunnsplanlegging i demokratiopplæring for barn og unge? Andre plusseffektar av medverknad, i følge Distriktsenteret, er at opne og breie planleggingsprosessar ofte skapar positive sosiale arenaer i lokalsamfunn.

Distriktsenteret melder samtidig om nokre utfordringar med medvirkning. T.d. dette med god forvaltning av den store folkeviljen, korleis ta vare på stort engasjement? Korleis unngå at det stoppar opp? Korleis vise at engasjement set spor, betyr noko, gjer ein forskjell? Korleis melde tilbake? Korleis ta vare på engasjementet både utover i planprosessen og ikkje minst i perioden etter at planen er vedteken og skal implementerast? Dei som deltek i planarbeid har gjerne forventningar om å få gjennomslag for sine innspel. Dei treng å få stadfesta at dei har vorte høyrte og forstått. Samtidig er det politikarane som til sist skal gjere dei strategiske vedtaka, og stå til ansvar for desse i ettertid. Politikarar må ikkje vika unna dette ansvaret, og alle andre deltakarar i planprosessar må anerkjenna at slik er plansystemet rigga.

Ei anna utfordring kan vere at når diskusjonar spissar seg til, ser ein ofte at diskusjonane blir flytta ut av møtelokala og dei formelle medvirkningsprosessane, til sosiale media. Her kan diskusjonane, på godt og vondt bli meir engasjerande – og ustyrlige.

Ei tredje kan vere at medvirkning òg kan opplevast som ein trussel, jf. mobilisering mot vindkraftutbygging. Men medvirkning handlar jo alltid om at det blir ei opning for «å røra i gryta». Spørsmålet er om alle ønskjer dette i kompliserte og konfliktfylte saker. Samtidig melder Distriktsenteret at i dei kommunane der ein har fått opp eit stort engasjement i planarbeidet, er det alt i alt stor grad av einigheit.

5.3.2 Konsulentbruk

Planstrategien utfører kommunane i stor grad sjølv. Det er vanlegare å leiga inn bistand til å utarbeide samfunnsdelen. På arealdelen er erfaringane at den store hopen nyttar ekstern konsulent. Distriktsenteret melder at ein del kommunar har dårleg erfaring med konsulentbruk på

arealdelen når det gjeld manglande eigarskap og forankring. Derfor vil dei laga samfunnsdelen sjølv. Distriktsenteret registrerer gode erfaringar med interkommunale plankontor og samarbeid om felles planressurs.

5.3.3 Planinnsatsen LNFR - kommunesenter/tettstad

Dei fleste er veldig opptekne av LNFR-område, for her skjer næringsutviklinga, og den spreidde bustadbygginga som kommunane gjerne er så positivt innstilt til. Det er jo ikkje mykje bygging det i praksis dreier seg om, og dei fleste kommunane meiner at dei som vil bygge som bør få lov. Dette kan gjelde både bustader og hytter. Det er dei store områda, også til vanns, som kommunane dermed bruker mest tid på. Her er mange av kommunane gjerne frustrert over dei nasjonale retningslinjene som tilrår å konsentrere, og etablere knutepunkt. Dei kan òg føle seg overkøyrde og misforståtte i dei regionale planformmøta. Mange kommunar er også opptekne av senter- og tettstadsutvikling, m.a. lokalisering av offentlege tenester, boligbygging m.m.

5.3.4 Planprogram

På spørsmålet om erfaringar med planprogram, svarar Distriktsenteret eintydig at dette fungerer som ein brems, eit forsinkande innslag i planprosessen frå planstrategi til samfunnsdel. Det gjer plansystemet unødig komplisert, ofte svært vanskeleg å forstå for lokalpolitikarar. Det er viktig å planleggja planprosessen på førehand, men kvifor måtte senda det på høyring? Innspela som kjem tilbake er ofte både lange og uklare, og dermed tidkrevjande å følgja opp for kommunane. I tillegg er det viktig å gi rom for å utvikla og endra planprosessar undervegs, ikkje unødig binde dei opp i vedtekne planprogram.

5.3.5 «Hjelparar»

Vi bad òg Distriktsenteret om å kome med synspunkt på forholdet mellom småkommune og "hjelparar" når det gjeld overordna planlegging i småkommunar. Dei understreka kor viktig det er å styrkja laget rundt dei minste kommunane. Høyringsinnspel frå alle sektorstyresmakter er i praksis ikkje god nok rettleiing. Det blir så mange dokument, sendt inn frå så mange. Små kommunar maktar ofte ikkje å samordna alt dette, og setja det inn i ein heilskapleg samanheng.

Det er særst viktig at fylkeskommune og statsforvaltar arbeidar samordna, m.a. i regionale planforum. Distriktsenteret får ulike tilbakemeldingar frå kommunar om korleis desse fungerer. Det må vera fylkeskommunen som koordinerer. Rettleiingsapparatet må søke å fornya og omstilla seg, slik som mange kommunar er i gang med på planleggingsfeltet. Trøndelag har m.a. eiga Distriktskommune 3.0-gruppe. Det er gode erfaringar med å etablere og drifte nettverk av kommunar med like utfordringar, gjerne frå ulike delar av landet.

5.3.6 Fagleg kontinuitet

Distriktsenteret registrerer ein problematisk stor turnover i mange kommunar. Intervjupersonane nemner fleire moglege tiltak som kan betra situasjonen. Kommunedirektørar må arbeida med organisasjonen for å gjera planlegging til eit meir kollektivt ansvar, heller enn berre å leggje alt ansvar på planleggaren. Statsforvaltaren kan i større grad bruk skjønsmidlar til å få etablert felles planressurs for fleire kommunar. Kommunar kan hjelpa kvarandre, m.a. til å læra opp medarbeidarar som ikkje har formell plankompetanse. Rettleiingsapparatet som fylkeskommune og statsforvaltar må kunna stilla opp med rettleiarar som er der over tid for den enkelte kommune, slik at det blir etablert meir personlege og permanente samarbeidsforhold. Distriktsenteret kan ikkje

vera denne kontinuiteten. Samtidig, det er ei utfordring, dette at kommunane må ha eit minimum av kapasitet og kompetanse til å ta imot rettleiing.

Til sist, det er alltid viktig med enkel tilgang til relevant etter- og vidareutdanning som til dømes Samplan. Samtidig må målgruppa i kommunane kunne ta seg tid til å gjennomføre etter- og vidareutdanning. Dette er sjølvstakt ikkje enkelt all den tid planmiljøa i kommunane i utgangspunktet lir av kapasitetsmangel.

6. Drøftingar - konklusjonar

6.1 Arealstrategi i samfunnsdelen - meningsfullt verktøy

Kommunane som meldte seg til å delta i dette prosjektet viste alle interesse for å utvikle ein arealstrategi for å understøtte arbeidet med, eller gjennomføringa av, samfunnsdelen. Dessutan er arbeidet med arealstrategi effektivt for å konkretisere og konsekvensorientere arbeidet med samfunnsdelen. Vi har primærdata i form av observasjon og intervju frå 7 av 8 kommunar som deltok i prosjektet, og desse dataene tyder på at arealstrategi, eller i det minste arealstrategiske overveielser, har sin plass både som brubygging i den kommunale planlegginga og i ein breiare offentleg debatt.

Ein opplagd fordel med arealstrategi som planverktøy er understrekinga av det strategiske, forstått som å peike ut hovudretning for kommunen si framtidige arealdisponering; både for det offentlege og for å lage begrunna, forutseielege rammer for privat arealbruk. Det strategiske betyr i praksis å heve seg over detaljane, og dermed kunne invitere også folk og folkevalde utan fagkunnskap til ein opplyst debatt, og ende opp med å fastlegge omforeinte eller fleirtalsbaserte retningslinjer.

Plasseringa av arealstrategien, som ei bru mellom samfunnsdel og arealdel, blei i det store og heile godt forstått blant lokale folkevalde og administrasjonen. Arealstrategien er imidlertid ikkje eit frittsvevande verktøy; den er definitivt ein del av samfunnsdelen. Alternativt kunne den vere plassert som første ledd i arealdelen, og kome til uttrykk verbalt i arealdelens planbeskriving. Nokon kommunar har tidlegare vald å plassere den der (Angell mfl. 2021: 19). Det er etter vårt syn opplagde fordelar med å ha den i samfunnsdelen, og dermed bidra til eit tydeleg arealplanfokus der det er relevant. Ikkje alle delar av samfunnsdelen har arealplanmessige implikasjonar. Dette med å tvinge deltakarar i samfunnsdelprosessen til også å tenke framtidig arealbruk, er med på å styrke samanhengen og konsistensen i plansystemet. Og det kan motvirke den uheldige veggen mellom samfunnsplanlegging og arealplanlegging som historisk sett har hindra utviklinga av ei effektiv kommunal planlegging.

Arealstrategi er eit fleksibelt planverktøy. Fleire av kommunane hadde nyleg vedtatt arealdel, og det ville i utgangspunktet ikkje vere høveleg å starte opp eit arealstrategiarbeid når rammene for arealutviklinga relativt nyleg var fastsette. Men også i kommunar som var kome i slik utakt m.o.t. rekkefølga av samfunnsdel og arealdel, var det interesse for å gjennomføre arealstrategiske drøftingar, knytt opp mot samfunnsdelen. Dels kan dette skuldast at arealdelsarbeidet i stor grad har vore utført av eksterne konsulentar, dels kan interessa skuldast at nye utfordringar har oppstått, både i form av skjerpna klimapolitiske retningslinjer og av konkrete, arealkrevjande prosjekt som hadde meldt seg etter at ein relativt fersk arealdel var vedtatt.

Arealstrategi er også fleksibel i den forstand at kommunane kan legge varierende administrativ, politisk og medvirkningsretta innsats inn i arbeidet. Arbeidet kan resultere i både svært politiske retningslinjer, gjerne uttrykt i kortfatta form, og andre som er meir territorielt orienterte, med beskriving og lokalisering av konkrete prosjekt, vernetiltak osv. Fleksibiliteten kjem også fram ved at arealstrategien inviterer til drøfting av både korleis LNFR-område bør forvaltast, og korleis den framtidige tettstaden/kommunesenteret bør utformast.

I Norce-rapporten er arealstrategi også framheva som eit viktig verktøy å vise til i møter med fylkeskommune og statsforvaltar, spesielt viss kommunen sin sist vedtatte arealdel er utdatert.

Ein ulempe ved arealstrategien kan vere at den framtrer som eit mål i seg sjølv, altså at den utgjer ein prosess som har svake koplingar framover mot arealdelen, og bakover mot samfunnsdelen for øvrig. Blir arealstrategiprosessen ein prosess i seg sjølv, kan den miste sin betydning, både for samfunnsdelen og for arealdelen, noko vi har sett eksempel på i dette prosjektarbeidet.

6.2 Samfunnsdelarbeid med arealstrategien involverer

I prosjektet hadde vi fokus på både fagpersonalet, dei folkevalde og innbyggjarane i kommunen. I alle gruppene var det eit betydeleg, positivt engasjement for arealstrategiarbeid, som ein del av samfunnsdelarbeidet. Samstundes såg vi at det var tendensar til plan-entreprenørskap i alle kommunane, men det kunne vere stor variasjon m.o.t kven i kommunen som var pådrivarar, eller som hadde primærkontakten med prosjektet. Kommune-Norge kan ikkje seiast å vere prega av ein godt forankra plankultur. Det er eit velkjend faktum at i dei mindre kommunane har den administrative kulturen fått utvikle seg lite grunna personalmessig gjennomtrekk. På den politiske sida er det mange folkevalde som veegrar seg mot å binde seg opp i langsiktige planvedtak. Det må eit skippertak, eit entreprenørskap/ein enkeltperson, eller ei kraftsamling til for å få rytmen og takta opp i kommunens planarbeid. Det vi oppdaga, i fleire av kommunane, var at også personar «litt på sida av» kommunen hadde engasjert seg for å drive fram planarbeid. Dette var personar med stor lokalkunnskap, som tidlegare hadde hatt posisjonar i, eller tett samarbeid med kommunen. I motsetning til store kommunar er ikkje småkommunar prega av den type byråkratisk orden som gjer at personar som sluttar raskt blir erstatta av nye folk, verken politisk, administrativt eller på den planfaglege sida. Derfor blir innsatsen til folk med lang fartstid og gode nettverk lokalt så vel som utover kommunegrensene, av stor betydning for eit vellykka strategiarbeid i kommunal regi.

I enkelte av kommunane var ordførar pådrivar, men oppsluttinga om arealstrategiarbeid blant dei folkevalde varierte sterkt. Det var imidlertid interesse ute i befolkninga: Overalt der kommunen, i samarbeid med prosjektet, kalte inn til folkemøte, møtte folk fram. At 15 % av den vaksne befolkninga på staden møter fram, som i Vestbygda, Lødingen kommune, er kanskje ikkje ein så imponerende andel. Men det tilsvarar at 10.000 kom på eit kommunalt innkalt planmøte i Tromsø. I heile Lødingen, to folkemøter, var det til saman 50 av ei vaksne befolkning på om lag 1.400 som møtte fram, altså knappe 3 %. I Holtålen, 2 folkemøter og 1 møte med kommunestyre, kommunale råd og kommunalt tilsette, fekk ein til saman innspel frå om lag 70, dvs. om lag 12% av befolkninga.

Meir interessant enn å drøfte frammøte, er å vurdere kvaliteten på det som gjekk føre seg der. I samarbeid med eit fleirtal av prosjekt- kommunane arrangerte prosjektet folkemøter basert på aktivt medvirkning frå dei frammøtte; enkle variantar av kafébord-dialog-metoden blei praktisert. Diskusjonen gjekk livleg og til dels humørfylt rundt borda. Kwart bord rapporterte inn sine prioritert tiltak på LNFR og på arealbruk i og kring kommunesenteret, og dei planansvarlege mottok dermed ei rekkje innspel til arealstrategien.

I tillegg var det fleire kommunar som innkalte spesifikke grupper til arealstrategi-drøfting der næringsforeining, eldreråd, ungdomsråd er dei mest vanlege. Fleire av kommunane prøvde også å engasjere heile kommunestyret i arealstrategi-workshop, men med varierende frammøte. Det er god grunn til å hevde at arealstrategi er eit planverktøy som er inviterande og engasjerande i mindre kommunar.

Når det gjeld arealstrategisk engasjement i distriktskommunar må vi ikkje sjå bort frå dei sterke, ofte internasjonale kapitalinteressene som i dag kastar sitt blikk på norske distriktskommunar sine unytta naturressursar. Det gjeld energi, mineral og utnytting av terrestriske og marine naturressursar, som også omfattar lokalitetar for fiskeoppdrett. Dette er gjerne interessentar som melder seg utanfor den kommunale planrytmen, men som tidvis utøver eit press på kommunar for å få tilgang til areal, og å få godkjenning av private planar, som kan vere i strid med kommunen sine arealstrategiske mål. Her ser vi, også gjennom dette prosjektarbeidet, at sterke økonomiske interesser kan få gjennomslag.

6.3 Småkommunar har hjelparar

Læringsdynamikken fungerer sjølvstøtt ikkje slik at «no køyrer vi eit prosjekt, og så følger kommunane opp på eigen kjølv». Det må vere openbart at småkommunar treng samarbeid og ekstern støtte i alt planarbeid. Kommunane er for små til at det kan byggast opp planstabar, sjølv om to av dei største kommunane i prosjektet, Nordkapp og Karasjøk, faktisk er utstyrt med tre planfagleg tilsette, om enn dels på prosjektbasis. Hjelpfeltet eksisterer, og det er faktisk ikkje så lite. Fylkeskommunane har rettleiingsansvar og er aktivt på for alle kommunane som deltar, om enn sporadisk og indirekte ved å tilby planfaglege samlingar. Også Statsforvaltaren interesserer seg for planarbeidet, særleg for å koordinere høyringssvar på planutkast, frå regional stat. Distriktsenteret har vore eit verdifullt tilskott til kompetansearbeidet i småkommunar, KS held eit visst oppsyn, og Kommunal- og distriktsdepartementet initierer og finansierer prosjekt for lokal kompetanseheving. Også forskingsinstitutt og utdanningsinstitusjonar, for ikkje å forgløyme ei stor og variert konsulentnæring, står til disposisjon når småkommunar strevar med å oppfylle planpliktene sine. Hjelpfeltet er med andre ord av eit betydeleg omfang. Ved sidan av dei formelle og kommersielle ressursane som ein enkeltkommune kan søke hjelp frå, har vi nabokommunesamarbeid, gjerne på prosjektbasis, og interkommunale plankontor.

Det vi har erfart i dette prosjektet, er verdien av å samle flest moglege av desse ressursane slik at dei opparbeider og kan tilby relevant kompetanse. Mange av oppskriftene og modellane for utvikling gjennom plan er basert på erfaringar frå storbyar, og dei urbane erfaringane bør ikkje overførast til dei befolkningsmessig ørsmå settingane som størstedelen av kommune-Norge representerer. Kommune-Norge sine arealmessige utfordringar er også så kontekstavhengige at utvikling av rurale planmodellar heller ikkje vil vere særleg nyttige.

Samspel med lokal kunnskap er, slik vi har erfart det i prosjektet, heilt avgjerande for at hjelpfeltet skal kunne gi sine bidrag til berekraftig areal- og samfunnsplanlegging. Her skortar det ein del i hjelpfeltet sin kompetanse, men det kan, som nemnd, motverkast gjennom etablering av tverrgåande arenaer, i dag gjort mogleg på ein heilt annan måte enn før, gjennom digitale plattformer.

7. Tilrådingar

- 1) *Godt mottatt – inn i lova.* Arealstrategi, foreslått av Planlovutvalet i 2003 og med marsjordre av 2019, har blitt godt mottatt, også i mindre kommunar. Det framstår som fornuftig, ikkje for komplisert, og bør bli tatt inn i Plan- og bygningslova under Samfunnsdelen (pbl § 11-2). Samtidig, når berre 1 av 8 case-kommunar kom i mål (fekk vedtatt) samfunnsdel med arealstrategi ved slutten av den forlengta prosjektperioden, har vi ikkje grunnlag for å meine noko om korleis vedteke arealstrategi vil bli følgt opp i seinare planarbeid.
- 2) *Framdriftsgruppe.* Manglande framdrift skuldast ikkje manglande interesse, men ulike omstendigheter inntraff, meir eller mindre tilfeldig. Eit tiltak som kan vurderast er at småkommunar prøver ut å sette saman ei ad hoc- "framdriftsgruppe" for sikre framdrifta på arbeidet fram til anslått sluttdato for eksempelvis samfunnsdelarbeidet. Ei slik gruppe blir leia av planansvarleg, og dei som kan inngå er representantar for politisk og administrativ leiing, saman med f.eks. 2 lokale eller eksterne "planentusiastar". I pilotprosjektet opplevde vi i fleire av småkommunane å kome i kontakt med enkeltpersonar med eit sterkt plan- engasjement og kompetanse, ressurspersonar både innafor og utanfor kommuneorganisasjonen.
- 3) *Planprogram samfunnsdelen fjernes.* Bestemmelsen i plan- og bygningslova om planprogram kan med fordel fjernes når det gjeld samfunnsdelen, og eventuelt erstattast av eit enkelt oppstartvedtak som fastlegg framdrift/tidsplan i planprosessen. Krav om planprogram fører i dag til eit betydeleg tidstap og oppfatninga om at ein må "ta planprosessen to gongar" kan svekke motivasjonen for å delta i planlegging, både blant folkevalde og innbyggjarar.
- 4) *Medvirkning gir mening.* På prosess-sida har vi så langt funne at det verkar enkelt å få til medvirkning i utforminga av dette planverktøyet. Folk går kanskje ikkje mann av huse, men fleire grupperingar deltar, og drøftingane er gode. Kafédialog synest å fremje nettopp dialog. Det kan synast som om vanskelege konflikttema ikkje blir teke opp til diskusjon. Ein er gjerne einige om å vere ueinige og finn det slik sett best ikkje å nemne det i dialogen. Arealstrategiarbeid kan fremje demokratisering. Vi tilrår kommunane om å eksperimentere med ulike former for interaktiv medvirkning, men vere klar over utfordringane for den eldre delen av befolkninga når det gjeld digitale ferdigheiter.
- 5) *Rural klimapolitikk.* Sjølv om ikkje det er direkte formulert i oppdraget, er det i dag ei forventning om at planlegging vil vere prega av eit sterkt klimapolitisk engasjement. Vi ser få spor av dette i arealstrategiprosessane, trass i at det planfagleg personale legg stor vekt på klima/miljø/berekraftmål dette i sine innleiingar/presentasjonar. Ei forklaring på fråverande engasjement kan vere at dei grønne ambisjonane ofte er formulert ut frå urbane kontekstar. Vi tilrår at rettleingsmateriell og rettleiing frå fylkeskommunen og statsforvaltar i større grad blir tilpassa rurale utfordringar på klima- og naturfeltet.
- 6) *Stabilitet i planstaben over tid.* Her må kommunane få betre hjelp frå fylkeskommune, statsforvaltar og Distriktssenter til rekrutteringa av planansvarlege. Prosessferdigheiter må vektleggast ved tilsetting, og likeins vil lokalkunnskap vere ein vesentleg ressurs for den som skal leie planprosessar.

7) *Opplæring – etter- og vidareutdanning*

Det er ikkje arealstrategiarbeid isolert sett som det trengs opplæring i, men samfunnsplanlegging meir generelt.

Det var i liten grad studiar med studiepoeng som blei nemnt av kommunane, unntatt at Samplan blir nemnt av mange.

Mange ønskjer seg 'hands on'-opplæring mens dei er i planprosessen, også folkevalde.

8. Kommunerotat

8.1. Nordkapp

Arealstrategiarbeid i Nordkapp

Nils Aarsæther og Gisle Johansen, 07.12 2022

Kort om kommunen

Nordkapp kommune ligger lengst mot nord, i Finnmark. Kommunen grenser mot Barentshavet, mot Måsøy i vest, Porsanger i sør og Lebesby i øst. Folketallet var i 2. kvartal 2022 på 2906 innbyggere. Tre år tidligere var innbyggertallet 3218, så i denne kommunen er tendensen et synkende folketall – minus 10 % på tre år er et betydelig tap. Nettoflytting var i 2021 på -114 personer, mens naturlig tilvekst utgjorde -12.

I areal utgjør Nordkapp kommune 925 km², mesteparten av arealet er på Magerøya, der også Nordkapp-plataet ligger. Befolkninga er svært konsentrert, med om lag 2300 eller 89 % av innbyggerne bosatt i kommunesenteret Honningsvåg, mens om lag 400 bor i Nordvågen, (5 km fra Honningsvåg) og de øvrige i bygder/fiskevær som Gjesvær, Skarsvåg, Kamøyvær.

Yrkesmessig er befolkninga dominert av tre store sektorer: Fiske/havbruk/fiskeindustri, offentlig tjenesteyting, og reiseliv/varehandel. Den mest markante virksomheten i kommunen ligger i selve navnet, Nordkapp. Nordkapp-plataet ligger 40 km med helårsveg fra Honningsvåg, og trekker årlig til seg om lag 250.000 turister.

(Hentet fra Nordkapp kommune Samfunnsdel)

Scandic-konsernet, som driver besøksenteret på Nordkapp fikk i 2019 fornyet en langsiktig festeavtale med grunneier Finnmarkseiendommen, men kommunen forbereder en reguleringsplan for området, der et omstridt punkt vil være retten til inntekter fra parkering for besøkende. Strid omkring forlenging av Scandics festeavtale har satt sitt preg på lokalpolitikken, og ved kommunevalget 2019 ble det slutt på 72 års sammenhengende AP-flertall i kommunestyret. Som

følge av konflikten omkring Nordkapp-plataet mistet partiet 7 av 10 representanter i forhold til perioden 2015-19. Kommunestyret har 19 medlemmer, i perioden 2019-2023 med ordfører fra SV og varaordfører fra SP.

Planstatus 2022

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i 2014. Denne planen hadde fokus på utvikling/vekst, gode levekår, bærekraftig arealforvaltning – og tilrettelegging for planlagt petroleumsvirksomhet (ilandføringsterminal). Kommuneplanens forrige arealdel ble vedtatt i 2016. Honningsvåg sentrum (kommunesenteret) ble imidlertid tatt ut av arealdelen, i påvente av egen områderegulering for sentrumsområdet. Denne ble ferdigstilt og vedtatt i 2021, og inneholder bl.a. «anbefalt arealstrategi» for sentrum. Planstrategi 2019-2023 ble vedtatt i 2020. Her legges det et løp for rullering av samfunnsdel og arealdel som startet med utarbeiding av planprogram for samfunns- og arealdel 2021-2035. Planprogrammet for samfunnsdel og arealdel ble vedtatt i september 2021, og den foreslåtte tidsplanen angir vedtak av ny samfunnsdel våren 2022, og vedtak av ny arealdel høsten 2022. Denne tidsplanen har vist seg ikke å holde, ettersom samfunnsdel med arealstrategi først vil bli vedtatt i 2023. Arealdelen er imidlertid revidert og per desember 2022 sendt på høring.

Pilot arealstrategi i Nordkapp

Pilot arealstrategi-prosjektet var i utgangspunktet ment å omfatte mindre kommuner i Trøndelag og Nordland. I arbeidet med å velge ut kommuner ble det fra oppdragsgivers side uttrykt ønske om å inkludere kommuner også fra Troms og Finnmark, og ved invitasjonen til å delta kom det søknad fra Karasjok. Nordkapp kommune var ikke med da det ble invitert til et orienteringsmøte på Teams 5. mars 2021, men etter samtaler med Troms og Finnmark fylkeskommune ble det klart at også Nordkapp kommune ønsket å delta. Søknad om å delta ble sendt 7. mai, og en representant for Nordkapp kommune deltok på første prosjektsamling (Teams) 19. mai 2021. I søknaden ble det anført at Nordkapp kommune har «bærekraftig arealforvaltning» som ett av sine satsingsområder i samfunnsdelen av 2014, og at man ønsker å utarbeide en ny samfunnsdel som et «overordnet strategidokument for alle sektorer og planer».

Prosjektarbeidet ble fulgt opp med et teamsmøte 25. juni 2021, der to planleggere i Nordkapp og forskerne fra UiT deltok. Her ble det forberedt en intervju- og medvirkningsdag om arealstrategi 21.10.2021, i Honningsvåg. Et nytt teamsmøte ble arrangert 03.09.2021 for å detaljplanlegge medvirkningsopplegget den 21.10.2021.

Fra kommunens side er Ingrid Nautnes (samfunnsplanlegger i engasjementstilling), Vegard Juliussen (plansjef) og Jeanette Kaspersen (prosjektleder) kontaktpersoner opp mot UiT-miljøet, der Nils Aarsæther (prof. Em.) og masterstudent Gisle Johansen deltok fra prosjektet.

Aarsæther og Johansen besøkte Nordkapp kommune 20.-22.10.2021, gjennomførte intervju med planfaglig personale og varaordfører, observerte på folkemøte om ny svømmehall 20.10, og deltok i tilrettelegging og gjennomføring av medvirkningsmøte på arealstrategi (Kafe-bord-opplegg) 21.10. I etterkant er det gjennomført intervju med ordfører (i Tromsø 11.01.2022). Ved at Pilot Arealstrategi-prosjektet ble forlenget ut 2022 har det blitt gjennomført et teamsmøte 19.10.2022 med Nordkapp kommune, der det ble gitt ei oppdatering av situasjonen for arbeidet med samfunnsdel/arealstrategi. Som det framgår av neste avsnitt, har det vært svært viktig å følge utviklinga på plan-sida over en litt lengre tidsperiode. Hadde vi avslutta rapporteringa våren 2022 ville vi risikert å formidle et utdatert bilde av plansituasjonen i Nordkapp kommune. Bildet vi sitter igjen med i dag, er kanskje mindre optimistisk mht. arealstrategiarbeidets potensiale, ettersom arbeidet med revisjon av arealdelen har foregått parallelt med, men ikke koordinert med, arbeidet med arealstrategi.

Nordkapp kommunes arbeid med arealstrategi 2021-2022

For Nordkapp kommune var deltakelse i pilot-prosjektet enkelt å innpasse i plan- «rytmen», ettersom arbeidet med å rullere samfunnsdelen hadde startet i løpet av prosjektperioden, med vedtak av planprogram september 2021. Nordkapp kommune hadde også, ved forrige runde med rullering (2014-2015), hatt ei gunstig kopling i tid mellom samfunnsdel og arealdel, noe som synes å ha ført til en forståelse av behovet for at samfunnsdelen gir signaler til arbeidet med arealdelen.

Systematikken og progresjonen i kommunens planarbeid har imidlertid blitt hemmet i denne runden, og det skyldes flere faktorer: For det første ved vansker med å holde på personale i faglige og administrative nøkkelposisjoner – noe som er typisk for mange distriktskommuner. For det andre har det oppstått betydelige problem når det gjelder planen for lokalisering av petroleumsbasert virksomhet (planlagt, men ikke realisert ilandføringsterminal på Veidnes sør på Magerøya). For det tredje utspilte det seg en stor politisk konflikt ved fornyelsen av Scandics leieavtale av Nordkapp-plataet, og for det fjerde har det blitt mobilisert rundt to ulike plasseringer av et nytt svømmeanlegg i Honningsvåg. Disse sakene har krevd stor politisk og administrativ innsats, og særlig de to siste sakene har skapt store splittelser i kommunenes politiske miljø.

Lenge så det ut til at tidsplanen for oppstart av arbeidet med samfunnsdelen (med arealstrategi) bare i mindre grad ville bli forskjøvet, men nye personalskifter, både i politisk og i administrativ ledelse, samt vedvarende konflikt over retten til Nordkapp-plataet og over lokalisering av nytt svømmeanlegg har ført til at det er blitt enighet om en “time-out” i det pågående arbeidet med å formulere og vedta samfunnsdel (med arealstrategi).

Når det gjelder arealdelen har planarbeidet blitt fullført i 2022, med utarbeidelse av revidert arealdel 2022-2035, lagt ut til høring 2.12.2022. Kommunen engasjerte Asplan Viak til å stå for dette arbeidet, og i januar 2022 ble det arrangert “arbeidssamling” for arealdelen i kommunen. Av forslag til ny arealdel, går det fram at kommunen har vært i dialog med oppdrettsselskapet Grieg Seafood (som allerede har anlegg i kommunen) og med oppdrettsselskapet Mowi, som vurderer å etablere oppdrettsanlegg i kommunen. Den nye arealdelen omhandler nye lokaliteter avsatt til oppdrett i den sørlige delen av kommunen. Planutvalget hadde forslag til ny arealdel til behandling 29.11.2022, og vedtok, med visse endringer, å sende planforslaget ut på høring.

Erfaringer med arealstrategiarbeid i Nordkapp – synspunkt fra politikk, administrasjon og befolkning

Det er samla inn intervjudata som kan belyse holdninger til, og erfaringer med plan- og arealstrategiarbeid gjennom intervju med politisk ledelse, med planstaben i kommunen (samfunnsplanlegger, prosjektleder, næringskonsulent), gjennom observasjon på to folkemøter og gjennom skriftlig materiale som deltakerne på folkemøtet om arealstrategi har levert til kommunens planleggere, og som er oppsummert av kommunens planleggere.

Planleggerne – om konseptet arealstrategi: Selve konseptet arealstrategi oppleves som et nyttig redskap av planleggerne («fordi en arealstrategi er oversiktlig og enklere å forholde seg til»). Kunnskap om arealstrategi ble formidlet til kommunen gjennom kontakt med *statsforvalteren*. De folkevalgte (inklusive planutvalget/formannskapet) har ikke diskutert arealstrategi, planstaben opplever at politikerne er lite engasjert i planlegging, men det er stort politisk (og folkelig) engasjement omkring arealspørsmål – her framheves lokalisering av nytt svømmeanlegg: Skal det ligge sentralt i byen, eller knyttes til et reiselivsprosjekt i ytterkanten av byområdet?

Overordna mål og visjoner – og arealstrategien: Her kan det påpekes at plandokumentene som foreligger pr 2021 – planstrategi (2020), planprogram for kommuneplanen (2021) og områderegulering Honningsvåg sentrum (2021) i svært liten grad tydeliggjør overordnede visjoner og mål for det framtidige kommunesamfunnet.

Planleggerne synes å være klar over dette, og viser til at de folkevalgte ønsker å bruke ordet «satsingsområder» og at det er forskjell på planspråk og allment/politisk språk og begreper. Og her kommer det tydelig fram at det er viktig(st) å ha fokus på tiltak for å øke attraktiviteten til kommunen for de som bor her, og på tiltak som kan friste folk utenfra til å bosette seg i kommunen. Og det går en kort veg fra satsing på attraktivitet til konkrete tiltak, her nevner planleggerne nytt svømmeanlegg, «badeland» - et anlegg for å fremme helse, rehabilitering, rekreasjon, idrett og svømmeopplæring – og tilføre stedet generell attraktivitet.

Hele befolkningen står bak dette, noe vi som forskere fikk demonstrert da vi overvar et folkemøte om nytt svømmeanlegg: 60 personer hadde møtt fram for å bli orientert om, og å diskutere, planen for et basseng/svømmeanlegg lagt til Rådhusplassen. Rådhusplassen er i imidlertid ikke det eneste valget: Det er betydelig interesse for å bygge svømmehall i tilknytning til et privat reiselivs-anlegg som er planlagt lagt til Storbukta, 2 km fra sentrum (men definert som en del av sentrum i områdereguleringa).

Et fokus på attraktivitet kan tydelig knyttes til den dramatiske befolkningsnedgangen som Nordkapp har opplevd, særlig i løpet av de siste tre årene. Det er en åpenbar prioritet nr. 1 å stoppe og snu denne utviklinga. Men det er ikke bare de siste årene folk og planleggere har registrert befolkningsnedgang. Nordkapp kommune hadde i 1960 5300 innbyggere – i dag er folketallet godt under 3000, mens det næringsmessige potensialet må karakteriseres som sterkt, både innen fiske/havbruk og turisme.

I den korte perioden forskerne besøkte kommunen, ble det gjennomført to folkemøter – ett om ny svømmehall, og ett (dagen etter) om arealstrategi. Mens det var 60 personer som deltok på det første, var det “bare” 30 på folkemøtet som kommunen inviterte til.

Intervjuene med kommunen politiske ledelse – ordfører og varaordfører – bekreftet inntrykket fra samtalen med planleggerne: Folk flest og flere av de folkevalgte er ikke fortrolig med, eller engasjert ut fra, redskaper og begreper i plansystemet, men politisk ledelse har en klar forståelse av betydninga av å arbeide med strategiske arealspørsmål i kommunen. De ledende politikerne gir uttrykk for å ha et «bra» samarbeid med planleggerne, men anfører at det er begrensa hvor stor kapasitet også de har til å engasjere seg i mer overordna planspørsmål.

En overordna visjon er å «skape bolyst» i Nordkapp, i hele kommunen, ikke bare i sentrum. Men ei «oppgradering» og et nytt perspektiv på kommunesenteret er gitt topp prioritet, og dette markeres også ved at det ble kjøpt inn ekstern konsulentbistand for å lage områderegulering for Honningsvåg sentrum. Denne skal både bidra til større funksjonalitet og gi rom for flere sentrums- og sentrumsnære boliger. Og utgangspunktet er greit:

Det er et godt tilbud av arbeidsplasser i Nordkapp: En stor sjarkflåte som kan ha en lengre sesong her enn mange andre steder, og utvidelsen av området for fangst av kongekrabbe har vært til stor fordel for mindre fiskefartøyer. Mange arbeidsplasser i fiskeindustri og i reiselivsnæringer nevnes også som eksempler. Men vi får også opplyst at i en større privat bedrift er bare 2 av 150 arbeidere fastboende, de øvrige er langpendlere fra Baltikum/Polen og fra andre steder i Nord-Norge. Ideen er derfor at ved å øke Nordkapps attraktivitet som boområde, så kan iallfall en del av de innpendlende arbeiderne vurdere å slå seg ned på stedet. Dette krever et helårlig arbeidsforhold, et godt boligtilbud, gode offentlige tjenester, et sentrum med visse urbane kvaliteter, samt tilgang til et allsidig friluftsliv.

Både ordfører og varaordfører legger vekt på den unike muligheten Nordkapp har gjennom sin merkevare Nordkapp-platået, og potensialet for reiseliv både på platået og ved en rekke andre attraksjoner som finnes i kommunens fiskevær og naturområder. Dette krever fra kommunenes side infrastruktur i form av tilrettelagte stier, løyper, veier, parkering, toaletter osv. Ledelsen ser ikke store problem med å ha ulike aktiviteter innen samme areal som reindrifta benytter. Det rapporteres om et godt samarbeid, spesielt med reindriftsutøvere som har sommerbeiter på kommunens arealer (som Finnmarkseiendommen, FeFo, eier og forvalter). Flere reindriftsutøvere

har også sjøl eller i nær familie, interesser i reiselivsaktiviteter. Den kan også anføres at det ikke er lagt opp til vindkraftanlegg, noe som også gjør at en unngår konflikter om arealbruk i LNFR-områdene.

Arealpolitisk synes det å være enkelt å samle oppslutting om de to hovedsakene: Tilrettelegging for mest mulig helårs og allsidig turisme i LNFR-områdene, samt å utvikle et kommunesentrum som oppleves som et attraktivt sted med urbane kvaliteter. Lykkes man på disse områdene, vil det være mulig å snu en negativ befolkningsutvikling. En underliggende forutsetning er at fiske, fiskeindustri og havbruk fortsatt vil gi høy verdiskaping og stabile arbeidsplasser, noe som også krever kommunal tilrettelegging på havnesida, men her vil privat kompetanse og kapital langt på veg gjøre jobben.

Saken omkring Nordkapp-plataet har for forskerne blitt opplevd som «elefanten i rommet». Flere av dem vi snakket med har ytret et tydelig ønske om å holde denne saken utenfor samtalen om arealstrategi, all den stund denne saken for mange er blitt en personlig belastning. Litt av bakgrunnen er at det nåværende flertallet i kommunestyret ønsket en hardere linje overfor Scandic-konsernet, og at beslutningen om ny festeavtale måtte utsettes, for å ivareta allmennheten og kommunenes interesser på en bedre måte, mens flertallet i forrige kommunestyreperiode i større grad viste forståelse for selskapets behov, og støttet en fornyet festeavtale. Arealstrategisk dreier det seg for dagens flertall å etablere en kommunal kontroll med forvaltninga av areala rundt Scandic sitt turistanlegg, og å skille mellom inntekter fra parkering (som kommunen skal kunne kreve inn) og inngangspenger til Nordkapp Scandic sitt turistanlegg. Parkeringsinntektene ønsker kommunen å bruke til å finansiere forvaltning og infrastruktur som kan sikre bærekraftig reiseliv og opplevelser i LNFR-områda på Magerøya.

Fokus i arealstrategien

Både planstrategien (2020) og planprogrammet for ny/rullert kommuneplan (september 2021) inneholder elementer av en arealstrategi for Nordkapp kommune. Et vesentlig utgangspunkt er skrinlegging av vindkraftanlegg; vindkraft ble det lagt opp til i arealdelen av 2016, men etter dialog med NVE tatt ut av arealdelen. Med denne skrinlegginga har Nordkapp kommune unngått å bli involvert i det som i mange kommuner er et arealpolitisk stridsområde.

I Planstrategien (2019 -2023) blir det uttrykt at «Noen av målene i kommuneplanens samfunnsdel gir føringer for arealdelen» (s.17). Punktene som anføres, 6 i alt, gir imidlertid ingen arealstrategiske signaler i rom eller tid. Det eneste konkrete som nevnes er at ferdigstilling av områderegulering for Honningsvåg sentrum bør gis prioritet. Denne områdereguleringa er deretter fyldig omtalt i et eget punkt, men heller ikke her (s. 20-22) er det gitt arealstrategiske vurderinger av hvor og når i sentrumsområdet at nøkkeltiltak skal realiseres.

I Planprogrammet finner vi «arealstrategi» som eget punkt (s.12), men også her begrenser plandokumentet seg til å referere viktigheten av å vurdere befolkningsutvikling, næringsutvikling og viktige naturverdier, samt at man uttrykker et ønske om en strategi for forvaltning av de store LNFR-områdene i kommunen. Mer spesifikt nevnes behovet for å følge opp arealplanen av 2016 når det gjelder næringsområder i Skipsfjord og Veidnes (til oljeterminal som p.t. ikke ønskes fra oljeindustriens side) – og i Honningsvåg sentrum (da med referanse til Områderegulering 2021). Det er også søkelys på scooterløyper, og fire avgrensede hyttefelt, naturvernområder (to områder er vernet, to andre områder med geologisk arv foreslås som hensynssoner). *For sjøområder legges det ikke opp til nye områder for akvakultur, ellers omtales folkehelse, kulturminner og forholdet mellom anadrom laksefisk og akvakulturlokaliteter.*

Vi kan konstatere at «forarbeidene» til arealstrategi i den nye kommuneplanens samfunnsdel er lite fokusert, og mulige/aktuelle stridstema knyttet til naturområder (som Nordkapp-plataet) og til arealbruk/lokalisering i sentrum (som plassering av svømmehall) er ikke tatt opp i planstrategi eller i planprogram. Når det gjelder sentrumsområdet vises det til områdereguleringa, som ble utført av

Multiconsult, og der planarbeidet ble gjennomført med en digital medvirkningsmetode. Arealstrategisk inneholder områdereguleringa noen viktige momenter: Sentrum defineres som området som strekker seg fra Storbukta og til lengst sørøst i Honningsvåg, over hele 4 km, men samtidig legges det opp til fortetting i Honningsvåg sentrum, der en anser at de fleste mål kan nås innenfor 20 minutters gange. Bebyggelsen i tettstedet Nordvågen, 4 km unna, omfattes ikke av sentrum.

Fokus i arealstrategisk sammenheng er for Nordkapps del preget av tre store, og i praksis avslutta tema: Olje/gass terminal på Veidnes (ikke realisert), vindkraft anlegg i LNFR-området (skrinlagt) og reforhandling av avtale om bruk av Nordkapp-platået (men her er ny festeavtale for 99 år inngått, og spørsmålet om retten til parkeringsinntektene er per oktober 2022 anket til Høyesterett av tapende part i Lagretten (Scandic). Det som synes å gjenstå mht. arealstrategiske vurderinger, er knyttet til stedsutvikling/byutvikling i sentrumsområdet, og da særlig til plassering av ny svømmehall.

En medvirkningsflora: Kafebord-dialog, folkemøte, digitale innspill og næringslivsdager

I samråd med kommunens planleggere ble det fra prosjektets side arbeidet med å få til en «medvirkningsdag» for å få innspill og perspektiv på arealstrategien som skal inn i kommuneplanens samfunnsdel (planlagt utarbeidet og vedtatt i 2022, men seinere utsatt). Samtaler mellom forskere og planleggere resulterte i at det ble lagt opp til et folkemøte den 21. oktober 2021, med kafebord-dialog. Da datoen var fastlagt registrerte vi at det var invitert til et folkemøte i Honningsvåg dagen før, den 20.10, der «svømmehallgruppa» (oppnevnt av kommunestyret) skulle presentere planen for ny svømmehall lagt til Rådhusplassen. Forskerne ankom den dagen, og fikk dermed en ikke-planlagt anledning til å observere også dette folkemøtet.

I tillegg ble vi fortalt at konsulentene bak den nylig ferdigstilte Områderegulering Honningsvåg sentrum hadde operert med et opplegg for digital medvirkning, og at «Næringslivsdagene» ble arrangert på samme tidspunkt. Engasjementet omkring arealstrategiske spørsmål må dermed karakteriseres som ekstremt stort i Nordkapp-samfunnet – dermed undertittelen på dette notatet.

Folkemøte med kafe-dialog; I det følgende vil hovedvekt bli lagt på det medvirkningsopplegget som prosjektet var direkte involvert i, den åpne kafebord-dialogen omkring arealstrategiske tema. Opplegget var som enkelt, men hadde egentlig mange komponenter:

- Plassering i et sentralt og lett tilgjengelig lokale: «Turnhallen» rett ved rådhuset.
- Åpen invitasjon, annonsert i lokalaviser og kommunen sin nettside «Alle i Nordkapps befolkning er invitert».
- Direkte invitasjon til foreninger, næringer, eldre/ungdomsråd og bygdelag
- Gratis servering av kaffe og kaker (bakt på dugnad av planleggerne)
- Begrensa tidsramme: 2 timers møte
- Bare korte innledninger fra planleggere og forskere
- 5-6 personer ved hvert bord, kart på hvert bord
- Kart over sentrumsområdet og hele kommunen på hvert bord
- 2-3 tema til diskusjon, formulert av planleggere, felles for alle bord
- Muntlig rapportering og innlevering av skriftlige skisser fra hvert bord
- Kort plenumsdrøfting, vekt på å holde tidsramme

Det møtte om lag 30 personer, kl. 18, og de grupperte seg rundt 5 bord. Det møtte deltakere fra flere av fiskeværene, og forsamlinga bestod nesten utelukkende av «godt voksne» personer. Det blei oppfordra til å «blande seg» mellom borda, men rundt et bord var det 8-9 deltakere – folk som tydeligvis ønsket å sitte sammen. De øvrige fordelte seg med 4-5 på hvert bord.

(Kafé-bord dialog: Folkemøte om arealstrategi og samfunnsdel oktober 2021. Bilde: Nils Aarsæther)

Møtet starta med ei kort forklaring fra planlegger og forsker om hva «arealstrategi» er, og hvordan den skal bidra til å kople samfunnsdel med arealdel. Så ble det gitt ei kort orientering om gruppearbeidet, og det blei gjennomført en rask presentasjonsrunde av deltakerne.

Oppgavene som ble gitt var delt i to grupper: «Temaer sentrum», spesifisert i Rådhusplassen. Sjøpromenaden og Lokasjon av svømmehall. «Temaer utenfor sentrum» var spesifisert i Kollektivtransport, Turområder og Bolyst i bygdene. Temaene bidro dermed til å sette visse rammer for diskusjonen, men kan anses som nokså vide. Deltakerne fikk 45 minutter til å diskutere seg fram til saker/tema de ville prioritere

Diskusjonen gikk livlig rundt de fem bordene, og i det hele tatt var det en gemyttlig stemning på møtet – et rikholdig kakebord bidro kanskje til det? Alle fem bord presenterte så sine «prioriterte saker» muntlig, og leverte ei side med notater/forslag på sentrums-tema, og ei side med utenfor-sentrums-tema. I alt har vi notert oss 44 innspill, de fleste med klar relevans for arealutvikling, og noen som overlappet. Arkene med tema/innspill tok planleggerne med seg til det videre arbeidet. Da alle gruppene hadde rapportert ble det åpna for generell debatt, men det var ingen som meldte seg, og møtet ble avslutta kl. 20, med ei kort oppsummering fra kommunens politiske ledelse (varaordfører), som gav ei positiv tilbakemelding på møtet.

Folkemøte om svømmehall lokalisert til Rådhusplassen. Som nevnt ble det dagen før «vårt» folkemøte invitert til åpent møte om «svømmehallsgruppa» sitt forslag til ny svømmehall, lagt til plassen foran rådhuset (med kirke, samfunnshus og skole som øvrige naboer). Et arkitektfirma hadde vært engasjert for å lage et prosjekt/utkast til 25 m. svømmebasseng, og en representant for firmaet presenterte planene. Ei rask opptelling viste at det måtte være om lag 60 personer til stede på møtet. Etter presentasjonen ble det åpna for debatt – synspunkt på prosjektet og lokaliseringa –

og det ble stilt spørsmål til utvalget og arkitekten. Det var fra starten av møtet gjort klart at dette forslaget var ett av flere alternativ for ny svømmehall.

Stemninga på møtet var engasjert, og det var tydelig flere meninger om utforming og om plassering, men debatten var i all hovedsak saklig og tidvis munter. Forskerne var anonyme tilhørere, vi plasserte oss helt bak i salen, og noterte stikkord fra innleggene. Vi registrerte hele 35 debattinnlegg, noen hadde riktignok ordet flere ganger, men deltakelsen i debatten må karakteriseres som stor. Ett tilfelle av usaklighet førte til at mikrofonen ble tatt fra personen som holdt innlegget, og «det var det». Et tydelig flertall av innleggene var positive til planen og lokaliseringa, men mange hadde spørsmål til, og innvendinger mot konkrete sider ved prosjektet. Alternativet, som ikke ble presentert på møtet, var en lokalisering av svømmehallen til Storbukta, et par km utenfor Honningsvåg sentrum, og da forutsatt gjennomført som et offentlig/privat samarbeid, der kommunen eventuelt ville samarbeid der svømmehallen med et firma som planla et visningsanlegg for fisk og hav, innrettet mot reiselivet.

Digital medvirkning til Områderegulering Honningsvåg sentrum: Forskergruppa har ikke hatt mulighet til å gjennomføre en grundig studie av hvordan medvirkninga slo ut i arbeidet med områderegulering Honningsvåg sentrum. Det er likevel mulig å komme på sporet av denne prosessen, selv om vinduet for medvirkning på nettet ble lukket den 1. september 2021. Multiconsult, som hadde oppdraget med planen, knyttet til seg LINK arkitektur for å lage et digitalt og interaktivt medvirkningsopplegg der innbyggerne ble oppfordret til å åpne ei nettside som viste planområdet i 3D. Her kunne den enkelte merke av på kartet/figuren hvilke områder/punkter som «fungerte godt», hvor det kunne være aktuelt med «forbedring» og hvor det kunne være tale om å endre arealbruken. Disse påpekningene kunne også ledsages av skriftlige kommentarer. Responsen på dette opplegget var ifølge kommunale informanter god, med ble nevnt at det kom inn «mer enn 100» merknader på denne måten. Kommunen behandlet disse merknadene i arbeidet med å legge fram endelig områderegulering for planutvalg og kommunestyre.

Næringslivsdagene 19-21.10 2021: Som nevnt ble folkemøtene om svømmehall og om arealstrategi arrangert på samme tidspunkt som «næringslivsdagene». Her var det foredrag og diskusjoner, i regi av Nordkappregionens Næringshage, med tema som «Hva planlegges av aktivitet» (20.10) og «Hvordan forholde seg til en uforutsigbar framtid når man lager strategiske planer?» (21.10, annonsert i Finnmarksposten 14.10.2021) Ved henvendelse til Nordkappregionens Næringshage fikk vi opplyst at i alt 75 personer hadde deltatt på «næringslivsdagene», noe som kan ha ført til at færre enn forventa fra næringslivet deltok på «konkurrerende» folkemøter.

Offentlighet: Selv om deltakinga på diverse medvirkningsarrangementer og andre plattformer har vært betydelig, er det sikkert ikke flere enn ca. 10 % av kommunens totale befolkning som har deltatt. Det kan virke som en beskjeden andel, men «oversatt» til en kommune av Tromsøs størrelse skulle det tilsi at ca. 8.000 innbyggere engasjerte seg direkte på folkemøter og ved nettinnspill (noe som ville være nærmest utenkelig). Utover de som deltar direkte, er det vårt inntrykk at lokale media, «Radio Nordkapp» og avisa «Finnmarksposten – avisa ved Nordkapp» er gode formidlere som bidrar til å skape en bredere offentlig omkring arealstrategiske forhold.

Ekstern støtte og kontakt

I arbeidet med arealstrategi har samarbeidet mellom forskergruppa og planleggerne vært godt, og vi har merka oss at Troms og Finnmark Fylkeskommune har vært pådriver med å få kommunen med i «Pilot-prosjektet om arealstrategi». For å utføre områderegulering av Honningsvåg sentrum hadde kommunen engasjert Multiconsult a/s, med LINK Arkitektur som underleverandør, og på denne måten fått tilgang til svært avansert kompetanse både på planlegging og på medvirkning. Når det gjelder oppfølging av kommuneplanens samfunnsdel med arealdel, vil det igjen bli aktuelt å engasjere ekstern bistand/konsulenthjelp.

Oppsummering: Arealstrategi som utviklingsplattform i Nordkapp?

Arealstrategi, forstått som arealstrategiske diskusjoner og refleksjon (Angell mfl. 2021: 12) har skapt stor interesse i Nordkapp kommune og i Nordkapp-samfunnet. De siste 10 årene har kommunen arbeidet med en rekke større prosjekter, egentlig uten å lykkes med det overordna målet om å skape en sterkere lokal økonomi og tilføre flere arbeidsplasser. Oljeterminal, vindkraftverk og kontroll over Nordkapp-plataet er alle store prosjekter der et sterkt kommunalt engasjement likevel ikke har vært tilstrekkelig til å påvirke utbygginger eller (per 2022) overta forvaltningsansvar. Parallelt med disse prosjektene har planarbeidet i kommunen blitt vitalisert gjennom den pågående rullering av kommuneplan og gjennom den eksternt gjennomførte områdereguleringa av kommunesenteret Honningsvåg. For begge planarbeid har ulike former for medvirkningsopplegg fått god oppslutning. Nordkapp kommune har vist evne til å inngå i samarbeid med både lokale og eksterne «nøkkelaktører» i næringssammenheng, med private kompetanseaktører, samtidig som kommunen har oppretta engasjementstillinger for planleggere, mottatt veiledning og deltatt i kompetansetiltak i regi av Statsforvalter og Fylkeskommune. Det har vært lett for forskerteamet å etablere kontakt og ha en fruktbar dialog, særlig om medvirkningsopplegg for arealstrategien.

Det er grunn til å reflektere over «misforholdet» mellom et betydelig tap av innbyggere de siste par årene, og den dokumenterte vitaliteten i plan- og utbyggingsarbeid, samt befolkning og næringsliv sitt engasjement i dette. Nordkapp kommune og Nordkapp-samfunnet er seg bevisst at de har noen unike forutsetninger, reiselivs- og fiskerimessig, for fortsatt å være en «motor» ikke bare for kyst-Finnmark, men også nasjonalt. Arealstrategi-arbeidet kan vurderes som en brikke i arbeidet med å planlegge for samfunns- og arealutvikling i Norges nordligste kommune. Samtidig er det grunn til å merke seg at det har foregått flere planrelaterte prosesser med svak kopling til hverandre, i kommunen. Nordkapp-plataet har først på senhøsten 2022 fått en rettslig avklaring. Kommunen har vunnet fram i rettssystemet, endelig ved at Høyesterett i oktober 2022 har avvist å ta hotellkjedens anke over lagmannsrettens beslutning opp til behandling.

I planprogrammet for kommuneplanen, vedtatt i september 2021, ble det, med referanse til arealplan av 2016, bl.a. formulert at kommunen ikke ønsket flere oppdrettslokaliteter: “Det legges ikke opp til nye områder for akvakultur” (s.14). Men ikke lenge etter dette vedtaket blir konsulentfirmaet Asplan Viak engasjert for å utarbeide en revidert arealdel, der formålet var nettopp å anvisse plassering av nye områder for akvakultur.

I høringsversjonen av ny arealdel blir det opplyst at det under planarbeidet har vært kontakt med oppdrettskonsernene Grieg Seafood og MoWi. Dette er firmaer som ønsker at kommunen legger opp til nye områder for akvakultur – altså i motstrid til det som i planprogrammet er vedtatt som en føring for den nye arealdelen.

Høringsrunden for den nye arealdelen og påfølgende vedtak vil foregå etter at Pilot-prosjektet er avsluttet; dermed kan vi ikke vite noe sikkert om hvordan forholdet mellom planprogrammets og arealdelforslagets syn på nye lokaliteter for akvakultur vil bli handtert.

Nordkapp kommune har gjennom flere år vært preget av sterke politiske konflikter nettopp når det gjelder bruk av areal, naturressurser – og byrom. Det er nærliggende å tenke at disse spenningene har gjort det vanskelig å få etablert en god “rytme” i planprosessene – at (1) planstrategi, (2) planprogram for samfunnsdel og arealdel, (3) oppfølging gjennom samfunnsdel med arealstrategi danner grunnlag for (4) et påfølgende arbeid med arealdelen.

At revidert arealdel er utarbeidet og sendt på høring før arbeidet med samfunnsdel og arealstrategi er fullført, avspeiler sannsynligvis situasjonen i Nordkapp-samfunnet, der tilstedeværelse av sterke økonomiske interesser, knyttet til utnytting av naturressurser, slår inn i politikk og administrasjon med stor tyngde, og vanskeliggjør det som ellers ville være en “logisk” progresjon i planarbeidet. Pilot-prosjektet, slik det er gjennomført i Nordkapp, har ikke lyktes med å etablere den koblingen mellom samfunnsdel og arealdel som ut fra et planfaglig perspektiv kunne vært ønskelig.

Skriftlige kilder

Angell, E. mfl. *Arealstrategi i småkommuner* – Norce rapport 9/2021

Nordkapp kommune: *Planstrategi 2019-2023*

Nordkapp kommune: *Planprogram for rullering av Kommuneplanens Samfunns- og arealdel 2021-2035. Vedtatt 16.09.2021.*

Avisa *Finnmarks Dagblad* 14.10 2021.

Multiconsult og LINK Arkitektur: *Områderegulering Honningsvåg sentrum – overordnet stedsanalyse (2021)*

8.2. Karasjok

8.2.1 Karasjok (nordsamisk)

Areáastrategiijabargu Kárášjoga gielddas

“Sámi váibmosuotna”

(05.12.2022 veršuvdna)

Camilla Brattland, Vilde Andrea Jensen, Nils Aarsæther, 15.12.2023

Oanehaččat gieldda birra

Kárášjoga gielda lea sis Finnmarkkus, rádjá Supmii ja 2602 ássi (3. kvartála 2021). Guokte jagi ovdal lei olmmošlohku 2673, nu ahte állana dan guvlui ahte olmmošlohku veahážiid mielde njiedjá. Eanaviidodagas lea Kárášjohka Norgga nubbin stuorámus gielda, 5.464 km², dahje sullii 2 njealjehaskilomehtera juohke ássi nammii. Kárášjohka lea sámi guovddášguovllus, ja gieldda ássiin leat 1351 olbmo Sámedikki jienastuslogus. Ássit lea čoahkkanan Kárášjoga márkanbáikái, ja dás orrot sullii 70 % gieldda ássiin, ja earát fas ássat bieđgguid. Fidnuid dáfus leat gielddas eanaš almmolaš bargit almmolašvuodas (dearvvašvuolta/fuolla ja Sámediggi), muhto lea maiddái mealgadis doaibma boazodoalu ja mátkkošteami oktavuodas. Gielddastivrras leat 19 miellahtu, 2019-2023 áigodagas BB sátnedođiheadjiin ja sámpolitihkalaš listta várresátnedođiheadjiin. Gielda lea ROBEK-listtas 2022 ođđajagemánus, ja lea álggahuvvon stuorát ovdánahttinprošeakta (“Boahttevaš Kárášjohka”) gieldda ekonomiiastivremii ja bálvalusbuvttadeapmi, maid Stáhtahálddašeaddji ja KMD leat ruhtadan. Gieldda stuorra eanaviidodaga hálddaša FeFo (Finnmarkkuopmodat), muhto Kárášjoga gielddas lea jođus rievttálaš proseassa daid eatnamiid (“Finnmarkskommisjonen Felt 4”) oamastanvuogitvuoda oktavuodas.

Plánastahtus 2022

Bajit plánadokumeanttain leat Kárášjoga gielddas:

Areálaoassi dohkkehuvvon 2005, nappo 1985 plána- ja huksenlága mielde ja Gielddaplána guhkesáigásaš oassi 2009 – 2021 (dátge dohkkehuvvon ovdal pbl 2008). Dáid plánaid ođasmahttin/molssašuvvan lea diedihuvvon 2020 – 2023 Plánastrategiijas, dohkkehuvvon 2020 juovlamánus. Plánastrategiijas čujuhuvvo dárbbui lahkalaš laktit servodatoasi ja areálaoasi, boahttevaš areálaoassi galgá “vuodđuvvo servodatoasi dihti duvdosiidda”. Og plánastrategiija

máinnaša dárbbu areáloasi molsut, iige áibbas ođđa areáloasi, vuodustuvvo dat vuđolaš bargguin maid dahke 2005 areáloasiin, ja ahte deaddu areálaide gielddas ii ovddas makkárgge stuorra váttisvuoda. Plánastrategiija biddjo dan láhkai ahte bargu sihke servodatoasiin ja areáloasiin álggahuvvui 2021:s, ja ahte plánabargu bistá gitta 2023 lohppii.

Gielddaplána 2022 – 2034 servodatoasi evttohus gárvvistuvvui 2022 ja sáddejuvvui gulaskuddamii, ja galgá dohkkehuvvot 2022 skábmamánu gielddastivrras. Servodatoasis lea sierra oassi areálastrategiija birra mii galgá leat areálaplána molsuma vuodđun. Dearvvašvuoda ja fuolla plánaprográmma lea 2022:s dohkkehuvvon.

Pilohta areálastrategiija Kárášjogas

Pilohta areálastrategiija-prošeakta lei vuolggasajis oaivilduvvon fátmastit uhcit gielddaid Trøndelágas ja Nordlánddas. Barggadettiin válljet gielddaid dovddahuvvui bargoaddi beales ahte sáhtášii fátmastit maiddá Romssa ja Finnmárkku gielddaid, ja bovdemis searvat prošeaktii bođii Kárášjogas ohcan (ja Davvenjárggas). Kárášjoga gieldda beales ovdandollojuvvui ohcamis (cuonjom. 26. b. 2021) ahte prošeavtta searvan galgai leat mielde gielddaplána servodatoasi álggahuvvon ođasteamis, ja ahte dát, mii fátmasta areálastrategiija, lea jurddašuvvon galgat leat gárvvis 2022 geassemánus. Kárášjoga gieldda čujuha muđui dasa ahte lea ceggejuvvon golmma olbmo prošeaktajoavku nannen dihtii plánabarggu, ja ahte dát bargá lahkala gielddaplánalávdegottiin mas leat gielddastivrra buot bellodagaid miellahtut. Čujuhuvvo velá pilohtaprošeaktii mas Distriktssenteret ja Fylkkagieldda leat ráđđeaddin servodatoasi barggus, juoga mii ee. Laktá regionála analysa ásaheami, vuodđuduvvon statistihkkii maid Telemarksforskning lea láchčán atnimii.

Pilohtaprošeavtta beales servet vuosttašam. Camilla Brattland ja prof. Emer. Nils Aarsæther, goappašagat UiT, dasa lassin lea servodatplánema bachelor studeanta (Vilde Andrea Jenssen) bálkáhuvvon gieddebarggus. Gieldda prošeaktajoavkkuin leat leamaš čoahkkimat Teams bokte, ja guokte gieddefitnama Kárášjogas (2021 miessemánus, 2021 golggotmánus) jearahallamiin ja mielváikkuhančoahkkima oassálastimiin. Gieddefitnamis Kárášjogas 2021 golggotmánus čađahuvvui joavko-jearahallan politihkkáriiguin, eanaš oassi gielddastivrra miellahtuiguin mas sátnajođiheadjige lei fárus, joavko-jearahallan hálddahasain, joavko-jearahallan stuorát prošeavttaid prošeaktajođiheadjiiguin, ja álbmotčoahkkina boahhtevaš Kárášjoga guovdilastimiin. Jearahallamiid jearahallanguide sáddejuvvui ovdagihtii politihkkáriidda ja plánalávdegoddá, ja álbmotčoahkkima joavkobargguiguin prográmma ja hápmi ráhkaduvvui ovttrasráđiid plánabarggu prošeaktajoavkkuin. Álbmotčoahkkina almmuhuvvui gielddaplána mielváikkuhančoahkkimiin gieldda neahttasiidduid bokte plakáhtaiguin guovddáš sajiin Kárášjogas.

Camilla Brattland čađahii čuovvolančoahkkima gielddan 2022 skábmamánus ja lea notáhta ođastan ođđasat dieđuiguin gielddaplána servodatoasiin ja dán bargguin.

Kárášjoga gieldda bargu 2021-2022 areálastrategiijain

Bajit plána molsun čuovvuluvvo Ođđa servodatoasi 2022- 2032 plánaprográmmain. Gulaskuddanevttohus lei gárvvis 2021 giđa, ja bohtán mearkkašumiid maŋŋil dohkkehuvvui plánaprográmma loahpalaš evttohus, mii sisttisdoallá areálastrategiijage, (digaštallama haga) gielddastivrras 2021 geassemánus. Plánaprográmma areálastrategiijaoassi doaimbá digaštallanvuodđun dan areálastrategiijai mii laktása boahhtevaš servodatoassái, ja dát fas bidjá duvdosiid areáloasi molsašumis. Dán láhkai lea Kárášjoga gieldda “bures jođus” bajit plánenbargguinis, ja láchčojuvvo nu ahte lea čielga čatnasupmi gaskal servodatoasi ja areáloasi. Stuorra ovddidanprošeakta lea dáinna oktanaga jođus, Kárášjohka 2030, mii maiddá bidjá láidestusaid gieldda servodatoasi ja areálastrategiijaid bargui.

2022 jagi áigge lea gieldda čađahan ássiidiskadeami, iskkademiid ealáhusaid ja “barnetrákk” servodatoasi barggu vuodđun. Mánngalágan bájit, álbmotčoahkkimat ja digitála iskkadeamit leat adnojuvvon mielváikkuheami hápmiin areálastrategiija árvalusas. Hálddahusas leat leat leamaš buorit vásáhusat digitála iskkademiiguin, ja utopiija-bájiin gosa olu (15) nuora bohte. Ealáhusdoalliid lei váddásat čohkket. NVE, stáhtahálddašeaddji, fylkkagieldda ja báktehoavdda árvalusain ja lasáhusain, lea maiddá leamaš mearkkašupmi strategiija bargui. Gielddaplána servodatoasi lea bajit dásis nr 17 ceavzilvuodamihtu vuodđun (ásahit oadjebas ja eleš čálgoservodaga), ja višuvnnaid ja árvovuoddu lea dusten plána barggu mielváikkuanproseassas.

Dovddiidusat areálastrategiijabargguin Kárášjogas – politihka ja hálddahusa – ja álbmoga oainnut

Politihkkáriid oainnut

Jearahallamis politihkkáriiguin ledje sátnedođiheadji (Bb), váldolávdegotti jođiheadji (Bb), veahkeheadji gielddadirektevra, gieldda okta prošeaktajođiheadji (O) ja Guovddášbellodagas okta ovddasteaddji. Areálastrategiija bargu lei buohkaide ođas.

Politihkkárat ovddidedje gielddas bieđggus hástalusgova. 2021 golggothánu fitnamis ledje bargamin gielddaplána servodatoasi ođasmahttimiin, mas iešguđet hástalusat galget dásádallat. Gieldda demografiija govvida oppalaš gova, dađis boarrásat álbmot, uhccán riegádahttimat ja fárremat. Guovddášovdáneamis vurdojuvvo vuoruhana- ja lokalisierendigaštallan, galgágo huksejuvvot ođđa dearvvašvuodaguovddáš ja/vai ođđa skuvla, ja gosa dat galgá huksejuvvot? Johka namuhuvvo leat loaktimii dehálaš, oktan luossabivdduin ja lustadoaimbavejolašvuodaiguin, muhto maiddá luonddufápmun mii láidesta mo sáhtta hukset vuhtii válddedettiin lassi dulve- ja uđasvárain. Boazoealáhus ja eatnamiid astoáigegeavaheapmi leat vuostálasvuodas beroštumiid dáfus. Seammás galgá turismii sadji, ja áinnas láchčojuvvot guoddevaš vugiin. Oktiibuot leat olu dáid hástalusain dan birra ahte duhtadivččii nu ollugiid og vejolaš, lasihan ja dikšun dihtii loaktima, nu ahte olbmot ásaiduvvet – ja fárrejit deike.

Areálastrategiija bajiduvvo buorre vejolašvuhtan čorget muhtin ráje vuoruhanahástalusain, láidestussan joatka pláni. Dasa lassin namuhuvvo ahte areálastrategiija sáhtta leat buorre reaidun gustojeaddji plánaid ođasmahttimis, stivrendokumeantan mii beavttálmahtta barggu čađamannamis sávahahtti, árvvoštallojuvvon dahje čielggaduvvon nuppástusaid.

Luondduvalljivohta lea váttis ja bures digaštallon fáddá gielddas, mánngga sierranas berošteaddjiiguin ja oainnuiguin. Bartahuksen lea okta vuollefáttáin. Mánnga politihkkára rámidit Guovdageainnu, mii lea nákcen sámi jurddašvuogi goallostit areálabargui. Skohterluottat ja luondduvuđot meahcásteapmi beroštahtta eanet ja beroštusriidduid og ovdamearka dihtii rukseslistta šlájat. Nuoskkideapmige bajiduvvo hástalusain bivddu oktavuodas. Og gieldda ii oaččo bivddus sisaboađu, maid FeFo hálddaša, muhto ferte baicce máksit čorgema ja bajásdoallama ovddas, dovdo ovttasbargu FeFo:in maiddá muhtimin hástaleaddjin.

Politihkkárat dovddahit ahte mielváikkuanproseassain sáhtta leat mánngabealálaš menestus, ja ferte heivehuvvot bures gieldda iešguđet joavkkuide. Oasálastiide ii soaitte leat nu vuogas dadjat maidege álbmotčoahkkimiin, iige leat heivvolaš ahte “son gii orru jávohaga lea ovttá oaivilis” – baicce nuppegežiid. Lea eanet sáhka das ahte váldit njuolggá oktavuoda joavkkuiguin, servviiguin ja klubbaiguin lea buorin mielváikkuanprosessii.

Ovttasbargu gaskal Stáhtahálddašeaddji ja gieldda lea leamaš hástaleaddjin, áinnas njuolggadusaid ja boazodoalu hálddašemi oktavuodas. Boazodoallit sáhttet gielddas giddet guovlluid ealuiguin jođedettiin. Ii leat olus miesseguoddiin giđđat min gielddas. Heiveheapmi boazoealáhussii orro politihkkáriidda bargogáibideaddjin, og dájvja johtet ealuiguin jođánit meattá gieldda eatnamiid. Daid eatnamiid maid boazodoallu áiggis áigái dárbaša, lea danne dagahan muhtin riidduid gaskal

boazoealáhusa ja dáloniid. Báikeolbmuid dárbbut eai leat ožžon coavcci njuolggadusaid ja – doallama hábmemis. Dán oktavuođas dovddahuvvui duššástuvvan dakkár dovddu ektui ahte “alibut giehta” dat stivre gieldda eatnamiid, beroškeahhtá máhttit olus báikki birra.

Hálddahusa oaidnu

Geat dán čoahkkimii ledje bohtán lei plánejeaddji, gielddajođiheaddji (plána), ealáhuskonsuleanta ja gielddadirektevra. Kárášjoga gielddas galget leat stuorra nuppástusat boahhtevaš jagiid, mas guovdilastin lea dasa mii boahhtevaš Kárášjohka galgá leat. Gielddadirektevra lea guhká bargan gielddas, seamma plánejeaddjige. Ealáhuskonsuleanta ja gielddajođiheaddji (plána) geat gullaba plánaoavkku oassin, eaba gal leat nu guhká gielddas bargan ja leaba gazzan oahpu eará sajis riikkas. Buohkat leat Kárášjogas eret ja sis lea bearaš gielddas.

Ovdal leat leamaš vuđolaš proseassat areálaplána hárrái, muhto mii lea erohus ovddežis ja dálážis lea ahte olu lea LNFR-guovlluin huksejuvvon. Dálkkádatrievedamat maiddá hástalit boares struktuvrraid, go lea rovuščáhci, temperatuvrra rievdadusat ja ođđalágan dulvvit maid geažil čáhce- ja durdevuogádaga ferte divvut. Dása lea bušehtas várrejuvvon moanat miljovnnat.

Hálddahusas ledje buorit vásáhusat bargat servodatosiin. Ráhkadit areálastrategiija servodatoasi oassin lea datte ođas ja maid Distriktsenter ávžžuhii dahkat Distrikt 3.0 prošeavtta oassálastima bokte.

Areálastrategiija láidestusat galget biddjojuvvo vuodđun areálovdáneapmái olggobeale márkanguovddáža, ovdamearkka dihtii bartahukseamis. Dát gusto sihke sin huksenohcamiidda geain lea sohka muhtin báikkis ja opmodat, ja huksemis bartaguovlluidda sidjiide geain ii leat opmodat dahje sohka báikkis eret. Dá lea vástádus “[...] lea sihke ja”. Čuoiganláhtut ja skohterláhtutge lea dehálaš ášši mii ferte leat areálastrategiijas mielde.

Johka ja johkagáddi leat bivnnut guovllut gosa hukset dál, muhto dákko berrešii dán vihkkedallat dárbbu ektui beassat oktilis luondduguovlluide joga mielde ovdamearkka dihtii ahte lea bálggis gátti mielde. Johka lea dehálaš loaktimii, maiddá dallege go luossabivdu lea gildojuvvon.

Eanadoalluge čatnasa luossabivdovuogatuhtii mas láddjet badjel dihto kilo suinniid addá luossavuogatuvođa. Dát vuogatuvohta ii leat dál fámus, go luossabivdu ankke lea giddejuvvon ja muddemat mearriduvvojit eará dásiin.

Áimmahuššojitgo luondduvuđot ealáhusaid deasttat? Eai nu gallis bargga luondduvuđot ealáhusaiguin earret eanadoaluin ja boazodoaluin. Olgoáibmokártemis vihkkedallo datte luondduvuđot resursaávkástallan doaibman mii muhtin guovllu árvvusatnima bajida hirbmat dehálažžan. Dát ii áibbas heive dan rámmavuogádahkii mii muđui adnojuvvo riikkagottálaččat.

Mohtorjohtolaga dáfus lea dát čatnasan luondduvuđot resursaávkástallamii. Sierralohpeohcamiin vuodjit ATV:in dahje skohteriin, sáhtta muhtin háviid geavvat nu ahte almmuhuvvo ahte «mu máttut leat doppe leamaš». Dán eai sáhte njuolggadusaid mielde meannudit, ja go dušše politihkkárat sáhttet addit sierralobi iige hálddahus, de šaddá dát fargga árvoštallanvuđot mearrádus. Dás sáhtášii Sámedikki plánoaivadeaddji addit muhtin válddahusaid gielddaide mo vuodjit mohtorfievrruiguin meahcabealde luondduvuđot resursaávkástallama áigumušain.

Márkanguovddáš- ja čoahkkebáikeovdáneami dáfus lea giddejuvvon fuomášupmi boaresolbmuid láchimii márkanis. Dás lea áigumuššan sirdit dearvvašvuodaguovddáža ja skuvlla lagabui joga. Dát lea vuostálasvuolta dálá “ođđaáigásaš” márkanbáikái mii ásahuvvui guhkebuš eret jogas, dulvesihkkarastima geažil.

Dálá márkanbáiki lea kabála dáluiguin gos soames boaresdálut berrešedje njeidojuvvo vai ođđa sáhtta hukset, dahje lasihit osiid dálá huksehusaide. Dárbbášuvvo velá ruhtadeapmi oastit sajiid maid gieldda sáhtta ovdánahttit. Kárášjoga gielddas eai leat priváhta investorat mat ruhtadivčče

čáhce- ja infrastruktuurra huksema ieža: vurdojuvvo ahte gieldda dat galgá dán dahkat, go juo gieldda mávssii dán ovddas ovdal. Dál leat huksemat fáhkka bisánan, iige gielddas leat ruhta máksit infrastruktuurra huksema, eaige sii geat oasttášedje muhtin guovllu. Ii sáhte vuordit dákkárlágan priváhta kapitála dáppe, ja lea vel hástalussan ahte boazoealáhus ii cegge dán kapitála ovdamearkka dihtii njuovahagaid oktavuodas.

Plánabarggu gealbohástalusaid dáfus, leat gielddat dan duohken ahte fágaolbmot bissot gielddas guhkit áiggi. Deanu gielddas lei nana plánaapparáhta moadde jagi dassái, ja Guovdageainnus ii lean fas mihkkege ja lei sorjjas olggobeale konsuleanttain. Gielddaidgaskasaš plánakantuvra sáhtášii leat veahkkinn gielddaide soames bargguiguin, muhto sisge livččii váilon fágaolbmot.

Álbmoga/prošeaktajođiheaddjiid oainnut

Dat guokte prošeaktajođiheaddji geat searvvaiga jearahallamii jođiheigga prošeavttaid huksemis ja infrastruktuurra, ja čázi ja durddačázi hárrái gielddas. Gielddas lea jotkkolaš prošeakta čázi ja durddačázi hárrái ovttasbargguin suomabeale kránnjágielddain.

Dál leat stuorra áigumušat hukset ođđa dearvvašvuodaguovddáža ja skuvlla Kárášjogas, mas politihkkárat fertejit välljet gaskal hukset vuos skuvlla vai dearvvašvuodaguovddáža. Gokko dat galget ceggejuvot, leat moddii sáddejuvvon ovdán ruoktot gaskal joavkku mii ráhkada plánaide evttohusaid ja politihkkáriid. Prošeaktajođiheaddjit áiggošedje doalahit dálá skuvlatomta - - “gili čielgedeahki” – gieldda gieđaid gaskkas. Johkavárdu ja ávkkástallat lagašvuoda johkii geardduhuvvo ovdánahttinplánain, ja digaštallamii vuodđun ahte mii galgá leat gos ja guđe guovddášguovlluin ain galgá bargat.

Vuoruhandigaštallan gaskal skuvlla ja dearvvašvuodaguovddáža lea datte garrasat go lokalisierendigaštallan. Lea nana dárbu ođđa skuvllii (maidái givssidanválttisvuodaid ektui, ja vejolašvuodain buoridit arkitektuurra ja ođđasit álgit) muhto demografiijaovdáneapmi gáibida lassie heiveheami eanet boarrásiidda. Dasa lassin leat mánga viesu ja geasuheadji ealáhuslanjat márkanguovddáži, mii hásttuha boahhtevaš ovdáneami. Dán oktavuodas lea jurdda leamaš laktit skuvlaviesu ovdamearkka dihtii girjerádjosiin ja kulturviesuin, ja dán láhkai ásahit huksehusa mas lea eanet geavahanvejolašvuodát. Sihke skuvlla ja dearvvašvuodaguovddáža lea vejolaš geavahit lagašbirasguovddážin. Olu mielváikkuanbargu lea ain báhcán.

Lagašvuodajurdda lea rávan dahje gáibádussan earret eará viessobánkkus, jus oppa galggašge sáhttit hukset. Danne deattuhuvvo ahte dat ođđa mii galgá huksejuvot, sihke dearvvašvuodaguovddáš ja skuvla, huksejuvvojit nu lahka márkanguovddáža go vejolaš. Dát lea erenoamážit dan sivas go Kárášjogas lea nu biđgosit guovddášhuksen, mii iige bija buori vuodá turisttaide bisánit.

Dasto deattuhuvvo sámi profiila huksehusaid ja sajusteami plánemis. Stein Halvorsen arkitekter leat sárgon dearvvašvuodaguovddáža evttohusa, mas hábmen lea nannosit guovdilastán báikkálaš heiveheapmái (geahča gova). Dehálaš referánsačuoggát leat johka ja boazoáidit. Ahte profilerejuvvon arkitektakantuvra lea dás searvvis adnojuvvo maidái dahkat viessobánkku dáhtolažžan.

(Mielváikkuheapmi)

Álbmotčoahkkin

Álbmotčoahkkimis ledje guhtta joavkku mat buohkat ožžo bargun digaštallat golbma ovdagihtii mearriduvvon fáttá: Luondduguovllut ja meahcci, guovddášguovlu ja «dat buorre eallin» Kárášjogas. Joavkkut sáhtte ieža identifiseret vuollefáttáid juohke váldofáttás, muhto ožžo moadde čoavddasáni mat ledje barguid mielde nugo boazodoallu, olgoáibmodoaibma, jna. Juohke fáddái galge joavkkut čállit hástalusaid ja čovdosiid juohke vuollefáttás maid identifiserejedje. Sii sáhtte maiddái sárgut kárta gokko lea gieldda guovddášguovlu ja luondduguovlu. Dat guhtta joavkku ledje fáлта ovtastuvvon daid sullii 30 bohtán olbmuid gaskkas álbmotčoahkkimis, earret okta beavdi mii lei ovdagihtii biddjovuvvon «nuoraidbeavdin» bovdejuvvon nuoraid várás earret eará nuoraidráđi. Juohke joavku bijai loahpas ovdan váldofáttá maid áigo geassit ovdan čoahkkimis. Čoahkkin lei belohakkii sámegillii ja belohakkii dárogillii. Galle oasálasti: 26 (3 nuora muđui iešguđet agis, mánáid- ja nuoraidráđi 1 ovddasteaddji, buorre sohabealledássadat: 12 nissona ja 14 albmá). Čoahkkima álggahii gielddaplánejeaddji (gielddajodiheddji (plána)), okta gielldastivrra politihkkár, ja Nils Aarsæther guhte čuvгии prošeavtta birra (geahča govaid).

rumsområdet

Eksempel: Sentrumsområdet

For eksempel: Møteplasser, parker, uteområder, lekeplasser, framkommelighet, ferdsel, forfetting, trafikkikkerhet/belysning, næringsutvikling
 Hva er hovedutfordringene? Hva vil være de gode løsningene? Fokuser på utfordringene først, også gå over til å diskutere muligheter/løsninger.

Undertema	Utfordringer	Løsninger
Møteplasser	For lite av det for ungdom	Få flere, f.eks rockeverksted

Luondduguovllut ja meahcci

Luondduguovllut fáttás identifiserejedje joavkkut oktiibuot 20 sierranas vuollefáttá, nugo boazodoalu, barttaid, lahtuid alde johtolat, johkagátti geavaheapmi, eanadoalloguovllut, ja ovttá bajit fáddá beassama birra lundui ja luonddu hálddašeapmi obbalaččat. Iešstivrema vejolašvuodát ja ahte gieldda berrešii ráhkadit plánaid mat fuolahit luonddu namuhuvvui, čujuhettiin dan gieskat celkojuvvon Fovsen-dupmui mii dohkkehii vuoigatvuođa boazodollui bieggafámu huksema goasttádussan. Daid 20 fáttá gaskkas máinnašit dain guđas luondduguovlluin vuostálas beroštumiid gaskal boazodoalu nuppi bealde ja eará beroštumiid nugo sabehiid, skohtera, olgoáibmodoaimmaid ja turismma nuppi bealde. Láhttoproblematihkka čujuhuvvo maiddá leat dehálaš fáddán, main guhitta vuollefáttá máinnašit sabeláhtuid, tuvraláhtuid, skohterláhtuid ja mohtorjohtolat máđijaid alde (ATV) atnima. Njealjis čujuhedje dárbbu čielggadit láhtuid atnima gaskal boazodoalu ja earalágan geavahemiid. Hástalussan go leat láhtut luondduguovlluin ja boazodoalloguovlluin govve duššástuvvama go leat menddo olu ráddjemat beassat atnit láhtuid ja luondduguovlluid obbalaččat, váttis njuolggadusat sidjiide geat eai gula boazodillái, lassi vuodjin ja menddo olu vuodjin olggobeale láhtuid. Čovdosiid dása čujuhit mánga joavkku ahte beassá álkibut guovlluide ja rahpat láhtuid báikeolbmuide, ja buoridit lámčima ja lotnolas gulahallama gaskal boazodoalu ja eará joavkkuid. Okta joavku evttohii ráhkadit johtolatčuovga-vuogádaga láhtuid geavahettiin, mas rukses lea gielddus, fiskes lea rievdivaš, ja ruoná lea áibbas rabas atnimii. Eará oainnut mo geavahit luonddu bohte maiddá ovdan, mas lassi lámčin problematiserejuvvui okta sivvan ahte lea lassi deaddu luonddugeavaheapmái ja dan bilideapmái. Dása sáhttet čovdosat leat luondduláhtut johtolaga haga dahje ahte olbmot baicce ieža besse johtalit dan sadjái go lámččojuvvon láhtuin. Sullasaš fáttát luondduguovlluid atnima ektui ledje maiddá luonddu vuoskkideapmi ja jávrriid ja jogaid gurren mii lei lassi johtolaga boadusin láhtuin bivdoáiggiin ja guollejávrruide.

Eará vuollefáttáin guokte joavkku ovddidedje eanadoalu ja vuovdedoalu. Dás lei hástalussan uhccán lámčin bargat eanadoaluin ja vuovdedoaluin, ja danne vuovdiluvai ja dulvvai, ja ahte várrešii eatnamiid eanadollui iige dáluide. Namalassii lámčit eanadollui buorrin máđijaid ja bálgáid čorgema, doarjagiid ja boandda márkana hámis ovddiduvvo čovddusin.

Eará stuorra fáddá maid njeallje joavkku ovddidedje lei dálle, barttat ja huksen luondduguovllus ja johkagáttis. Nugo eará fáttáinge de ovddiduvvo ráddjejuvvon njuolggadusat nugo ahte ii beasa hukset 100-mehterrájás čázadagaide dahje eanadoalloguovllus, main njuolggadusaid láivudit dispensašuvnnaide livččii čovddusin. Seammás čujuhedje eará joavkkut dasa ahte galget leat čielga njuolggadusat vai ii huksejuvvu 100-mehterrájás gáhttejuvvon čázadagaid buohta áimmahuššan dihtii buohkaidvuoigatvuođa, ja ahte viessoguovlu galggašii leat nu uhccán go vejolaš hehttehussan boazodollui. Joavkku árvalusat govvejedje fuolastumi dasa go ii lámččojuvvo árbevirolaš geavaheapmái. Leat áibbas moadde rabas buvrrii bivnnuhis jávrriid lahka, ja lea váttis beassat buvrruide mat leat guhkin eret luottain. Lámčit árbevirolaš geavaheapmái geahpedettiin lobiid beassat buvrruide mat leat juo ceggejuvvon, ja hukset eanet rabas buvrriid dálkkiid suojehis báikkiide, dahje ávdinstobuide, mat eai leat várrejuvvon dušše priváhta oamasteaddjiide, čujuhuvvo dása okta čovddusin.

Johkagáddái giddejuvvui fuomášupmi sierra luondduguovllun mii dovdo giddejuvvon iige rabas buohkaide. Guokte joavkku, oktan nuoraiguin, govvejedje ealli johkagátti gos sáhtii guolástit ja káfestallat ja mii lei buohkaid várás, iige dušše guollebivdiide.

Márkanguovddáš

Dat buot stuoramus fáddá maid buot joavkkut gesse ovdan dán váldofáttás ledje deaivadanbáikkis márkanis, olles ovcci 26 dovduhuvvon vuollefáttáiguin. Eará fáttáid maid joavkkut ovddidedje ledje bálgát, láhtut ja luottat (guhitta vuollefáttá), ođđa huksehusat, lámčin viesso- ja ealáhusulbmiliidda, turisma, loaktin ja elrávdnjái infrastruktuurra. Njeallje joavkku ledje sárgun árvalusaid kártii čielga

rávvgiiguin ahte gos berrešedje leat láhtut, deaivvadanbáikkít dahje ođđa huksehusat nugo dearvvašvuodaguovddáš dahje skuvla.

Deaivvadanbáikkiid fáttás, mii maiddá lei albmadvon oktan ovdamearkan maid joavkkut sáhtte ovddidit, lei dávjá fáddán ahte eai leat stoahkansajit, párkkat dahje eará čoaggananbáikkít márkanguovddášis. Joavkkuin ledje mánga ja bienalaš árvalusa gosa sáhtášii bidjat stoahkansaji, dollasajiid dahje čierastanluohká (gaskal skuvlla ja Deanugeainnu, ovttasbargu párkka dáfus čievrabána lahka), ja sii ovddidedje maiddá boarrásiidda ja nuoraide dárbbu deaivvadanbáikkiide nugo kafeai márkanguovddášis. Dán fáttás bohte velá ovdan soames árvalusat mo márkanguovddáša oppalohká buoridivččii, nugo lámčit dili nu ahte mátkkošteaddjit ja earát bisánivčče Kárášjogas jus ráhkada bisánanbáikkiid ja oktilis vázzinluotta gili čađa, ja jorahivččii biilbisánansaji Samvirkelaga šiljus márkanišilljun. Joatkan dása čujuhuvvo doaimbajuvuide loaktimii nugo čorgen, doaimmat nuoskkideami (ruskakássaidd) vuostá, čuvgen, gilvin, ja njeaidit dahje divodit boares huksehusaid nugo dan boares bensinstášuvnna. Aktivitehtaid váili sihke nuoraide ja boarrásiidda márkanguovddášis nugo rabas ja sadjagasas girjerájus, kino dahje vejolašvuodát speallat biljárdá dahje doallat quiz gessojuvvui maiddá ovdan. Olles joavkku digaštallamis ovddiduvvui ahte Kárášjogas váilu kulturviessu dahje eará čoahkkananlatnja gosa sáhtá čohkket ollugiid álbmotčoahkkimiidda nugo dát lea. Mángasa mielas lea Guovdageaidnu čeahpit plánét ja oazžut doarjaga kultuvrii, ja Kárášjogas fas ii leat nu. Guovddášovdáneami fáttás čujuhedje guokte joavkku dárbbu lámčit dili priváhta ealáhusaide guovddášis, ja áinnas ovttasbargat stuorát ášahusaiguin dán hárrái.

Guhtta árvalusa ledje johtolatsihkarvuodá, lámčuid ja vázzin- ja sihkkelluottaid birra. Dát lea čielgasit fáddá mas mánggas dáhtto buorebut lámčima vázziide johtolagas vázzinluottaid bokte ja ahte botkkuhuvvo go luottat jikkot. Vesáluvvan ja dálá bálgáid, sihkkelluottaid ja vázzinsajiid čorgen biddjojuvvui ovdan, ja vuoruheapmi hukset ođđa sihkkel- ja rasttildansajiid báikkiide mat eai leat márkanguovddášis. Sihke dan ahte gilli goallostuvvo vázzinluottain mii manná johkagátti mielde boareskirkui, ođđakirkui, Sámediggái, Sápmi párkii, museii, ja sámi dáiddaguovddášii sihke digaštallui ja sárgojuvvui kártii konkrehta evttohussan (geahča kárta), ja datge ahte lámčá skohtervuodjimii sierra luotta mii vuolgá márkanguovddášis.

Areálaid dáfus ealáhusaide ja tomttaid dáfus huksehusaide, ledje mánga tomtta ja huksehusa ealáhusaide ja ásaheaddjiide márkanguovddášis okta čoavddusevttohusain. Čujuhuvvui velá ahte váillot láigolanjat eará guovllu ássiide, ja ođđa boarrásiidruoktu ja skuvlahuksehus dárbbášuvvo. Čoavddus mii evttohuvvui lei čohkket mánggaid doaimmaid ja aktivitehtaid seamma areála ala, nugo olgoguvllut, kino ja girjerájus ođđa skuvlahuksehusas, oktan luoduvlašállanbánain das lahka. Boarrásiidruoktu dan buoremus tomttas márkanis gos oaidná joga, namuhii erenoamážit okta joavku. Konkrehta árvalus ahte bidjat allagealddalinjjáid kábelii gulai maiddá guovddáša ja ealáhusareálaid ovdáneami fáddái.

Buorre eallin Kárášjogas

«Buorre eallin Kárášjogas» fáttás ledje dat čoavddasánit maid joavkkut ožžo ovdamearkka dihtii dáloniidda ja ođđa ássiide geasuheaddjin, mii dahká ahte lea buorre ássat Kárášjogas, ovttasdoaimba gaskal ealáhus- ja astoáiggegeavaheami, ovdánahttit Kárášjogas sámi servodahkan.

Dát guhtta joavkku dovdáhedje 27 vuollefáttá, mat ledje vaikke makkárat. Dás ledje muhtin geardduheami dakkár fáttáin mat ovdal juo ledje leamaš ovdan, muhto čáhke dakkár fáttátge mat eai dárbbášan gullat areálaide, nugo oktavuoha, sámi kultuvrra ja giela mearkkašupmi, ja dilit laktasan bajásšaddamii- ja skuvlabirrasii. Árvalusaid sáhtii roavvásit juohkit njeallje iešguđet surggiide: Kárášjohka fáttmasteaddji servodahkan, mii dahká Kárášjoga geasuheaddjin sisafárreaddjiide, ja mii dahká ahte Kárášjogas lea buorre ássat gos luondu ja márkanguovddáš lea fokusis.

Álgofáttás álggahedje mánnga joavkku nuppi beales rámidettiin nuppiid dan buori oktavuoda ovddas gilis go leat smáđáhkis olbmot, eahpeformála servodat, álki geahččalit ođđa áššiid ja aktivitehtaid, nana sámi identitehta buori sámi giellabirrasiin, ja fáttmasteaddji ja oadjebas servodat mánáide ja erenoamážit čuoigan ja luoduváláštallan ovdanbođii buorre ovdamearkan dása. Boarrásatge dadje dan ahte dovde iežaset áimmahuššan ja fáttmastuvvon fulkkiid ja giliolbmuid beales. Boazodoalu ovddasteaddjit deattuhedje maiddái man mávssolaš dat buorre oktavuoha ja gulahallan lea báikegottis. Nuppi beales dadje mánngas skuvlla, skuvlabirrasa ja givssideami hástalussan olles servodahkii, bilideaddjin bajásšaddanbirrasii, ja juoga mii hedjonahtta Kárášjoga gieldda beaggima. Sámegealla sáhtta gal váddudit gulahallamage, ánnas sisafárreaddjiide. Čovdosiin ja evttohusaide evttohuuvui sámegealla intensiivakursa sisafárreaddjiide, rámidemii, politihkalaččat guovdilastit oadjebasvuoda ja beaggima, boarrásiiddeavvadeamit ja aktivitehtat, skuvllas rahčat kvalitehta ja loaktima ovddas ánnas ovtastuvvon gievkkaniin ja eará aktivitehtain servodagas.

Kárášjoga bivnutvuhtii váikkuha dat go váilot viessosajit ja barggut sidjiide geat gildii fárrejit bearrašiin, ahte skuvlla beaggin sáhtta olbmuid baldit, ja mánngas namuhedje ahte dárbbášivčče kulturfálaldagat ja kulturviessu mii čohkkešii olbmuid ja lasihivččii báikái bivnutvuoda. Bartahuksensajit dáloniidda ja sisafárreaddjiide namuhuvvo dehálažžan loaktimii ja geasuheaddjin gillái. Bohte áibbas konkrehta evttohusat mo lasihit bivnutvuoda nugo motivašuvdnasteipeandda, eanet ja mánngabealáš barggut, ekonomalaš ovdamunit oahpaheaddjiide, dearvvašvuodafágabargiide ja doaktárii, eanet fástadoavttirvirggit, veahki gazzat oahpu oahpaheaddjifidnuin ja dearvvašvuodafágain. Lieggavuoajanálddis oktan njuoratmánávuojademiin ja fysioterapiijain namuhedje mánngas konkrehta doaimbidjun vai šaddá eanet geasuheaddjin.

Oainnusmahttit sámi kultuvrra namuhedje mánngas leat dehálažžan ja juoga mii dál váilu. «li oppa oidnoge ahte Kárášjohka lea sámebáiki», oavvildedje soapmásat go čujuhedje luottaide ja márkansilljui. Kulturfálaldagat ja čoaggananbáikkid kultuvrra várás maiddái ohcaluvvo hirbmadit, sihke čohkken dihtii giliolbmuid ja fáttmastan dihtii sisafárreaddjiid. Evttohus hukset ođđa stuorra čoagganguovddáža buohkaid várás gullui dan oktavuodas go musea anjke galggai stuoriduvvot. Mánngas atne heivvolažžan ahte lei kulturviessu musea oktavuodas, muhto dalle fertešii ruhtamearri sakka lasihuvvot. Mánngas ovdanbidjet ahte huksehusat ja guovllut orrot moivásat ja váilu ollislaš plána dasa mo dat galggašedje čalbmái čuohcat olgguldusat. Fas čujuhuvvo dasa ahte boarrásat galggašedje beassat ássat dakkár sajis gos lea oainnus, ja ahte váilot báikkálaš borranbáiki ja deavvadanbáikkid márkanguovddážiis.

Luondduvuđot meahcástallan lei čielgasit dakkár man geažil mánngas oavvildedje lei buorre Kárášjogas ássat. Masá ovtta njálbmái lei sávaldat ahte dálonat galggašedje álkibut beassat meahccái go láhttohálldašeapmi ja sierralobit eai livčče nu čavga, seammás go dát iige galggašii luonddu noađihit eanet iige nuoskkidit. Seamma fuolastupmi celkojuvvo joga birra: oktanaga dainna ahte sávašii ahte jogas ferte beassat bivdit, de lea ceavzilis hálldašeami mihttomearri celkojuvvon

(ovdamearkka dihtii bálkkašit go bivdet anihahtekeahates guliid ja sihkkarastit ahte johtolat joga alde ii vahágahte luossasmolttá). Loahpas lei vásedin okta joavku mii dovddahii man dehálaš lei áimmahuššat sámegiela ja kultuvrra vuodđun joatkit árbevieruiguin, árbevirolaš máhtuiguin ja áimmahuššat luondduvuoigatvuodaid.

Gielddaplána servodatoasi čuovvuleapmi

2022 giđa mielde lea leamaš sierra proseassa višuvnnaid ja árvvuid birra mas «váibmosuotna» doaba adnojuvvo mo gohčodit Kárášjoga “sámi váibmosuotnan – gilli gos kultuvrrat deaivvadit”, dan sadjái go eará doahpágiid nugo “oaivegávpot”. Dát earret eará digaštallui bargobájis gielddastivrrain ja doaba lea hásttuhan Plassjes (Røros) mas višuvdnan lea “pulsen I fjellet” (suotna váris). Gielda áiggošii gilis bidjat sámi guovddáži ja áiggošii dainna doahpágiin čájehit daid stuorra sámi ásahusaid mat olbmuid bohčet dan mii gullá sápmelašvuhtii. Eará guovdilastin lea guovdilastit giela, ja bargat dainna ahte mo bestet eanet sámegiel oahpaheaddjiid ja skuvlet sámegielat allaskuvlla-oahpaheaddjiid. Gaskaoapmin sáhtta leat joatkit bargamin Kárášjoga skuvllain WINHEC-skuvlan (world indigenous nations higher education consortium).

2022 skábmamánu čoahkkimis digaštallui vásedin guovddášguovlluid strategiija. Ođđa plánaprográmma lea ráhkaduvvon dasa ahte márkanguovddáža oasit galget leat vuodđun ođđa skuvlla ja dearvvašvuodaguovddáža barggus, dan sadjái go ahte bargu álggahuvvo ođđa huksehusa prošekteremiin ovdalgu plánabuktu lea sajis. Dát lea dál gulaskuddamis. Ássiidiskadeami ovdanbuktimis geassemánus, de biddjojuvvui skuvlla ja dearvvašvuodaguovddáža plána ovdan, mas dearvvašvuodaguovddáš lea jurddašuvvon johkagáttis oarjjás, ja skuvla nuorttas, seamma sajis go boares skuvla. Mánngadáfot proseassa masa gullá johtolatrieggá divodeapmi, man geažil eanaeaiggádat fertejit buhtaduvvo dáluid gaikumiid ja opmodagaid sirdimiid ovdas.

Ássiidiskadeamis bođii muđui ovdan ahte olbmot ledje duhtavaččat valáštdallan huksehusain muhto álelassii čujuhuvvui ahte váilui kultursále, mii lea ođđa skuvlavissui plánejuvvon. Golgotmánus mearriduvvui ahte goappašiid huksehusaid bargu galgai oktanaga álggahuvvot.

Luondduguovlluid birra: Ássiidiskadeami vuodul nannejuvvo ahte olbmot lohttet go lea lahka ja besset ávkástallat luonddu, seammás go galggašedje leat ealáhusareálat lahka márkana ja ahte galgá leat sadi sihke eanadollui ja boazodollui almmá daid stuorra sisabahkkemiid haga luonddus nugo ruvkedoaimma.

Olggobeallásaš doarjja ja oktavuohda

Ođđa servodatoasi ja areálastrategiija bargu geavvá bálldalasat “Kárášjohka 2030 vuostá” proševtta čađahemiin. Dát lea hirbmat viiddis prošekta mo buoridit Kárášjoga gielda olles gielddalaš doaimma, mas Stáhtahálddašedji ja Kárášjoga gielda ovtasbarget, sierra prošektaorganisašuvnnain ja Oslo KS konsult konsuleantavehkiin. Prošekta lea ásahuvvon ekonomalaš ja organisatoralaš dilálašvuodaide, iige leat danne areálaplánemii njuolggá čatnasupmi. Datte sáhttet prošektabarggu rávvagat leat mearkkašahttin areálovdáneapmái, ođđa skuvlla ja dearvvašvuoda/fuola huksehusaid dimenšuneremis ja sajustahttimis. Kárášjohka 2030 vuostá prošektajođiheadji lea searvan pilohta-proševtta čoahkkimiin, ja dán lánkai lea dáhkiduvvon buorre gulahallan.

2023 giđa galgá prošekta sirdašuvvat ođđa muddui mas gielddas ii šat galgga leat prošektajođiheapmi, ja dálá prošektajođiheadji guođđá virggis.

FeFo:s (Finnmárkkuoopmodat) lea rievttálaš nággu Kárášjoga gielddain áššis ahte leago FeFo:s vai Kárášjoga gielddas eaiggáduššannuoigatvuohda meahcceguovlluide mat leat Kárášjoga gielddarájaid siskobealde. Jus boadus šattaš ahte “Karásjokeiendommen” ásahuvvo, de dat váikkuhivččii

plánema, atnima ja huksema LNFR-guovlluin maid FeFo dál hálddaša. Go juo ášši lei 2021:s rievttálaš iskamii, ii lean olus beroštupmi digaštallat dán fáttá min čoahkkimiin gieldda politihkkáriiguin, plánejeaddjiin ja hálldahusain.

Fylkkagielddas (Romsa ja Finnmárkku fylkkagielda) leat, bálddalasat pilohta-prošeavttain, leamaš barggut laktasan Kárášjoga gieldda plánabagadeapmái, muhto covid-19 geažil lea dán barggus leamaš njoazit progresaivna go maid galggai. Kárášjoga plánejeaddjit servet fylkkagieldda plánačoahkkimiin, ja pilohta-prošeavttas lea buorre gulahallan fylkkagielddain. Lea velá gielddaidgaskasaš plánakantuvra regiiovna muhtin gielddaide gos gielddat sáhttet lonohallat vásáhusaid ja bálvalusaid.

Čoahkkáigeassu: Areálastrategiija ovdánahttinlávdiin Kárášjogas (ođastuvvon 2022 skábmamánu)

Kárášjoga gieldda lea guhkás ollen hábmemis areálastrategiija bohttevaš Kárášjoga plánema oassin. Erenoamážit lea gieldda bargan bures mo jurddašit ollislaččat laktimis gaskal guoskevaš ceavziluođamihtuid ja mo gieldda daid sajstivččii areálastrategiijai. Álbmotčoahkkii ja jearahallamiid maid dán prošeavttas leat dahkan, sáhttet leat vuodđun gieldda joatkkaproseassas areálastrategiijain ja plánemiin. Dán ovdabarggu vuodul oaidnit soames čielga oainnuid maid gieldda sáhtta dustet joatkkabarggus.

Kárášjoga gieldda lea gal juo dahkan váldoválljema ahte čohkke ja ovdánahtta viessohuksema čoahkis márkanguovddážiis, ja luondduguovllut galget leat guovllut árbevirolaš geavahussii ja luondduriggodagaid ávkástallamii (sihke vácci, čuoigga ja mohtorfievrruiguin), ja ealáhusaide nugo boazodollui, eanadollui ja turismii. Márkanguovddážiis čujuhit datte mánggas ahte lea dárbu johkagátti ja joga eanet rahpasit atnit, ja oainnus johkii lea dehálaš buohcceruovttu, dáluid ja barttaid huksemiidda bohttevuodas. Čujuhuvvo maidái dasa ahte lea dehálaš ahte leat njuolggadusat huksemii 100-mehterrájás, mii duođašta ahte lea juo váttisvuhtan hukset lahka čázádaga, ja mo johkagáddi lea láchčojuvvon dábálaš atnui. Dát mearkkaša ahte johka luondduguovlun váikkuha nannosit márkanguovddáža nu mo báikeolbmot dan atnet (vuoinjasteapmái) ja dállo- ja bartahuksema guovlun. Muddenplána lea dušše uhcca oasáži Márkannjárggas (njárggas gos lea boares kirku ja márkanbáikki boarráseamos oassi). Márkanguovddáža stuorra oasit leat datte kártejuvvon hirbmat dehálaš olgunastinguovlun (lagašjohtaleapmi) hirbmat árvosažžan, ja eará johkaoasit leat kártejuvvon “dehálaš olgunastinguovlun” (Kartlegging av friluftsområder og verdisetting av friluftsområder i Karasjok, Karasjok kommune 2018). Ii leat sierra gielddaoasseplána johkaguvlui. Livččii leamaš ovdamunnin ráhkadit strategiija mo geavahit, suodjalit ja hukset dán guovllu areálastrategiija oassin. Guđelágan mihttomearit leat gielddas dasa mo johka galgá adnot ja mo johka galgá organiseret huksema joga birra ja stelliid alde?

Áibbas čielgasit lea dehálaš mángasiidda ahte boarrásat besset oaidnit joga, juoga mii sáhtta govvidit duhtameahttunvuodá dálá buohccidruovttuin gos váilu oainnus. Ođđa buohccidruovttu plánat mas lea boazoáiddi hápmi ja hábmejuvvon sámi kultuvrra jurdagiin, diehttelasat lasiha gildii ohcaluvvon sámi mearkka mii gártá leat vuostálaga dan ođđaáigásaš stiilla mii muđui lea oaidnimis gielddaguovddážiis. Prošeaktajođiheaddjiid ságastallamis ovddiduvvo mángga plána maidái mo eará láchkai bidjat johtolaga mannat ja gokko cegget skuvlahuksehusaid ja valáštallanarenaid mat sáhttet áibbas ođđa Kárášjoga márkana ráhkadahttit. Ii váilo gal hutkáivuohta ideaid ja árvalusaid dáfus, muhto baicce válddahusat ja signálat politihkalaš jođiheami beales ahte mii livččii sávahahtti. Areálastrategiija mii dovdáha makkár dovddahemiid ja surggiid livččii mávssolaččamusat ovddidit ođđa plánaid bokte ja man háltái earáhuhttimat leat dehálaččat dáid ođđa plánaide.

Mii guoská álbmoga atnimii guovlluid olggobeale márkanguovddáža, čujuhuvvo čielgasat strategiija dárbut ovdánahttit ja láchit dili eanadollui, ja čielggadit boazodoalu arealaatnima erenoamážit

lahtuin mat maiddái adnojit čuoigamii, skohtervuodjimii ja mohtorjohtolakkii bivddu, guolásteami ja eará luondduávkkástallama oktavuodas.

Márkanguovddáža ovdánahttima dáfus, čájehit álbmotčoahkkima muosáheamit vuosttažettiin ahte olbmot beroštit Kárášjogas ja dáhtošedje leat mielde ovdánahttimis márkanbáikki ja lasihit čálguu márkanis sihke ássiide, sisafárrejeaddjiide ja turistaide. Storra ásahusaiguin nugo hotealla, Sápmi Park ja Sámediggi justa biilaluotta guora, gártá márkanguovddáš ja gilli veaháš “suoivani” mielli vuolde mii earuha johtolatjođu báikái ja báikkis eret johkagátti dáluid. Storra nuppástusat mat šaddet Kárášjogas ođđa buohcceruovttuin ja skuvlavisttiin čuhcet maiddái dáid jotkkolašvuodaide gaskal johtolatgeainnuid, luondduguovlluid nugo joga, ja doaimmaid ja aktivitehtaid guhkedáleš ja biedggus márkanguovddážiis. Plánejeaddjiid háleštallamis bođii ovdan ahte ođđaáigásaš márkanguovddážiis plánejuvvo dego “kvartálat” dan ođđa ráđđeviesu birra, almmá oktavuoda haga daid árbevirolaš johtolatluottaiguin ja guovddáš eanadatelemeanttaiguin nugo johka, boares girku ja eanadaga dásseerohusat. Go prošeaktajođiheaddjit dál oidnet joga ja johkaoidnosa dehálažžan dasa ahte gokko bidjat dan ođđa buohccidruovttu, de duođašta dát ahte gielda dáhtošii áimmahuššat árbevirolaš árvvuid ja luonddu láidsteaddjin Kárášjoga ođđa márkanguovddáži. Kárášjoga čoahkkebáikki ja márkanguovddáža 1999 báikeanalysa maid Feste landskapsarkitektur dagai, čujuha justa joga, joga lahkosa ja johkastealliid guovddáš eanadatsadgin Kárášjoga márkanis (Stedsanalyse for Karasjok tettsted og sentrum, Karasjok kommune 1999).

Luondduguovlluid ja LNFR-guovlluid ektui, čájeha vásedin álbmotčoahkkin nana fuolastumi dasa mo beassan meahccebeallái lea ráddjeaddjin giliolbmuid geavaheapmái, mii goallasta sihke árbevirolaš atnima, mohtorfievrojohtolaga, ja ealáhusdoaimmaid nugo turistavuodjima. Jearahallamis politihkkáriiguin boahtá velá ovdan fuolastupmi dálá hálddašeami ektui mo meahcci maid ovddas Finnmárkkuopmodat (FeFo) gáibida divada fuođđobivddu ja guolásteami ovddas, muhto ii datte ovddasvástit luottaide divvuma ja ruskaid čorgema ovddas goluid. Jus gielda ieš eaiggádušašii meahccige, de livččii meahccegeavaheami goluid bidjan daid goluid oktavuhtii ja dán lánhái leat mielde máđasatnimiin ja ovdánahttimiin luondduguovlluid atnima ollislaččabut vuogi mielde.

Min mielas leat álbmot ja politihkkárat ovttamielas hástalusaid ektui areálaid dáfus sihke márkanbáikkis ja luondduguovlluin, oktan dainna ahte leat vuđolaš digaštallamat ja mánggaoavilvuolta gaskal iešguđet molssaeavttuid areálaid atnima dáfus dan vuodul makkár árvvuid berrešii areálatnimis vuoruhit. Mahkáš leat vihkkehallamat dan birra ahte makkár atnin dat berrešii vuoruhuvvot láhtuin ja mehciin, ja guđe servodatjoavkkut berrešedje beassat navddašit oidnosa johkagáddái ja joga atnima. Leago ovdamearkka dihtii huksehusat boarrásiidda vai nuoraide mat berrešedje leat joga ja luondduguovlluid lahka, ja leago ealáhus vai kultuvra mii galggašii vuoruhuvvot márkanguovddážiis? Dás bijašedje politihkkáriid čielga árvoválljemat maiddái areálatnimiin háltti.

Čuovvuleapmi 2022 skábmamánu: Areálastrategiija barggus dovda hálldahus ahte eanaš oassi lea das mielde. Gielddaplánalávdegoddi lea geahčadan strategiija ja politihkkáriin leat leamaš buorit digaštallamat ja beroštit mo areálat geavahuvvojit. Leat leamaš konstruktiivva digaštallamat ja árvalusat ja politihkkárat leat nákcen dássat árvalusaideaset dohkkehuvvon strategiijaid ja vuoruhemiid ektui. Orro leamen buorre jotkkolašvuolta gieldda plánensuorggis, vaikke areála- ja servodatplánema kapasitehta lea dan duohken ahte ožžot bargiid daid virggiide maid dárbbážit . Dáinna sáhtta čoahkkáigeassit ahte Kárášjoga gielda lea areálastrategiijaproseassain oľahan mihttomeari buori vuogi mielde.

Giitosat

Giitu ealáhusoavadeaddjái Ann Hilde Turi ja Kristin Norbye-Bekkelundii buori ovddasbarggu ovddas proseassa botta.

Referánsalistu

Karasjok kommune, 1999. Stedsanalyse for Karasjok tettsted og sentrum. Feste arkitekter. Tilgjengelig på karasjok.kommune.no.

Karasjok kommune, 2018. Kartlegging av friluftsområder og verdisetting av friluftsområder i Karasjok. Tilgjengelig på karasjok.kommune.no.

Karasjok kommune 2021. *Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel 2022 – 32.*

<https://www.karasjok.kommune.no/tjenester/plan-bygg-eiendom-og-teknisk/plan/kommuneplan/>

Karasjok kommune 2022. Kommuneplanens samfunnsdel 2022- 2032.

Camilla Brattland lea govven buot govaid

Mildosat

Gielddaplána 2022- 2032 servodatoassi, oktan areálastrategiijain

Areálastrategiija servodatoasi plánaprográmmas

Kárášjohka lea goallontan čuoggáid areálastrategiija birra gielddaplána servodatoasi dohkkehuvvon plánaprográmmii. Plánaprográmmas čállojuvvo areálastrategiija barggu ja sisdoalu birra dát:

Areálastrategiija barggus lea dehálaš geahčadit:

- Čatnosa gaskal ássanmálle, ássiidlassáneami ja areáladárbbu.
- Areálarehketdoalu huksenareálaide mat leat gustojeaddjin plánas árvvoštallan dihtii ahte leatgo várrejuvvon doarvái guovllut boahttevuoda dárbbu.
- Analysaid vurdojuvvon álbmotovdáneamis boahttevuoda areáladárbbu vuodđun.
- Ođđa huksenareálaid dárbbu berrešii fuomášuhttit ja vuoduštit.
- Ealáhusovdánahttima analysat sihkkarastin dihtii guovlluid boahttevaš ealáhusdoaimmaide, masa gullet báikki gullevaž ealáhusat ja eará ealáhusat. Lassi huksenareálaid dárbbu berrešii fuomášuhttit ja vuoduštit.
- Mo plánejuvvon boahttevaš areálageavaheapmi lea veahkkinn duohtandahkat ON` guoddinnákcamihtuid.

Kárášjoga gielda – Karasjok kommune lea Norgga nubbin stuorámuš gielda areála dáfus (5452,95 km²), ja lea čielga gielddaguovddáš. Viessopolitihkka guovdilastá plánaproseassa. Gielda lea bargamin bajit viessopolitihkalaš doaibmaplánain, ja gieldda viessopolitihkka ja viessoplánan galgá gieldda servodat- ja areálovdánahttima strategiijas leat ovttaidahttojuvvon oassin.

Kárášjoga gielda lea bargamin proseassain Finnmárbokommišuvvna 4. guovllu, oamastanvuoigatvuoda oktavuodas.

Guorahallojuvvo ahte sáhtá og hukset dulvesuojehis guovllus.

Areálastrategiija guovdilastinsuorggit:

- Ealáhusovdáneapmi oktan eanadoaluin, boazodoaluin ja mehciin
- Guovddášplána – guovddášovdáneapmi ja ulbmilhuksen 16
- Guovddáža lahka viessoguovllut
- Láhčit dili ahkeustitlaš servodahkii
- Universála hábmen

- Mohtorjohtolat mehciin
- Luonduvalljivohta
- Bartaguovllut
- Johtolatsihkkarvuhta
- Kulturmuittut/-biras
- Árbevirolaš buvrrit ja ovddešáiggiid buvresajit

Areálastrategiija proseassa mielváikkuheapmi galgá sihkkarastojuvvot og leat:

- Álbmotčoahkkimat
- Čoahkkimat boazoorohagaiguin, boanddaserviiguin, giliseruviiguin
- Čoahkkimat valáštallanserviiguin ja olgunastima ja luondu gulli eará serviiguin
- Jearahallaniskadeapmi ealáhusaide ealáhusareálaid birra
- Barnetrákk"

(Karasjok kommune, 2021, s. 15-16)

8.2.2. Karasjok (bokmål)

Arealstrategiarbeid i Karasjok kommune

“Den samiske pulsåren”

Camilla Brattland, Vilde Andrea Jensen, Nils Aarsæther, 15.12.2023

Kort om kommunen

Karasjok kommune ligger i indre Finnmark, med grense mot Finland og 2602 innbyggere (3. kvartal 2021). To år tidligere var folketallet 2673, så tendensen er et svakt synkende folketall. I areal er Karasjok Norges nest største kommune, med 5.464 km², eller ca. 2 kvadratkilometer per innbygger. Karasjok ligger i det samiske kjerneområdet, og 1351 av kommunens innbyggere er i Sametingets valgmanntall. Befolkninga er konsentrert i tettstedet Karasjok, her bor om lag 70 % av kommunens innbyggere, mens de øvrige er spredt bosatt. Yrkesmessig er kommunen dominert av offentlig ansatte (helse/omsorg og Sametinget), men har også en betydelig aktivitet innen reindrift og reiseliv. Kommunestyret har 19 medlemmer, i perioden 2019-2023 med ordfører fra AP og varaordfører fra samepolitisk liste. Kommunen er på ROBEK-lista pr januar 2022, og det er igangsatt et større utviklingsprosjekt (“Framtidens Karasjok”) for kommunens økonomistyring og tjenesteproduksjon, finansiert av Statsforvalter og KMD. Kommunens store arealer forvaltes av FeFo (Finnmarkseiendommen), men Karasjok kommune har en pågående rettslig prosess i forbindelse med eiendomsrett til arealene (“Finnmarkskommisjonen Felt 4”).

Planstatus 2022

Av overordna plandokument har Karasjok kommune:

Arealdel vedtatt 2005, altså etter plan- og bygningsloven av 1985 og Kommuneplan langsiktig del 2009 – 2021 (også vedtatt før pbl 2008). Ei oppdatering/rullering av disse planene er varslet i Planstrategi 2020 – 2023, vedtatt i desember 2020. I planstrategien blir det pekt på behovet for en tett kopling mellom samfunnsdel og arealdel, en framtidig arealdel skal “baseres på gitte føringer i samfunnsdelen”. Når planstrategien omtaler behovet for rullering av arealdelen, og ikke en helt ny arealdel, begrunnes det med et grundig arbeid utført med arealdelen av 2005, samt at presset på

arealer i kommunen ikke representerer noe stort problem. Planstrategien legger opp til at arbeidet med både samfunnsdel og arealdel startes opp i 2021, og at planarbeidet vil foregå til og med 2023.

Forslag til ny kommuneplanens samfunnsdel 2022 – 2034 ble i løpet av 2022 ferdigstilt og sendt ut på høring, og skal vedtas i kommunestyret i november 2022. Samfunnsdelen inneholder en egen del om arealstrategi som skal ligge til grunn for rullering av arealplanen. Planprogram for helse og omsorg er vedtatt i 2022.

Pilot arealstrategi i Karasjok

Pilot arealstrategi-prosjektet var i utgangspunktet ment å omfatte mindre kommuner i Trøndelag og i Nordland. I arbeidet med å velge ut kommuner ble det fra oppdragsgivers side uttrykt et ønske om å inkludere kommuner også fra Troms og Finnmark, og ved invitasjonen til å delta i prosjektet kom det søknad fra Karasjok (og fra Nordkapp). For Karasjok kommunes del ble det anført i søknaden (av 26. april 2021) at deltakelse i prosjektet ville inngå i en påbegynt revidering av kommuneplanens samfunnsdel, og at denne, som vil inkludere arealstrategi, er planlagt ferdigstilt i juni 2022. Karasjok kommune viser ellers til at det er dannet en prosjektgruppe på tre personer for å styrke planarbeidet, og at denne vil arbeide tett sammen med et kommuneplanutvalg med medlemmer fra alle partier i kommunestyret. Det vises også til et pilotprosjekt der Distriktssenteret og Fylkeskommunen bistår kommunen i arbeidet med samfunnsdelen, noe som bl.a. involverer innføring i regional analyse, basert på statistikk tilrettelagt fra Telemarksforskning.

Fra pilotprosjektets side deltar førsteamanuensis Camilla Brattland og professor emeritus Nils Aarsæther, begge UiT, i tillegg er en student med bachelor i samfunnsplanlegging (Vilde Andrea Jenssen) engasjert i feltarbeidet. Det har vært møter med kommunens prosjektgruppe over Teams, samt to feltbesøk i Karasjok (mai 2021, oktober 2021) med intervju og deltakelse på medvirkningsmøte. Ved feltbesøket i Karasjok i oktober 2021 ble det gjennomført et gruppe-intervju med politikere, stort sett medlemmer av kommunestyret der også ordfører var til stede, et gruppe-intervju med administrasjonen, et gruppe-intervju med prosjektledere for store byggeprosjekter, og et folkemøte med søkelys på framtidens Karasjok. Intervjuguide for intervjuene ble tilsendt politikere og planutvalg på forhånd, og program og design av folkemøte med gruppearbeid ble utviklet sammen med prosjektgruppa for planarbeidet. Folkemøtet ble annonsert som et medvirkningsmøte for kommuneplanarbeidet gjennom kommunens nettsider og ved plakatooppslag på sentrale steder i Karasjok.

Camilla Brattland gjennomførte et oppfølgingsmøte med kommunen i november 2022 og har oppdatert notatet med nye opplysninger om kommuneplanens samfunnsdel og arbeidet med denne.

Karasjok kommunes arbeid med arealstrategi 2021-2022

Rulleringa av det overordna planverket følges opp med Planprogram for ny samfunnsdel 2022-2032. Et høringsutkast var klart på våren 2021, og etter innkomne merknader ble et endelig forslag til planprogram, som også inneholder arealstrategi, vedtatt (uten debatt) i kommunestyret juni 2021. Arealstrategidelen i planprogrammet fungerer som et drøftingsgrunnlag for den arealstrategien som vil inngå i en framtidig samfunnsdel, og denne vil i sin tur legge føringer ved rullering av arealdelen. Slik sett er Karasjok kommune "i god rute" med sitt overordna planarbeid, og det legges opp til en tydelig kopling mellom samfunnsdel og arealdel. Det er også et større utviklingsprosjekt som foregår samtidig, Karasjok 2030, som også legger føringer for kommunens arbeid med samfunnsdel og arealstrategier.

I løpet av 2022 har kommunen gjennomført innbyggerundersøkelse, undersøkelse om næringer og barnetråkk som grunnlag for arbeidet med samfunnsdelen. Ulike verksteder, folkemøter og digitale undersøkelser har vært brukt som former for medvirkning i forslaget til arealstrategi.

Administrasjonen har hatt gode erfaringer med de digitale undersøkelsene, samt med utopi-verksted hvor mange (15 unge møtte opp. Næringslivet var det vanskeligere å samle. Innspillene samt faglig påfyll fra NVE, statsforvalteren, fylkeskommunen og bergmesteren har også hatt betydning i arbeidet med strategien. Kommuneplanens samfunnsdel bygger overordnet på bærekraftsmål nr. 17 (skape trygt og livskraftig velferdssamfunn), samt visjoner og verdigrunnlag hentet fra medvirkningsprosessen i arbeidet med planen.

Erfaringer med arealstrategiarbeid i Karasjok – synspunkt fra politikk og administrasjon – og befolkning

Synspunkt fra politikere

Til stede på intervjuet med politikerne var ordfører (Ap), leder for hovedutvalget (Ap), assisterende kommunedirektør, en prosjektleder i kommunen (H) og en representant for Senterpartiet. Arbeidet med arealstrategi var nytt for samtlige.

Politikerne trakk fram et spredt utfordringsbilde for kommunen. Under besøket i oktober 2021 pågikk arbeid med revidering av kommuneplanens samfunnsdel, hvor de ulike utfordringene skal balanseres. Demografien i kommunen speiler det generelle bildet, med aldrende befolkning, lave fødetall og fraflytting. Sentrumsutviklingen står overfor en prioriterings- og lokaliseringsdebatt, skal det bygges nytt helsesenter og/eller ny skole, og hvor skal det bygges? Elva nevnes som viktig trivselsfaktor, med laksefisket og rekreasjonsmuligheter, men også som en naturkraft som legger føringer for hvordan det kan bygges med hensyn til økende flom- og skredfare. Reinnæringa og fritidsbruk av landarealene står i en interessekonflikt. Samtidig skal turismen få sin plass, og gjerne tilrettelegges for på bærekraftig vis. Til sammen handler mange av utfordringene om å kunne tilfredsstillende flest mulig, for å øke og vedlikeholde trivselen, slik at folk blir boende – og kommer flyttende.

Arealstrategi løftes som en positiv mulighet for å ordne noe av prioriteringsutfordringene, som en føring for den videre planen. I tillegg nevnes det at arealstrategien kan være et godt verktøy i revideringen av gjeldende planer, som et styringsdokument som effektiviserer arbeidet med å gjennomgå ønskede, vurderte eller utredede endringer.

Naturmangfoldet er et vanskelig og omdiskutert tema i kommunen, med mange ulike interesser og synspunkter. Hyttebygging er et av undertemaene. Flere av politikerne ser med beundring til Kautokeino, som har klart å inkludere den samiske tankegangen i arealarbeidet. Skuterløyper og naturbasert høsting vekker større engasjement og interessekonflikter enn for eksempel rødlistede arter. Også forsøpling løftes som en utfordring i forbindelse med jakt. Siden kommunen ikke får inntektene fra jakta, som forvaltes av FeFo, men sitter igjen med utgifter til opprydding og vedlikehold, oppleves samarbeidet med FeFo også til tider utfordrende.

Politikerne gir uttrykk for at medvirkningsprosesser kan ha variert suksess, og må tilpasses godt til ulike grupper i kommunen. Deltakere kan være lite komfortable med å ta ordet på folkemøter, og det er ikke kultur for at “den som tier samtykker” - heller motsatt. Derimot omtales det å ta direkte kontakt med lag, foreninger og klubber som positivt for medvirkningsprosesser.

Samarbeidet mellom Statsforvalteren og kommunen har bydd på utfordringer, spesielt i forbindelse med regelverk og forvaltning av reindrift. Reinnæringa har mulighet til å stenge av områder i kommunen ved flytting av reinflokkene. Det foregår likevel ikke særlig med kalving på våren i kommunen. Tilpasningen til reinnæringa oppleves av politikerne som arbeidskrevende, ettersom reinnæringa ofte driver fort forbi arealene i kommunen. Arealbruken reinnæringa tidvis har behov

for har dermed skapt enkelte konflikter mellom reinnæringa og de fastboende. Lokalbefolkningens behov har ikke fått gjennomslag i utformingen av regelverket og –overholdelse. I denne forbindelse ble det uttrykt frustrasjon over en følelse av en “høyere hånd” som styrte over kommunens arealer, uten særlig interesse for lokalkunnskap.

Synspunkt fra administrasjon

De som var til stede på dette intervjuet var planlegger, kommunalleder (plan), næringskonsulent og kommunedirektør. Karasjok kommune står overfor store endringer de neste årene, der fokus settes på hva som skal være framtidens Karasjok. Kommunedirektøren har lang fartstid i kommunen, det samme har planleggeren. Næringskonsulent og kommunalleder (plan) som er del av planteamet har ikke så lang fartstid i kommunen og har utdanning fra andre steder i landet. Alle er fra Karasjok og har familie i kommunen.

Det har tidligere vært grundige prosesser på arealplan, men det som er forskjellen fra tidligere og nå er at det er bygget ut mye i LNFR-områdene. Det er også klimaendringer som utfordrer gamle strukturer, med overvann, temperaturendringer og nye typer flommer som fører til at vann- og avløpssystemet må oppgraderes. Det er satt av flere millioner til dette i budsjettet.

Administrasjonen hadde gode erfaringer med å jobbe med en samfunnsdel. Å lage en arealstrategi som del av samfunnsdelen er imidlertid nytt og noe som kommunen ble oppfordret til av Distriktsenteret gjennom deltakelse i prosjektet Distrikt 3.0.

Føringer fra arealstrategien skal legges til grunn for arealutvikling utenfor sentrum, som for eksempel hyttebygging. Dette gjelder både byggesøknader fra folk med slektskap til et sted og eiendom, og bygging av hytteområder for folk som ikke har eiendom eller slekt fra stedet. Her er svaret “[...] det er både og”. Også skiløyper og skuterløyer et viktig punkt som må inn i arealstrategien.

Elva og strandsonen er populære områder for å bygge hus, men her bør dette avveies mot behovet for tilgang til sammenhengende naturområder langs elva for eksempel i form av gangvei langs bredden. Elva har mye å si for trivselen, også når laksefisket er stengt.

Jordbruket knyttes også til laksefiskeretten hvor det å slå høy over et visst antall kilo gir lakserett. Denne retten er i dag en sovende rett siden laksefisket uansett er stengt og reguleringene avgjøres på andre nivåer.

Ivaretas hensyn til naturbaserte næringer? Det er få som driver med naturbaserte næringer utenom landbruk og reindrift. I friluftkartlegginga vektet imidlertid naturbasert høsting som en aktivitet som trekker opp verdsettingen av et område som svært viktig. Dette passer ikke helt inn i det rammeverket som ellers brukes nasjonalt.

Når det gjelder motorferdsel så er dette også knyttet til naturbasert høsting. Ved søknader om dispensasjon for å kjøre med ATV eller scooter, kan det i tilfeller hende at det oppgis at «mine forfedre har vært der». Dette er ikke regelverket lagd for å behandle, og når det kun er politikerne som gir dispensasjoner og ikke administrasjonen, blir dette lett en skjønnsbasert avgjørelse. Her kunne Sametingets veileder for planlegging gitt noen retningslinjer for kommunene om kjøring med motoriserte kjøretøy i utmarka med naturbasert høsting som formål.

Når det gjelder sentrums- og tettstedsutvikling er det et søkelys på et aldersvennlig sentrum. Her er planen å trekke helsesenter og skole ned mot elva. Dette som en kontrast til det eksisterende, “moderne” sentrum som ble bygget et stykke fra elva, med flomsikring som bakgrunn.

Det eksisterende sentrum er en kabal med bygninger hvor noe gammelt bør rives for å bygge nytt, eller bygge videre på eksisterende bygninger. Det trengs også finansiering for å kjøpe områder som kommunen kan utvikle. Karasjok kommune har ikke private investorer som kan finansiere utbygging

av vann og infrastruktur selv: det forventes at kommunen skal gjøre dette, siden kommunen tok denne kostnaden tidligere. Nå er det bråstopp på utbygging, og kommunen har ikke råd til å bekoste utbygging av infrastruktur, ei heller de som ønsker å kjøpe et område. Man kan ikke forvente denne type privat kapital her, og det er også ei utfordring at reindriftsnæringa ikke danner denne kapitalen for eksempel i tilknytning til slakterier.

Når det gjelder kompetanseutfordringer i planarbeidet, er kommunene avhengige av at fagfolk blir over lengre tid. Tana kommune hadde et sterkt planapparat for noen år siden, mens Kautokeino ikke hadde noen ting og var avhengige av eksterne konsulenttjenester. Et interkommunalt plankontor kan bistå kommunene med noen oppgaver, men også de vil mangle fagfolk.

Synspunkt fra befolkning/prosjektledere

De to prosjektlederne som deltok på intervjuet ledet prosjekter innen henholdsvis bygg og infrastruktur, og vann og avløp innen kommunen. Kommunen har et løpende prosjekt innen vann og avløp i samarbeid med den finske nabokommunen.

Det er for tiden store planer om utbygging av nytt helsesenter og skole i Karasjok, der politikerne må velge mellom om de vil bygge skole eller helsesenter først. Plasseringen er i flere omganger sendt att og fram mellom gruppa som lager forslag til planer og politikerne. Prosjektlederne er opptatt av å holde dagens skoletomt - "indrefileten i bygda" - i kommunens hender. Elveutsikt og utnytting av nærhet til elva er en gjenganger i utviklingsplanene, og som grunnlag for debatt om hva som skal være hvor og hvilke sentrumsområder som skal videreutvikles.

Prioriteringsdebatten mellom skole og helsesenter står likevel sterkere enn selve lokaliseringsdebatten. Det er stort behov for en ny skole (også med tanke på mobbeproblematikk, og muligheten for bedre arkitektur og en ny start), men demografiutviklingen fordrer økt tilpasning til en aldrende befolkning. I tillegg ligger en rekke boliger og attraktive næringslokaler i sentrum, noe som utgjør en utfordring for framtidig utvikling. I denne forbindelse har det vært en tanke å sammenkoble skolebygget med for eksempel bibliotek og kulturhus, og slik skape bygg med bredere bruksmuligheter. Både skolen og helsesenteret har potensial til å brukes som et nærmiljøsentor. Omfattende medvirkningsarbeid gjenstår fortsatt.

Nærhetstanken ligger som en anbefaling eller krav fra blant annet Husbanken, for å i det hele tatt kunne bygge. Derfor vektlegges det at det nye som skal bygges, både helsesenter og skole, bygges så tett på sentrum som mulig. Dette spesielt på grunn av den spredte sentrumsbebyggelsen i Karasjok, som heller ikke gir godt grunnlag for turister til å stoppe opp.

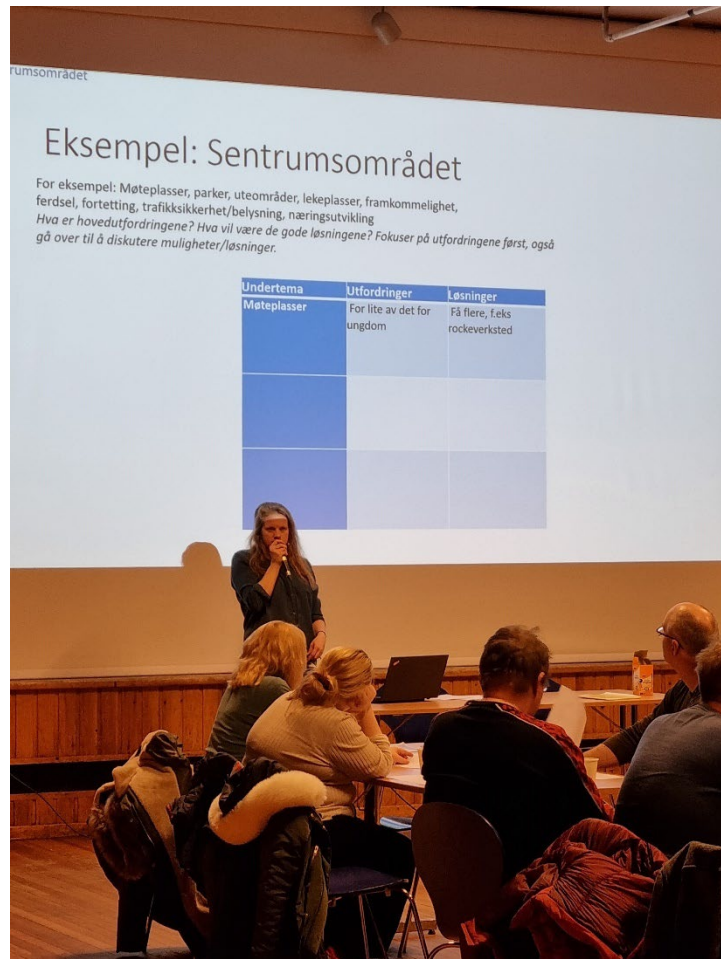
Det vektlegges i tillegg en samisk profil på planlegging av bygg og plassering. Stein Halvorsen arkitekter har tegnet forslag for helsesenteret, der utformingen har sterkt søkelys på lokal tilpasning (se bilde). Viktige referansepunkter er elva og reingjerder. At et profilert arkitektkontor er med på laget antas også å gi noe goodwill hos Husbanken.

(Medvirkning)

Folkemøte

På folkemøtet var det seks grupper som hver fikk i oppgave å diskutere tre på forhånd bestemte tema: Naturområder og utmark, sentrumsområdet, og «det gode liv» i Karasjok. Gruppene kunne selv identifisere undertema under hvert hovedtema, men de fikk noen nøkkelord som fulgte med oppgavene slik som reindrift, friluftsliv, etc. Til hvert tema skulle gruppene skrive ned utfordringer og løsninger for hvert undertema de identifiserte. De kunne også tegne på kart over kommunens sentrumsområde og naturområde. De seks gruppene var valgfritt sammensatt av de omkring 30 frammøtte på folkemøtet, med unntak av ett bord som var satt opp på forhånd som et «ungdomsbord» med inviterte ungdommer fra blant annet ungdomsrådet. Hver gruppe la til slutt fram et hovedtema som de ønsket å trekke fram i plenum. Møtet foregikk dels på samisk og dels på norsk. Antall deltakere: 26 (3 ungdommer ellers spredning i alder, 1 representant fra barne- og ungdomsrådet, god kjønnsbalanse: 12 kvinner og 14 menn). Møtet ble innledet av kommuneplanlegger (kommunalleder (plan)), en politiker i kommunestyret, og Nils Aarsæther som orienterte om prosjektet (se bilder).

Naturområder og utmark

Under temaet naturområder identifiserte gruppene til sammen 20 ulike undertema, slik som reindrift, hytter, trafikk på løyper, bruk av elvebredden, landbruksområder, og ett overordna tema om tilgang til natur og forvaltning av naturen generelt. Mulighetene for selvstyre og at kommunen burde lage planer som tar vare på naturen ble trukket fram, med henvisning til den nylig avsatte Fosen-dommen som anerkjente retten til reindrift på bekostning av utbygging av vindkraft. Av de 20 temaene omhandlet seks av disse motstridende interesser i naturområder mellom reindrift på den ene siden og andre interesser slik som ski, scooter, friluftsliv og turisme på den andre siden. Løypeproblematikk utpeker seg også som et viktig tema, der seks undertema omhandlet bruk av skiløyper, turløyper, scooterløyper og motorisert ferdsel på løyper (ATV). Fire av disse pekte på behov for avklaringer av bruk av løyper mellom reindrift og andre typer bruk. Utfordringene med løyper i naturområder og områder for reindrift avspeiler en frustrasjon omkring for store begrensninger på tilgang til bruk av løyper og naturområder generelt, vanskelig regelverk for de som ikke er tilknyttet reindriften, økende kjøring og for mye kjøring utenfor løypene. Av løsninger peker flere av gruppene på å øke tilgang til områder og åpne løypene for bygdefolk, og bedre tilrettelegging og gjensidig dialog mellom reindriften og andre grupper. Ei av gruppene foreslo å lage et trafikklys-system for bruk av løypene der rødt er forbudt, gult er fleksibelt, og grønt er helt åpent for bruk. Andre synspunkt på bruk av naturen kom også fram, der økt tilrettelegging ble problematisert som en årsak til økt press på og ødelegging av naturen. Løsninger på dette kunne være naturløyper uten trafikk eller at folk heller fikk gå selv i stedet for på tilrettelagte løyper. Beslektede tema i forhold til bruk av naturområder var også forsøpling av naturen og overfisking som resultat av økt trafikk på løyper i jaktperioder og til fiskevann.

Av andre undertema ble landbruk og skogbruk trukket fram av to grupper. Utfordringer her var lite tilrettelegging for å driva med landbruk og skogbruk, som fører til gjengroing og flom, og det å sette av arealer til landbruk og ikke til boligformål. Det å tilrettelegge for landbruket i form av rydding av veier og stier, tilskudd og bondens marked ble trukket fram som løsninger.

Et annet stort tema som fire av gruppene trakk fram var bolig, hytter og bygging i naturområde og ved elvebredden. Slik som i andre tema ble begrensende regelverk slik som at en ikke kan bygge i 100-meterssonen for vassdrag eller i landbruksområde trukket fram, med oppmykning av regelverket for dispensasjoner som en løsning. Samtidig pekte andre grupper på at det må være klare regler for å unngå bygging i 100-meterssonen ved verna vassdrag for å ivareta allemannsretten, og at boligområde må være til minst mulig hinder for reindriften. Gruppene innspill gjenspeilte en bekymring over at det ikke tilrettelegges for den tradisjonelle bruken. Det er få åpne gammer ved populære vann, og det er vanskelig å komme fram til gammer der disse ligger for langt fra vei. Å tilrettelegge for den tradisjonelle bruken gjennom å lette på tillatelsene til å komme til gammene som eksisterer, og bygge flere åpne gammer ved værutsatte steder, eller ødestuer, som ikke er reservert kun for private eiere, pekes på som en løsning.

Elvebredden ble viet oppmerksomhet som et eget naturområde som oppleves som stengt og ikke åpen for alle. To av gruppene, inkludert ungdommene, så for seg en levende elvebredd hvor en kunne fiske og koke kaffe og som var åpen for alle, ikke kun for fiskere.

Sentrumsområdet

Det desidert største temaet som alle gruppene trakk fram under dette hovedtemaet var møteplasser i sentrum, med hele ni av 26 identifiserte undertema. Andre tema som ble trukket fram av gruppene var stier, løyper og veier (seks undertema), nye bygg, tilrettelegging for bolig- og næringsformål, turisme, trivsel og infrastruktur for strøm. Fire av gruppene hadde tegnet innspill på

kart med klare anbefalinger om hvor det burde legges løyper, møteplasser eller nye bygg slik som helsebygg eller skole.

Under temaet møteplasser, som også var angitt som et av eksemplene gruppene kunne trekke fram, var et gjennomgangstema at det ikke finnes lekeplasser, parker eller andre møteplasser i sentrum. Gruppene hadde mange og detaljerte innspill til hvor det kunne legges lekeplass, bålsteder eller akebakke (mellom skolen og Tanaveien, samarbeid om park ved grusbanen), og de trakk også fram behov for møteplasser slik som kafé i sentrum for gamle og unge. Under dette temaet kom det også fram en del innspill på sentrumsutvikling generelt, slik som å tilrettelegge for at turister og andre stopper i Karasjok gjennom å lage stoppeplasser og en sammenhengende gåløype gjennom bygda, og omgjøre parkeringsplassen foran samvirkelaget til et torg. I forlengelsen av dette pekes det på tiltak for trivsel slik som rydding, tiltak mot forsøpling (søppelkasser), belysning, planting, og fjerne eller renovere gamle bygg slik som den gamle bensinstasjonen. Mangel på aktiviteter for både unge og eldre i sentrum slik som åpent og tilgjengelig bibliotek, kino eller muligheter for å spille biljard eller avholde quiz ble også trukket fram. I diskusjonen i plenum kom det fram at Karasjok mangler et kulturhus eller annet møtelokale som kan samle flere til folkemøter slik som dette. Mange ser til Kautokeino som flinkere på å planlegge for og å få støtte til kultur, mens Karasjok står uten dette. Under temaet sentrumsutvikling pekte to av gruppene på behovet for å tilrettelegge for privat næringsliv i sentrum, og gjerne samarbeide med større institusjoner om dette.

Seks av innspillene omhandlet trafiksikkerhet, løyper og gang- og sykkelvei. Dette er tydelig et tema hvor mange ønsket bedre tilrettelegging for myke trafikanter gjennom gangfelt og at det blir strødd når det legger seg is på veiene. Gjengroing og rydding av eksisterende stier, sykkelveier og gangfelt ble løftet fram, samt prioritering av utbygging av nye sykkel- og gangfelt mot steder utenfor sentrum. Både det å knytte sammen bygda med en gåløype som går langs elva innom gammelkirka, nykirka, Sametinget, Sápmipark, museet, og samisk kunstnersenter ble både diskutert og tegnet inn på kart som et konkret forslag (se kart), og også det å legge til rette for scooterkjøring med egen løype fra sentrum.

Når det gjelder arealer for næringsliv og tomter til bygg, var flere tomter og bygg til næringsliv og etablerere i sentrum et av løsningsforslagene. Det ble også pekt på mangel på hybelhus for borteboere, og behovet for nytt eldrehjem og skolebygg. En løsning som ble foreslått var å samle flere funksjoner og aktiviteter på samme areal, slik som uteområder, kino og bibliotek i nytt skolebygg, med friidrettsbane i nærheten. Eldrehjem med elveutsikt på den beste tomte i sentrum ble spesielt nevnt av en av gruppene. Et konkret innspill på å legge høyspentlinjer i kabel gikk også inn under utvikling av sentrum og næringsarealer.

Det gode liv i Karasjok

Under temaet «det gode liv i Karasjok» var nøkkelordene gruppene fikk utdelt for eksempel attraktivitet for fastboende og nye innbyggere, hva gjør det godt å bo i Karasjok, samspill mellom nærings- og fritidsbruk, utvikle Karasjok som samisk samfunn.

De nå seks gruppene identifiserte 27 undertema, som spente over et vidt felt. Her var det noen gjentakelser fra tema som allerede var løftet opp tidligere, men det var også mer rom for tema som ikke nødvendigvis var knyttet til arealer, slik som samhold, betydningen av samisk kultur og språk, og forhold knyttet til oppvekst- og skolemiljø. Innspillene kunne grovt sorteres i fire ulike kategorier: Karasjok som inkluderende samfunn, hva gjør Karasjok attraktivt for innflyttere, og hva gjør Karasjok godt å bo i med naturen og sentrum i fokus.

Under det første temaet åpnet flere av gruppene på den ene siden med å rose hverandre for det gode samholdet i bygda med hyggelige folk, et uformelt samfunn, lav terskel for å prøve nye ting og aktiviteter, sterk samisk identitet med et godt samisk språkmiljø, og et inkluderende og trygt samfunn for barn der særlig ski og friidrett ble trukket fram som et godt eksempel på dette. Også eldre tok ordet for å si at de følte seg ivaretatt og inkludert av slektninger og bygdefolk. Representanter fra reindrifta understreket også betydningen av det gode samholdet og dialogen i lokalsamfunnet. På den andre siden trakk flere fram skole, skolemiljø og mobbing som en utfordring for hele samfunnet, skadelig for oppvekstmiljøet, og noe som gir et dårlig omdømme for Karasjok kommune. Samisk språk kan også skape kommunikasjonsproblemer, særlig for tilflyttere. Av løsninger og forslag ble intensivkurs i samisk for innflyttere foreslått, framsnakking, politisk søkelys på trygghet og omdømme, eldretreff og aktiviteter, satsing på kvalitet og trivsel i skolen gjerne kombinert med kjøkken og andre aktiviteter i samfunnet.

Attraktiviteten til Karasjok påvirkes av manglende tomter og jobber for folk med familie som kommer flyttende, at skolens omdømme kan skremme bort folk, og flere pekte på behovet for kulturtilbud og et kulturhus som kan samle folk og øke attraktiviteten til stedet. Hyttetomter for fastboende og tilflyttende ble nevnt som viktig for trivsel og attraktivitet i bygda. Av forslag for å øke attraktiviteten kom det helt konkrete forslag om motivasjonsstipend, flere og mer allsidige jobber, økonomiske fordeler for lærere, helsefagarbeidere og lege, flere fastlegestillinger, hjelp for å få utdanning innen læreryrker og helsefag. Varmebasseng med babysvømming og fysioterapi ble nevnt av flere som et konkret tiltak for å øke attraktiviteten.

Å synliggjøre samisk kultur ble av flere nevnt som viktig og noe som mangler i dag. «Det synes ikkje at Karasjok er samisk», mente noen med henvisning til gater og torg i sentrum. Kulturtilbud og møteplasser for kultur var også svært etterlengtet, både for å samle bygdefolk og inkludere tilflyttere. Forslag om å bygge en ny storstue ble luftet, i forbindelse med at museet uansett skulle bygge ut. Mange så for seg et kulturhus i tilknytning til museet, men da må rammen økes betydelig. Mange trekker mange fram at bygninger og områder framstår som rotete og en helhetlig plan for design av fasader etterlyses. Igjen pekes det på at de eldre må få bo et sted med utsikt, og at det mangler en lokal restaurant og møteplasser i sentrum.

Naturbasert høsting var tydelig et tema som mange mente gjør det godt å bo i Karasjok. Nesten unisont ytres ønsket om at fastboende må få mer fleksibel tilgang til utmarka gjennom mer fleksibel løypeforvaltning og dispensasjoner, samtidig som dette ikke må føre til større press på naturen og forsøpling. Samme bekymring ytres om elva; samtidig som det ytres ønsker om at elva må åpnes opp, er målet om en bærekraftig forvaltning uttalt (for eksempel å gi bonus for fangst av ufisk og sikre at ferdsel på elva ikke skader laksesmolten). Til slutt var det særlig en gruppe som ga uttrykk for hvor viktig det var å ta vare på samisk språk og kultur som grunnlag for å føre videre tradisjoner, tradisjonell kunnskap og holde rettigheter til naturen i hevd.

Oppfølging av kommuneplanens samfunnsdel

I løpet av våren 2022 har det vært en egen prosess for visjoner og verdier hvor begrepet “pulsåre” blir brukt for å betegne Karasjok som “den samiske pulsåren - bygda der kulturer møtes”, i stedet for andre begreper slik som “hovedstad”. Dette ble blant annet drøftet på en workshop med kommunestyret og begrepet er inspirert av Røros som har “puls i fjellet” som sin visjon. Kommunen ønsker også å sette det samiske i fokus i bygda og vil med dette begrepet vise til de store samiske institusjonene som pumper ut det samiske til folk. Et annet fokus er å sette språk i fokus, og jobbe med hvordan rekruttere flere samiske lærere og utdanne høgskole-lærere med samisk språk. Et middel kan være å jobbe videre med Karasjok skole som en WINHEC-skole (world indigenous nations higher education consortium).

På møtet i november 2022 ble særlig strategi for sentrumsområdene drøftet. Det er utarbeidet et nytt planprogram for deler av sentrum skal ligge til grunn for arbeidet med ny skole og helsesenter, i stedet for at arbeidet starter med prosjektering av nytt bygg før planverket er på plass. Dette er sendt på høring. På presentasjonen av innbyggerundersøkelsen i juni ble planen for skole og helsesenter presentert, der helsesenteret er planlagt ved elva mot vest, og skolen mot øst, ved samme sted som den gamle skolen. En kompleks prosess med omlegging av rundkjøring fører også til at grunneiere må få erstatning for riving av hus og flytting av eiendom.

Fra innbyggerundersøkelsen kom det ellers fram at folk var fornøyd med idrettsbyggene, men det var stadig påpekt mangel på kultursal, som er planlagt inn i nytt skolebygg. I oktober ble det vedtatt at arbeidet med begge byggene skal starte samtidig.

Om naturområder: Baser på innbyggerundersøkelsen bekreftes at folk trives med å ha nærhet til og høste fra naturen, samtidig som det ønskes næringsarealer nært sentrum og at det skal være plass til landbruk og reindrift uten de store inngrepene i naturen slik som gruvedrift.

Ekstern støtte og kontakt

Arbeidet med ny samfunnsdel og arealstrategi foregår parallelt med gjennomføringa av prosjektet “Karasjok mot 2030”. Dette er et svært omfattende prosjekt for opprusting av hele den kommunale virksomheten i Karasjok kommune, der Statsforvalteren og Karasjok kommune samarbeider, med egen prosjektorganisasjon og med konsulentbistand fra KS Konsult, Oslo. Prosjektet er innrettet mot økonomiske og organisatoriske forhold, og har dermed ingen direkte tilknytning til arealplanlegging. Likefullt vil tilrådinger fra prosjektarbeidet kunne ha betydning for arealutvikling, ved dimensjonering og plassering av nye bygg for skole og helse/omsorg. Prosjektleder for Karasjok mot 2030 har deltatt på møter i pilot-prosjektet, og det er på den måten sikret god kommunikasjon.

Våren 2023 skal prosjektet gå over i en ny fase der kommunen ikke lenger skal ha prosjektledelsen, og nåværende prosjektleder går ut av sin stilling.

FeFo (Finnmarkseiendommen) er i en rettslig tvist med Karasjok kommune over spørsmålet om FeFo eller Karasjok kommune har eiendomsretten til utmarksområda som omfattes av Karasjok kommune. Dersom utfallet skulle bli at “Karasjokeiendommen” etableres, vil det kunne påvirke planlegging, bruk og utbygging i LNFR-områder som i dag er forvaltet av FeFo. Ettersom spørsmålet per 2021 var til rettslig prøving, var det liten interesse for å diskutere dette temaet i våre møter med kommunens politikere, planleggere og administrasjon.

Fylkeskommunen (Troms og Finnmark fylkeskommune) har, parallelt med pilot-prosjektet, hatt oppgaver knyttet til planveiledning for Karasjok kommune, men grunnet covid-19 har dette arbeidet hatt svakere progresjon enn planlagt. Planleggere fra Karasjok deltar på fylkeskommunens plansamlinger, og pilot-prosjektet har god kommunikasjon med fylkeskommunen. Det er også et interkommunalt plankontor for noen av kommunene i regionen der kommunene kan utveksle erfaringer og tjenester.

Oppsummering: Arealstrategi som utviklingsplattform i Karasjok (oppdatert november 2022)

Karasjok kommune har kommet godt i havn med å utforme en arealstrategi som del av sin planlegging av framtidens Karasjok. Særlig har kommunen gjort et godt arbeid med å tenke helhetlig om kobling mellom relevante bærekraftsmål og hvordan kommunen kan iverksette disse i arealstrategien. Folkemøtet og intervjuene vi har gjort i dette prosjektet kan tjene som grunnlag for kommunens videre prosess med arealstrategi og planlegging. Basert på dette forarbeidet ser vi noen tydelige linjer peke seg ut som kommunen kan ta tak i videre.

Stort sett har Karasjok kommune allerede gjort et hovedvalg om å samle og utvikle bebyggelse i et tett sentrum, mens naturområdene skal være områder for tradisjonell bruk og høsting av naturressurser (både til fots, på ski og med motoriserte kjøretøy), og for næringsliv slik som reindrift, landbruk og turisme. I sentrum pekes det imidlertid av flere på behov for en mer åpen bruk av elvebredden og elva Kárášjohka, og utsikt til elva er en viktig faktor for bygging av sykehjem, boliger og hytter i framtida. Det pekes også på at det er viktig med kjøreregler for bygging i 100-meterssonen, som vitner om at det allerede er en problemstilling med bygging i nærheten av vassdraget, og hvordan elvebredden er tilrettelagt for allmenn bruk. Dette betyr at elva som et naturområde har stor påvirkning på sentrumsområdet i form av lokalbefolkningens bruk (rekreasjonsområde) og som område for boliger og hyttebygging. Det finnes kun reguleringsplan for en liten del av elvebredden på Márkkanjárga (neset med den gamle kirka og eldste del av sentrum). Store deler av områdene i sentrum er imidlertid kartlagt som svært viktige friluftsområder (nærturterreng) med svært stor verdi, mens noen deler av elva er kartlagt som "viktig friluftsområde" (Kartlegging av friluftsområder og verdisetting av friluftsområder i Karasjok, Karasjok kommune 2018). Det finnes ingen egen kommunedelplan for elveområdet. Det vil være en fordel å utarbeide en strategi for bruk, vern og bebyggelse i dette området som del av en arealstrategi. Hvilke mål har kommunen for hvordan elva skal brukes og hvordan elva skal organisere bebyggelsen rundt elva og på terrassene?

Det er tydelig viktig for mange at de eldre skal ha utsikt til elva, noe som kan gjenspeile misnøye med dagens sykehjem hvor det mangler utsikt. Planene om et nytt sykehjem med form av et reingjerde og utformet med tanke på samisk kultur vil absolutt tilføre kommunen et etterlengtet samisk uttrykk som vil stå i kontrast til den modernistiske stilen som ellers preger kommunesentrum. I samtalen med prosjektlederne ble det lagt fram flere planer også for omdirigering av trafikkmønster og plassering av skolebygg og idrettsarenaer som kan skape et helt nytt Karasjok sentrum. Det mangler ikke på kreative ideer og innspill og forslag, men på retningslinjer og signaler fra politisk ledelse om hva som er ønskelig. En arealstrategi som identifiserer hvilke uttrykk og områder som vil være de viktigste å fremme gjennom nye planer og endringer vil være viktig for å gi retning til disse nye planene.

Når det gjelder befolkningens bruk av områder utenfor sentrum, pekes det på behov for en klarere strategi for utvikling av og tilrettelegging for landbruk, og avklaring av reindrifts arealbruk særlig på løyper som også brukes til skigåing, scooterkjøring, og motorisert ferdsel i forbindelse med jakt, fiske og annen høsting av naturen.

Når det gjelder utvikling av sentrum, viser erfaringene med folkemøtet for det første at folk bryr seg om Karasjok og ønsker å være med på å utvikle sentrumsområdet og øke trivselen i sentrum for både innbyggere, tilflyttere og turister. Med store institusjoner slik som hotellet, Sápmi Park og Sametinget plassert like ved bilveien, havner sentrum og bygda litt i "skyggen" under bakkekanten som skiller trafikflyten inn og ut av stedet fra bebyggelsen ved elvebredden. De store endringene som kommer til å skje i Karasjok med nytt sykehjem og skolebygg setter også i spill disse sammenhengene mellom ferdselsårer, naturområder slik som elva, og funksjoner og aktiviteter i et langstrakt og spredt sentrum. I samtalen med planleggerne kom det fram at det moderne sentrum

ble planlagt som “kvartaler” rundt det nye rådhuset, uten sammenheng med de tradisjonelle ferdselsårene og sentrale landskapselementer slik som elva, den gamle kirka og nivåforskjeller i landskapet. Når prosjektlederne nå ser til elva og elveutsikt som viktig for plassering av det nye sykehjemmet, vitner det om at kommunen ønsker å ta vare på de tradisjonelle verdiene og naturen som førende for det nye sentrum i Karasjok. En stedsanalyse for Karasjok tettsted og sentrum fra 1999 foretatt av Feste landskapsarkitekter peker på nettopp elva, elverom og elveterrassene som sentrale landskapsrom i sentrum av Karasjok (Stedsanalyse for Karasjok tettsted og sentrum, Karasjok kommune 1999).

I forhold til naturområder og LNFR-områder, viser særlig folkemøtet en stor frustrasjon med hvordan tilgangen til utmarka virker begrensende for bygdefolkets bruk, som inkluderer både tradisjonell bruk, motorisert ferdsel, og næringsliv slik som turistkjøring. I intervjuet med politikerne kommer også fram en frustrasjon over dagens forvaltning av utmarka der Finnmarkseiendommen (FeFo) krever inn avgift for jakt og fiske, men ikke står ansvarlig for utgiftene ved vedlikehold av veier og opprydding av søppel. Om kommunen selv også eide utmarka kunne inntektene fra bruken av utmarka ses i sammenheng med utgiftene og slik bidra til å vedlikeholde og utvikle bruken av naturområdene på en mer helhetlig måte.

Vi opplever befolkning og politikere som samstemte om utfordringene i forhold til arealer i både sentrum og naturområder, samtidig som det er grundige diskusjoner og meningsbrytninger mellom ulike alternativer for bruk av arealer basert på hvilke verdier som bør prioriteres i arealbruken. For eksempel går avveiningene på hvilken type bruk som bør prioriteres på løyer og i utmark, og hvilke grupper i samfunnet som bør nyte godt av utsikt til elvebredden og bruk av elva. Er det for eksempel bygg for eldre eller unge som bør ha nærhet til elv og naturområder, og er det næring eller kultur som skal prioriteres i sentrum? Her vil tydelige verdivalg fra politikerne også kunne gi retning også til arealbruken.

Oppfølging november 2022: I arbeidet med arealstrategien føler administrasjonen at de har fått med seg det meste. Kommuneplanutvalget har gått gjennom strategien og politikerne har hatt gode diskusjoner og er opptatt av bruk av arealer. Det har vært konstruktive diskusjoner og innspill hvor politikerne har klart å balansere egne innspill opp mot vedtatte strategier og prioriteringer. Det virker som at det er god kontinuitet på planleggingsfeltet i kommunen, selv om kapasiteten på areal- og samfunnsplanlegging vil avhenge av rekruttering av nyansatte til stillinger som blir ledige. Med dette kan det konkluderes med at Karasjok kommune har kommet i mål med arealstrategiprosessen på en god måte.

Takk til

Takk til næringskonsulent Ann Hilde Turi og Kristin Norbye-Bekkelund for godt samarbeid i løpet av prosessen.

Referanseliste

Karasjok kommune, 1999. Stedsanalyse for Karasjok tettsted og sentrum. Feste arkitekter. Tilgjengelig på karasjok.kommune.no.

Karasjok kommune, 2018. Kartlegging av friluftsområder og verdisetting av friluftsområder i Karasjok. Tilgjengelig på karasjok.kommune.no.

Karasjok kommune 2021. *Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel 2022 – 32.*

<https://www.karasjok.kommune.no/tjenester/plan-bygg-eiendom-og-teknisk/plan/kommuneplan/>

Alle bilder tatt av Camilla Brattland

Vedlegg

Kommuneplanens samfunnsdel 2022- 2032, med arealstrategi

Arealstrategi i planprogram for samfunnsdelen

Karasjok har inkludert punkter om arealstrategi i vedtatt planprogram for kommuneplanens samfunnsdel. I planprogrammet skrives som følger om arbeid med og innhold i arealstrategien:

I arbeidet med arealstrategien er det viktig å se på:

- Sammenhengen mellom bosettingsmønster, befolkningsvekst og arealbehov.
- Arealregnskap over utbyggingsareal som ligger inne i gjeldende plan for å evaluere om avsatte områder er dekkende for det framtidige behovet.
- Analyser av forventet befolkningsutvikling som grunnlag for framtidig arealbehov.
- Behov for nye utbyggingsareal bør belyses og begrunnes.
- Analyser av næringsutvikling for å sikre områder til framtidig næringsvirksomhet, herunder stedbunden næring og annen nye næringer. Behov for nye utbyggingsareal bør belyses og begrunnes.
- Hvordan den planlagte framtidige arealbruken vil bidra til å realisere FNs bærekraftsmål.

Kárášjoga gielda - Karasjok kommune er Norges nest største kommune i areal (5452,95 km²), og har ett tydelig kommunesentrum. Boligpolitikk vil ha fokus i planprosessen. Kommunen er i gang med overordnet boligpolitisk handlingsplan, og kommunens boligpolitikk og boligplanlegging skal være en integrert del av kommunens strategi for samfunns- og arealutvikling.

Karasjok kommune har en pågående prosess i forbindelse med Finnmarkskommisjonen Felt 4, eiendomsrett.

Mulighet for utbygging i flomutsatt område utredes.

Fokusområder i arealstrategien:

- Næringsutvikling med landbruk, reindrift og utmark
- Sentrumsplan – sentrumsutvikling og formålsbygg 16
- Sentrumsnære boligområder
- Tilrettelegging for et aldersvennlig samfunn
- Universell utforming
- Motorferdsel i utmark
- Naturmangfold
- Hytteområder
- Trafikksikkerhet
- Kulturminner/-miljø
- Tradisjonelle gammer og tidligere tiders gammeplasser

Medvirkning i arealstrategi prosessen skal sikres ved:

- Folkemøter
- Møter med reinbeitedistrikter, bondelag og grendelag
- Møter med idrettslag og lag/foreninger innen friluftsliv og natur mfl.
- Spørreundersøkelse for næringslivet om næringsarealer
- Barnetråkk”

(Karasjok kommune, 2021, s. 15-16)

8.3. Lødingen

Arealstrategiarbeid i Lødingen kommune

Arild Buanes og Nils Aarsæther, UiT Norges Arktiske Universitet, 20.01.2023

Kort om Lødingen kommune

Lødingen ligger geografisk i Ofoten, men inngår i samarbeidet i Vesterålen regionråd. Kommunen ligger innerst ved Vestfjordens nordside. Kommunen grenser mot Vågan (i sørvest), Hadsel (mot vest), Sortland (mot nordvest), Kvæfjord (mot nord) og Tjeldsund (mot øst), samt mot Hamarøy og Narvik i sjø. Fra Lødingen tettsted er det 75 km til Harstad, 57 km til Sortland, 100 km til Svolvær og 111 km til nord-sør-gående hovedvei E6 ved Bjerkvik, rett nord for Narvik.

Lødingen er 527 km², og oppdelt av flere fjorder og sund (Øksfjorden, Høkfjorden, Erikstadfjorden, Kanstadfjorden og Tjeldsundet. Fjorder og fjell innebærer at selv om kommunen ikke er veldig stor i areal, så er det til dels betydelige transportavstander mellom ulike deler av kommunen.

Ved inngangen til 2022 hadde Lødingen 1976 innbyggere, en nedgang på 495 (20%) siden år 2000. I samme periode har andelen innbyggere i aldersgruppen 0-17 år gått fra 23% til 15%. Det er kun ett tettsted i kommunen, Lødingen, med 1613 innbyggere i 2021. Dette vil si at 4 av 5 innbyggere i kommunen bor i tettstedet. Selv om kommunen ellers er spredtbygd, er det en viss konsentrasjon i Vestbygda (Vågehamn), 45 km fra Lødingen tettsted.

I forbindelse med kystverneplanen for Nordland (Kgl. Res. 2002) ble øyrikene i sørvest mot Vågan vernet (Svellingsflaket landskapsvernområde). I grenseområdet mellom Lødingen, Hadsel og Sortland finner vi to verneområder knyttet til fjellet Møysalen, en nasjonalpark og et landskapsvernområde.

Offentlig sektor dominerer sysselsettingen i Lødingen. 25 % arbeider innen helse- og sosialtjenester, mens ytterligere 14% arbeider i andre deler av kommunal sektor ellers (8 % i undervisning, og 6 % i annen offentlig forvaltning). Andre næringer med et visst omfang av sysselsetting er bygg og anlegg (10 %), og jordbruk/skogbruk/fiske, industri, varehandel, transport/lager, informasjonsarbeid har alle en sysselsettingsandel på 7-8 %.

Kommunestyret har 18 medlemmer, og for perioden 2019-2023 har Arbeiderpartiet ordfører og Senterpartiet varaordfører.

Lødingen har de senere år slitt økonomisk, og havnet 1. juli 2021 på ROBEK-lista (hvor de også var i perioden 2003-13). Ordføreren oppgir at planen som er lagt tilsier at de skal være ute av ROBEK om 3 år. Han sier videre at periodene med trang økonomi også har gjort det vanskelig å prioritere planarbeid, men at de for noen plantyper (f.eks. kystzoneplan) samarbeider med andre kommuner for å kunne håndtere det.

Nyere planhistorikk med søkelys på arealplanlegging

2014: Planprogram for kommuneplanens arealdel 2015-25

2018: Planforslag og høringsrunde arealdelen (planen ble ikke ferdigstilt)

2020: Kommunal planstrategi

2021: Revidert planforslag og vedtak arealplan

2021 (desember): Forslag til planprogram for samfunnsdel med arealstrategi

2022 (januar): folkemøter i Lødingen tettsted og Vestbygda

2022 (april-mai): medvirkning fra elever kommunen.

2022 (april) Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt

2023: Politisk behandling av samfunnsdelen utsatt fra nyåret til forsommeren

Historikken rundt arealplanlegginga i Lødingen fram til høsten 2021 omtales i innledinga til planbeskrivelsen for Kommuneplanens arealdel 2021-2031. Revisjonen av arealplanen fra 1994 ble påbegynt allerede i 2008, men det var gjennom kommunestyrets vedtak om planprogram for kommuneplanens arealdel 2015-2021 i 2014 at de formelle rammene rundt planen som nå er vedtatt ble lagt. Planarbeidet som ble igangsatt i 2014 var basert på kommuneplanens samfunnsdel fra 2009, hvor visjonen var at:

«Lødingen skal bestå som et levende lokalsamfunn og videreutvikles som et naturlig knutepunkt for Hålogalandsregionen», og implikasjonen for arealdelen ble beskrevet som at man ville «videreføre arbeid med utvikling langs vei og skipslei», og å “legge til rette for alle arealformål som bidrar til å skape levende lokalsamfunn». Søkelyset på vei og skipslei må leses i lys av den lange prosessen med etablering av Lofotens fastlandsforbindelse (Lofast, åpnet i 2007), hvor trasé over Kanstadfjorden i Lødingen hadde vært et av alternativene.

Planambisjonene i 2014 var knyttet til forutsigbarhet og langsiktighet i arealforvaltningen, og en erkjennelse av at kommunen hadde «behov for revisjon og samordning med sektorplaner og fagplaner. Vi ønsker et plansystem som gir sammenheng og helhet mellom kommuneplan, økonomiplan og fagplaner. Det vil bli lagt vekt på at overordna mål følges opp med konkrete mål og tiltak».

Det ble utarbeidet et forslag til arealplan som kommunestyret vedtok å sende på høring på nyåret 2018. Det ble holdt folkemøter i Lødingen Vestbygd og på tettstedet. Høringsinnspillene omtales av kommunen (planbeskrivelsen 2021) som så vidt omfattende at det ble krevende å ferdigstille planen. Men forslag til arealplan ble lagt fram til behandling i september 2019, og der lå det «en forutsetning om at arbeid med ny versjon av Kommuneplanens samfunnsdel og revidering av kommuneplanens arealdel skulle startes tidlig i valgperioden 2019 – 2023. Tanken var at arbeidet med Kommuneplanens samfunnsdel skulle gi en klarere føring for hvordan kommunens arealer skal disponeres til de ulike formålene. Flere innspill ble vurdert og behandlet etter disse føringene.» (planbeskrivelsen 2021, s.3)

Planforslaget ble likevel ikke realitetsbehandlet, men utsatt med et vedtak om at «alle innspill og merknader skulle tas opp til ny vurdering med påfølgende behandling.»

Det fremgår at de fleste innspill som kom i høringsrunden i 2018 gjaldt spredt bebyggelse. I kommuneplanens samfunnsdel (2009) het det at arealplanen skulle avklare områder for spredt bebyggelse, og å “avklare retningslinjer for å tillate spredt bolig- og fritidsbebyggelse i LNFR områder» (planbeskrivelsen 2021, s3). Dette har også i stor grad vært fokus i arbeidet med planen siste år, og flere av innspillene måtte også konsekvensutredes gitt at de skulle inngå i planforslaget.

Visjon for planmessig utvikling uthullet av omfattende dispensasjonspraksis

Vi så at kommunen i 2014 uttrykte ambisjoner om tettere integrasjon av planverkets ulike deler, og også at planens målsetninger aktivt måtte følges opp.

Men når vi kommer frem til 2020, ser vi i «Kunnskapsgrunnlag KPS 2020» at kommunen erkjenner at denne ambisjonen aldri ble realisert, og at den faktiske situasjon er en helt annen: «Planen er i praksis forvitret som følge av en rekke dispensasjoner» (s.8). Denne dispensasjonsvennligheten kommenteres også i planbeskrivelsen til arealplanen vedtatt høsten 2021 (s.12): “For at arealplanen skal oppfylle sin hensikt er det viktig at den følges og at det ikke legges opp til ekstensiv dispensasjonspraksis slik man har sett i Lødingen over tid. Derfor er det viktig at det avsettes areal til boligbygging i områder hvor folk faktisk ønsker å bygge bolig. Lødingen ønsker et bredt tilbud av attraktive muligheter.” Ikke bare har dispensasjonspraksisen vært liberal. I kommunens planstrategi fra 2020 sies det også at denne praksisen “delvis er i strid med statlige og regionale retningslinjer” (s.14), samtidig som det samlet sett har vært lite utbyggingspress i kommunen. Planstrategien fremhever også at i arbeidet med arealplanen må man belyse fremtidig behov for bruk av arealer tydelig, og at områder for utvikling av spredt bolig og fritidsbebyggelse må planlegges.

I intervju med ordføreren viser han til at dispensasjonspraksisen også må forstås ut fra den vanskelige situasjonen kommunen var i etter at de rundt 2000 mistet 400 offentlige arbeidsplasser (Forsvaret, Telenor¹), med påfølgende befolkningsnedgang. Han tolker også dispensasjonsvilligheten i «bo- og fritidskommunen» Lødingen som et ønske blant politikerne om i størst mulig grad å kompensere for denne uheldige utviklinga. Han gir uttrykk for at det kan bli en utfordring å snu det politiske miljø som har blitt «godt vant» med å ta ting på dispensasjon, ikke minst i strandsonen. Ordføreren sier videre at langt de fleste sakene dreier seg om fritidsbebyggelse, og han kan ikke huske saker hvor mer næringslivspregede initiativ har blitt håndtert som dispensasjonssak.

LNFR-områder og spredt bebyggelse

Tidligere hadde kommunen betydelig arealer avsatt som LNF-B områder. I arealplanen 2021 er disse arealene “mer enn halvert med nye begrensninger og justeringer” (planbeskrivelse arealplanen s.16), samtidig som “det vært fokus på å forenkle muligheten å bygge uten å regulere, da det fort blir urimelig høye krav til en enkelt bolig eller hytte.” (s.st.)

I planbeskrivelsen for arealplanen 2021 er det et eget avsnitt om LNFR-områder med tillatelse til spredt bebyggelse» hvor utgangspunktet er at det «gjennom lang tid [har] vært uttrykt ønske i Lødingen kommune å bevare bosetting og skolen i distriktet».

«Lødingen legger opp til å styrke bosetting på tettstedet, samtidig som det er en målsetting å beholde all bosettingen i kommunen. Bosettingen i distriktet støtter opp landbruket og landbrukstilknyttet næring og er med på å fremme lokal kultur og lokale produkter.»

Planen avsetter arealer til spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse, men omfanget av dette er som nevnt kraftig redusert. Dette har skjedd særlig etter dialog med reindriftsnæringa og fylkesveg. Samtidig gjøres det klart at det ikke kan forventes kommunale investeringer i sosial infrastruktur i disse områdene. Dette betyr at tomtekjøpere må være bevisste på at gangveger, barnehager, skoler etc. i nærområdet til spredt bosetting ikke vil bli prioritert. Samlet er det i planen lagt opp til 12 nye boliger, 1 ny næringsseiendom, og 14 nye fritidsboliger i spredte områder.

¹ Telenor er her omtalt som «offentlig», men selskapet utviklet seg fra det offentlige Televerket gjennom delprivatiseringer frem til børsnotering 4.12.2000.

Under besøket i Lødingen (januar 2022) ble vi gjort kjent med et arealstrategisk “grep” i privat regi, med stor betydning for arealbruk for fritidsboliger: Et større kystfort ble lagd ned, og etter hvert avhendet til private som har fått regulert hele arealet til fritidsbebyggelse. Det dreier seg om flere hundre hyttetomter som kan bebygges på tidligere militært område, stort sett uten behov for anlegg av veier og infrastruktur. Et tjuetalls hytter er pr 2022 bygd, og dette betyr at behovet for nye fritidsboliger i årtier framover kan sluses inn mot dette feltet, og at en dermed kan unngå nedbygging av natur. Dette forutsetter imidlertid redusert dispensasjonsvillighet i kommunestyret. Det hører med at det tidligere kystfortarealet kan tilby en enestående havutsikt og havnærhet ut mot Vestfjorden.

Ny arealplan, strategisk tenking – men arealstrategi?

Lødingen kommune har en nyere planhistorikk på arealfeltet hvor eldre, påbegynte planer (dels i 2008, i 2014, og 2018) først har blitt sluttført helt nylig, gjennom arealplanen vedtatt desember 2021.

Den standardiserte sekvensen i plansystemet, med planstrategi som styrer kommuneplanens samfunnsdel, hvor arealstrategien skal være bindeleddet over til det neste steget: arealdelen i kommuneplanen, finner vi altså ikke i Lødingen. Det er først i 2022, når arealdelen er “i havn” at kommunen har gått i gang med å fornye den 13 år gamle samfunnsdelen av kommuneplanen. Det vil jo si at arealstrategien kommer rett i etterkant av en vedtatt arealplan. Denne «mismatch» var jo erkjent da kommunen søkte deltakelse i piloten om arealstrategi, men de ble sterkt oppfordret fra planavdelinga i Nordland fylkeskommune om å bli med i pilotprosjektet.

Ambisjonen om å starte arbeidet med samfunnsdelen tidlig i inneværende valgperiode ble ikke realisert, men formannskapet vedtok 02.12.2021 å sende planprogrammet for samfunnsdelen på høring. Og i innstillinga til vedtak trekkes savnet av “en tydelig arealstrategi” i eksisterende planverk fram.

I dette planprogramutkastet viser administrasjonen til at også Statsforvalteren etterspør en arealstrategi for Lødingen og at et arealregnskap kan være et nyttig «verktøy» både for kommunalt planarbeid og klima. Men selv om en eksplisitt arealstrategi ennå ikke er utarbeidet, ligger det noen strategiske elementer knyttet til langsiktig arealbruk både i kommunal planstrategi (2020) og arealdelen (2021). utkastet til planprogram fremhever særlig behovet for “nye arealstrategiske føringer for videre utvikling av arealer for bolig og næring”, og at dette bør ses på sammen med fornying av reguleringsplaner.

I og med at samfunnsdelen med arealstrategi er under arbeid, er det ikke gitt å si hvilke føringer denne faktisk kommer til å gi for den videre utviklinga i Lødingen. Arbeidet er påbegynt, og i begynnelsen av februar 2022 ble det avholdt folkemøter i Lødingen tettsted (09.02.) og i Vågehamn (10.02), hvor det kom en rekke innspill på både utfordringer og løsningsforslag, og diskusjoner og innspill på hvordan disse forholder seg til bærekraftsmålene. Møtet i Vågehamn var bedre besøkt enn i tettstedet (27 mot 21), dette til tross for at 80% av innbyggerne bor i tettstedet. Alderssammensetninga var også mer variert på Vågehamn-møtet, med flere unge voksne, mens det ifølge en deltaker på møtet i Lødingen tettsted var “kanskje to så vidt under femti”. Møtene ble avholdt som kafedialoger om utfordringer og mulige løsninger, og opplegget fremstilles slik:

Kafé-dialog: Lødingen kommune inn i fremtida

Oppgave 1

Hvor er vi?

Hva er hovedutfordringene på

1. Naturområder og utmark
2. Tettstedsområdene og områdene med tettere bosetting
3. Det gode liv i Lødingen kommune

Oppgave 2

Hvor skal vi?

Hvordan kommer vi oss dit?

...og hva er løsningene?

Oppgave 3

Hvilke bærekraftsmål passer på disse hovedutfordringene og løsningene?

1	Utrydde fattigdom	10	Mindre ulikhet
2	Utrydde sult	11	Bærekraftige byer og lokalsamfunn
3	God helse og livskvalitet	12	Ansvarlig forbruk og produksjon
4	God utdanning	13	Stoppe klimaendringene
5	Likestilling mellom kjønnene	14	Livet i havet
6	Rent vann og gode sanitærforhold	15	Livet på land
7	Ren energi til alle	16	Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner
8	Anstendig arbeid og økonomisk vekst	17	Samarbeid for å nå målene
9	Industri, innovasjon og infrastruktur		

Deltakerne ble altså bedt om å skissere hovedutfordringer på tre tematiske områder, hvor de to første dreier seg om ulike områdetyper: naturområder og utmark, tettstedsområdene og områder med tettere bosetting. Det siste området, eller temaet, var “det gode liv i Lødingen”, som balanserer utfordringsbildet ved å løfte fram de opplevde kvalitetene i nabolag, lokalsamfunn og kommune. Til slutt ble deltakerne bedt om å tilordne både utfordringer og løsningsforslag til bærekraftsmålene.

Rådgiver plan har i ettertid sammenstilt innspillene til 69 kulepunkter om utfordringer, og 81 kulepunkter om mulige løsninger.

Flere av utfordringene er tilordnet bærekraftsmål:

For lite areal for å skape industri

Tomme bygg og lite aktiviteter/ næringsaktiviteter i sentrum 9

Dårlig vedlikehold – også av kommunen! 9

Manglende vilje til å gi lov til å gjennomføre ting:

- lekepark! Det har vært planer, det stoppes
- Lokaler til å drive med aktivitet: musikk/ rock, dans, andre 1 3 5

Manglende plasser å være for ungdom 1 3 5

Manglende kaféliv om sommeren

Det trengs god skole (kan forbedres)

Det trengs gode arbeidsplasser (kan forbedres)

Utfordring med kommunale tjenester 3 4

Vannavgift/ pengebruk på vannutbedring

Utfordring med telefoni og bredbånd 9 10

Mange har ikke bredband i dag, i bygda

Urenset kloakk går rett i sjøen, ikke gode sanitær forhold 6 14

Og det gjelder også mange av de foreslåtte løsningene, som:

Forebygge fraflytting

Se samfunnet med moderne øyne. Nye generasjoner > nye behov

Se de unges behov og engasjer den oppvoksende generasjon målrettet 1 3 4 10 17

Begynn med ungdommene som et bidrag til forebygging 1 3 4 10 17

Utfordre frivillighetsentralen til å jobbe/gjøre mer for ungdom 3 17

Vurder tiltak som speiler en aldrende befolkning 1 3 4 10 17

Definer også behovet for aktiviteter blant eldre 1 3 4 10 17

Tiltak for bedre folkehelse: aktivitet, samhold, lav terskel, like muligheter, redusere ensomhet, redusere kulturforskjeller, folkehelsekoordinator 17

Søkelys på fysisk helse og samarbeid om lavterskeltilbud 1 3 4 10 17

Øke samhold

Samarbeid, samarbeid med andre kommuner 17

Sikre økonomi som stimulerer til deltakelse 1 3 4 10 17

Satse på lag og foreninger

(for full oversikt, se <https://www.lodingen.kommune.no/f/p1/ib5caa508-097f-4d59-8aea-bcc663822b79/notater-folkemote-1.pdf>)

De foreslåtte løsningene varierer rimeligvis i hvor spesifikke og realistiske de er, men gir uansett et klart bilde av folkelig engasjement og iderikdom i tenkninga om hvordan lokalsamfunnet kan utvikle seg videre på en positiv måte. Og selv om hovedfokus var på utfordringsbildet, var mange også opptatt av å løfte fram kvalitetene i Lødingensamfunnet:

Men...

- Det er et godt kulturelt tilbud på Lødingen 3 17
- Det er mange lag og foreninger å være med i
- Fin natur og skjærgård
- Livet i havet er viktig for Lødingen som kystkommune 14

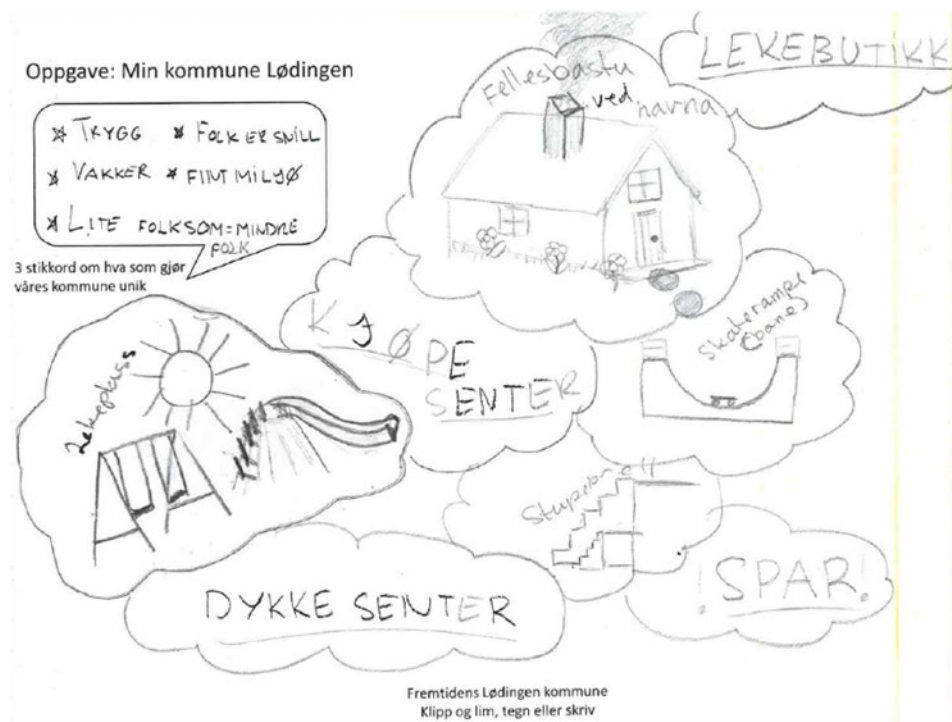
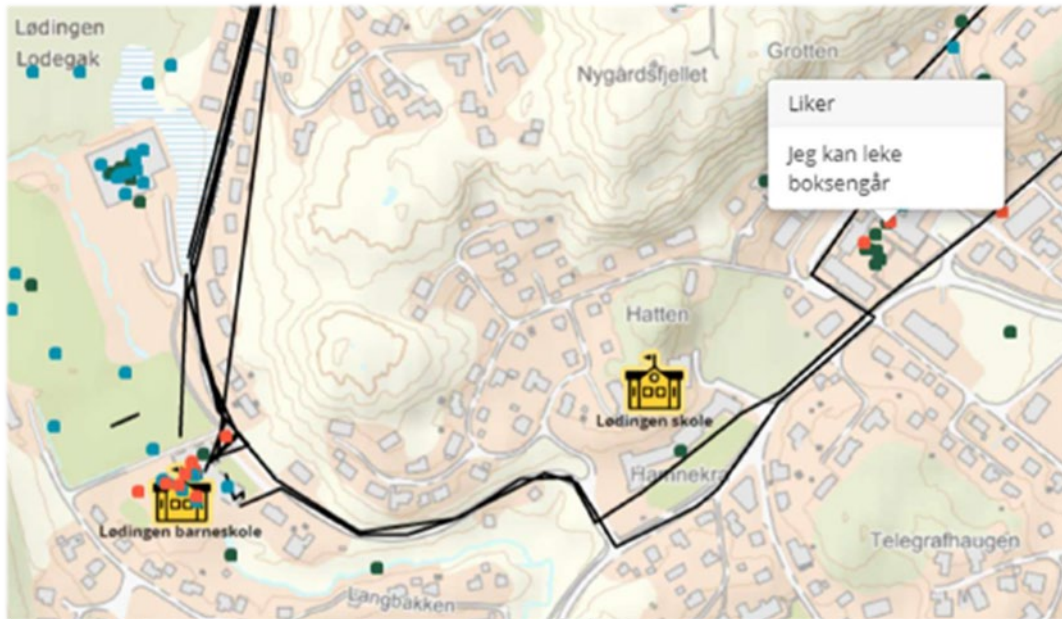
Svært mange av innspillene dreier seg mer om sosiale og kulturelle forhold enn de direkte arealmessige konsekvenser, selv om slike også trekkes fram. Det å synliggjøre slike konsekvenser vil være en viktig del av ferdigstillingen av arealstrategien i kommuneplanens samfunnsdel.

Planprogrammet ble vedtatt 21.04.2022, og la opp til at samfunnsdelen skulle vedtas på nyåret 2023, men er nå utsatt til forsommeren 2023².

Engasjerte barn og unge

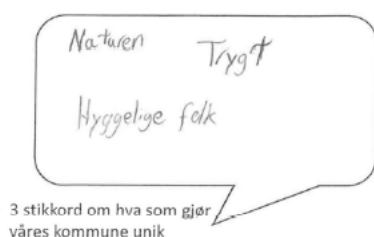
Våren 2022 engasjerte kommunen skoleelevene i kommunen, for å få kunnskap om hvordan de bruker områder, hva som er gode og mindre gode kvaliteter ved disse områdene, og hvordan de oppfatter lokalsamfunnet sitt. Dette ble blant annet gjort ved at ungen ble bedt til å angi hva de tenker er bra eller mindre bra med nærområdene sine, og dette ble tegnet inn på kart, eller tegnet og beskrevet på andre måter.

² Kilde: Samtale med rådgiver plan 29.11.22.

Stikkord om hva som gjør våres kommune unik

Hva er det FØRSTE du tenker på når noen sier Lødingen kommune? Hva er det som gjør våres kommune unik? Beskriv kommunen med tre ord

Trygt,
tryggere

mange fjell, naturen, fin strand, krabber, fin badestrand, fisk, sjø, flott
• natur, fjorden, vann, fint hav

Venner, ganske bra vennemiljø, gode venner, vennskapsby, jeg ser vennene mine, Folkene er snille, god, hjelpsom, snille personer og mennesker, barn, voksne, snille folk, fint miljø, breidd, folk blir nesten aldri utestengt, samhold, innbyggene, hyggelige folk, Miljø, godt miljø, fint miljø, bra miljø

Gjennom dette elevrettede arbeidet i samarbeid med skolene, har planleggerne i Lødingen klart å engasjere elevene til å tenke om nåtid og framtid i lokalsamfunnet. Det er i skrivende stund for tidlig å si hvordan resultatene av dette kommer til uttrykk i kommuneplanens samfunnsdel.

Planarbeidets utfordringer i Lødingen

Nåsituasjonen og framtidige utfordringer for "Plan og samfunn"-avdelingen i kommunens organisasjon er beskrevet i budsjettforslaget for 2023. Fagområdene byggesak, matrikkelføring og oppmåling har vært ivaretatt med kun en stillingshjemmel, men ble styrket ved at ½ stilling ble overført fra fagområde plan i august 2022. I budsjettforslaget for 2023 får plansak halvert sitt lønnsbudsjett, og dette skal nå ivaretas av en person (rådgiver plan). Kommunen har tilsvarende utfordringer med fagområdene landbruk, miljø og alkoholforvaltning som har vært lagt til avdelingens lederfunksjon, og kommunedirektøren ser at "ideelt sett" burde avdelingen vært tilført en stillingshjemmel knyttet til landbruk/miljø. Kapasitetsproblemene på plansida oppsummeres slik i budsjettforslaget:

"Planavdelingen, med kun en stillingshjemmel, har utfordringer knyttet til utarbeiding av kommuneplaner samt saksbehandling av private planforslag så som reguleringsplan for Hjertholmen, Lødingen havn eller Lødingen indre hamn m/fl. Samlet har Lødingen kommune i tillegg ca. 90 reguleringsplaner av eldre dato, de fleste av disse burde vært revidert i tråd med dagens krav til reguleringsplaner." (Lødingen budsjettforslag 2023³, s. 110-111)

I tillegg til disse betydelige kapasitetsutfordringene på planfeltet, er det også utfordringer på politisk side. En planhistorikk preget av påbegynte planer som blir liggende lenge før sluttbehandling, og en veletablert, liberal dispensasjonspraksis på fritidsbebyggelse, tilsier at en mer planstyrt utvikling også vil kreve en betydelig holdningsendring blant kommunestyrerepresentantene. De første signalene om hvorvidt dette er i ferd med å skje, vil trolig komme under behandlingen av kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi, forsommeren 2023.

³ <https://www.lodingen.kommune.no/f/p1/i7eb8bc73-5a99-4077-948d-29658177cde6/budsjett-2023-okplan-2023-2026.pdf>

8.4. Hamarøy

8.4.1. Hamarøy (lulesamisk)

Hábmera suohkan

Toril Ringholm, UiT Norges Arktiske Universitet, 09.12.2023)

Oanegattjat suohkana birra

Hábmera suohkan la Sálton Nordlándan. Nuorttalin la Narvijkka ráddnásuohkan, oarjján Oarjjelij-Fuolldá, Allen Stájgo ja lullen Jåhkåmåhke. 2020 rájes la Hábmer da guokta ávdep suohkana Hábmer ja Divtasvuodna. Hábmerin li 2013 neljadiskilomiehttara gádde, 799 neljadiskilomiehttara nuorre ja jagen 2020 li dáppe birrusij 2 800 viesáda.

Hábmera suohkan sidáj areállastratesjijja pilávttáprosjæktaj oassálasstet danen gå suohkan lij jur ádå plánajt dahkamin maŋgel gå lidjin aktij biejaduvvam Divtasvuona suohkanijn jage 2020 rájes. Dahkin pládnastratesjijja oajvvadusáv:

[Forslag+til+kommunal+Planstrategi+Hamarøy+kommune+2020-2025+EW20201102+\(1\).pdf \(hamaroy.kommune.no\)](#)

Pládnastatus 2022

Suohkanstivrra pládnastratesjijjav mierredij javllamáno 16. bieje 2020. Dassta ávddån boahá suohkan galggá suohkanplánav sebrudakásijn dahkat jagen 2020/21 ja areállaásijn 2021/22. Sebrudakoasse gal maŋjunij danen gå suohkanin ællim nuoges bargge. Maŋnetjavgatjan 2021 oattjoj ajtu suohkan rudájt konsulænnatvidnudagáv Bedriftskompetanse bargadahtátjit pládnaprocessaj ja navti barggo vas jáhtuj báidij. Suohkanplána sebrudakoase pládnaprográmma dagáduváj, basádismáno 17. bieje 2021: [2021-11-17 Planprogram - samfunnsdel - Hamarøy kommune 2021-2031 EW BM.pdf](#). Dánna l aj areállastratesjijja gávviduvvam (Pládnaprográmma Hábmer b. 5 ja 11. *Sebrudakoasen vuorddep areállastratesjijja aj sjaddi giehtadaláduvvat. Areállastratesjijja galggi viehkker sihke ruhtadile, sosiála ja birrasa guoddelisvuohtaj, madi gæhhtjal állidit stáhta njuolgadusájt ja fylkkaplána ulmijt areállaáldadime vuoksjuj. Tjállám lip ienebut tiemáj birra ma jáhkkep sjaddi areállastratesjijjajda kapihttalin 2.3.*

Ragátmánon 2022 mierredin suohkanplána sebrudakoasev

[Habmera+suohkan+Hamarøy+kommune+kommuneplanens+samfunnsdel+2022-2033 \(1\).pdf](#).

Areállastratesjijja l dán maŋemus oasse.

Pilávttá areállastratesjijja Hábmerin

Gå prosjevtav álgadijma de oassálastij Hábmera suohkana aktijvuohtaulmusj prosjæktatjåhkanimijn. Dutkijn lij aj barggotjåhkanime aktijvuohtaulmutijn ja avtajn háldadusá jádediddijs, gånna gasskabáddásasj ájggeplánav giehtojma goassa galgajma politihkkárij ja suohkana viesádij æjvvalit. Ja mierreduváj ádå tjåhkanibme man ulmme lij sisanov ja tjåhkanimij organisierimav konkretisierit. Ávddål dá tjåhkanime galggin tjadádúvvat de báidij dat dille man birra lip dánna badjelin tjállám, pládnaprocessav ejma máhte tjadádit gáktu lijma ájádallam stuorra kapasitiehttatjuolmaj diehti. Danen hæhhtujma maŋedit sjehtadum tjåhkanimijt, ja navti ettjin dutke besa avtak ságájdahttet jalik tjåhkanimijt tjuovvot. Maŋnetjavgatjan 2021 oattjoj ajtu suohkan rudájt konsulænnatvidnudagáv Bedriftskompetanse bargadahtátjit pládnaprocessaj ja navti barggo vas jáhtuj báidij. Suohkana aktijvuohtaulmusj dáv midjij diededij. Dutkejuogos ettjin konsulænnatvidnudagáj besa guládallat, danen ejma prosessa ávddånimev dábdå.

Ádåjagij maŋŋela 2022 váldijma vas aktijvuodav mijá aktijvuohtaulmutjijn suohkanin. De giehtoju sjujna lij maŋemus barggovahkko suohkanin, ja árvvedij suv tjuovvo sjattaj Pilávttáprosjevta ádå aktijvuohtaulmusj. Ejma besa diehtet lij gus ádå bargge virggáj biejaduvvam jali man guhkev dat sjattaj válldet. Ij ga gå maŋŋela suohkanis gatjádijma gidán 2022 ja vijmak gålgådismánon 2022, lip majdik gullam. Vuojnunagi ij la Areállastratesijija pilávttá organisasjávnnáj tjanáduvvam, jalik politihkalasj dásen, farra aktugasj ulmutjijda. Gå dá li suohkanin hæjttám de ælla máhtudagá pilávttá birra joarkeduvvam.

Oanegattjat tjoahkkáj gieseduvvam de ep la Hábmerin ietjá dutkamdahkamusájt dahkam gå pládnadokumentajt viedtjat. Gå sjattaj gåktu sjattaj de ep la tjáhkanimijt tjuovvum, dajda oassálasstám jalik avtak ságájdahttám.

Hábmera suohkana barggo areállastratesijijain 2021-2022

Suohkanplána sebrudakoase bargadijn tjadáduváj politihkalasj ájádallamsadje suohkanstivrraj basádismáno 22. bieje 2021. Moatte siváj diehti ettjin dutke dasi oassálaste. Vuostatjin de tjáhkanime birra viek maŋŋet mijáv diededin, ja ij lim ber luojttet ja vuolgget. Nuppádin de ij lim tjáhkanime vuorodibme areállastratesijija, vájku mijá aktijvuohtaulmusj suohkanin ittij hilgo ahte ájádallamsaje nalluj aj sjaddin dajt vidjurijt duohtadit. Ep la oadtjum ájádallamsajes tjoahkkájgessusav, danen ep diede man mudduj areállavidjura ja -stratesijija lidjin ássjen.

Moarmesmánon 2022 biejaduváj oajvvadus suohkana sebrudakoassáj almulasj guláskuddamij. Mierreduváj 2022 ragátmáno. Areállastratesijija vuojnu maŋemus kapihttalín, kap. 15, dán dokumentan. [Habmera+suohkan+Hamarøy+kommune+kommuneplanens+samfunnsdel+2022-2033 \(1\).pdf](#)

Gåktu I areállastratesijijabarggo Hábmerin doajmmam - politihkkárij, háldadusá ja álmuga vuojno

Siváj diehti majt juo lip gávvidam de ejma avtak ságájdahte jalik oassálaste Suohkanplána sebrudakoase bargon. Pládnadokumentan ælla ga guláskuddamjavllamusá ávddån buvtedum. Danen ij la miján empirismalasj vuodo tjielggjitit majt duot dát akterra miejnni areállastratesijija birra.

Mij la areállastratesijijan dættoduvvam

Areállastratesijija I viek vijdes ja danna li 20 oasseulme aktan 49 vuoge gåktu ulmijt állidahttet. Avta ulmmáj, Kulturduobddága, de ij la konkretiseridum gåktu galggá ulmijda jáksåt. Areállastratesijija álgo I vuojnunagi vuododum lágajda ja njuolgadusájda majt suohkana galggi tjuovvot, dagu: *Areállaadno I viek ájnas oasse sebrudaksihkarvuodas. Tsieggimguovlo e bierru biejaduvvat dakkir sajijda gånna li luonndovádá, ja galggá duottev biedjat guhkesájggásasj dálkádakrievddamij diehti. Bajusjtjåhtje galggá liehket vuodulasj premissa areállaplánimin. Gåhttimguovlo galggi váldeduvvat fárruj suohkanplána areállaoassáj váj sihkarasstá ahte dulvvetjåhtje doalvoduvvi ierit bájkis tsiikkadusájs (KPS 40 b.) Návti ælla dá suohkana ietjas vuorodime ma dáppe ávddån báhti, vájku dal diedon ij galga dáv dálkkut navti jut suohkana vuorodime ælla lágaj milta. Álgon vuosedu aj ádå E6 guoradallama ja vejulasj Nuorttalij-Vuona ruovdderahte guhkedibme Hábmera suohkana tjadá sjaddá gájbbedit sierra guoradallamijt pládnaájggudagán. Danna tjålli Hábmera suohkan - Hamarøy kommune sihtá dájma ma areálajt gájbbedi galggi nav guhkás gå vejulasj sæmmi sajen tsieggiduvvat váj ressursajt, dálkádagáv ja birrasav huksap. Ádå E6 ja vejulasj ádå ruovdderahte suohkana tjadá hæhttuji gehtjaduvvat æládusdájmaj ja suvddemvejulasjuodaj siegen, guovlo ja bájke dásen (KPS 40. b.)*

Pládnaoajvvadásá ja mierredum plána ulme li vargga állu sæmmilágátja. Ájnna sieradus la sáme vidnudakdájma li prosessa milta vuoroduvvam: *Sáme vidnudakdájma galggi suodjaluvvat. Ællobarggo galggá joarkeduvvat. Areállaadno galggá ællobargo vidjurijt gáhttit navti vaj ælloniehke galggi bessat dájmasa suláj sæmme dásen dâmadit ávddâlijguovlluj.*

Birrusij lahkke dajs man ulmmen nabdeduvvi, li farra dagu tiemá, dagu dálkádagáv vuorodit, areállaøytralitiehtta, jáhtulaksihkarvuohta ja kultuvrraduobddága. Dâ iehtjâda li ienebut ulmij lágátja, dagu lenep barggosaje ja økonomijja mij sjaddá, Ællobarggo galggá joarkeduvvat, bivnos bájke ja dálkádagáv vuorodit guovdásj bájkij ávddânahttema baktu. Tjuovvovasj ulme/tiemá li pládnadokumentan mierreduvvam:

Jasskis sebrudahka

Areálla ja økonomijja vidjura

Areállaøytralitiehtta

lenep barggosaje ja økonomijja mij sjaddá

Luondo valjesvuohta

Kultuvrraduobddága

Dálkádagáv vuorodit

Sáme vidnudakdájma galggi suodjaluvvat. Ællobarggo galggá joarkeduvvat. Areállaadno galggá ællobargo vidjurijt gáhttit navti vaj ælloniehke galggi bessat dájmasa suláj sæmme dásen dâmadit

Nuoges ja sihkaris juhkamtjáhtje

Gâdij ja tâmtâj ávdedibme vâj ulmutja diehki jáhtâli

Bivnos bájke ja dálkádagáv vuorodit guovdásj bájkij ávddânahttema baktu.

Állidit sebrudagá dârbojt biggimâbnnasij, málmaj, industriijamineralaj ja luonndogiergij dârbojt.

Vijddásappot ávddânahttet posisjâvnâv buorre asstoájggesuohkanin, gâsi ulmutja sihti giessegâdijit tsieggit ja ietjâ asstoájgedájma rustigijit

Privâhta LNFR goahtetâmtâjt vijddásappot ávddânahttet ja tâmtâjt ma li nuore lahka (100 miehttara rádje)

Jasska kultuvrrabirrasa ja kultuvrramujto

Enersijjagâldojt ávdedit ma li dálkádahkaj vuohkasa

Jáhtulaksihkarvuohta

Ednamsuodjalibme ja biebbmobvutadibme gâtten

Merragâttev vuohkasit ávkástallat

Álggoiellem ja álmukvarresvuohta

Oassâlasstem

Politiikkalasj ájádallamsadje ásaduvâj basâdismânon 2021, ávddâl Suohkanplâna sebrudakoase barggo álgij. Vijddásappot tjadâduvvin guokta álmuktjâhkanime Suohkanplâna sebrudakoase oajvvadásá aktijvuodan.

Tjoahkkâjgessusis la vuojnet politiikkalasj ájádallamsajen læhkâm gâlmmâ oase: Digitála mihttim, juogosbarggo ja nanos ja rasjes vidjura, vejulasjuoda ja ájto. Politiikkalasj ájádallamsaje

tjoahkkájgessusis li moadda tiemá ma areállavidjurijda tjanáduvvi, dagu bieggafábmoatsieggim, jáhtulahka, mannoæládusáj ávdđánahttem ja luondo ja álggoiellema vuorodibme. Tjoahkkájgessusa milta vuojnet ájádallamsadje lij ásaduvvam vág politihkkárij vuojnojt galgaj oadtjot álles ja vijdes tiemájda ma suohkanplána sebrudakoassáj gulluji.

Álmmuktjáhkanime, ma li báddiduvvam ja suohkana næhttabielijn gávnnuji, lidjin ásaduvvam digitála oassen, gánná oassálasste mentomiehttara baktu galggin javllat majt miejnnijn vissa vidjurij/tiemáj birra. Dan maŋŋela tjuovov állestjáhkanibme oasse, gánná sij gudi sihtin bessin javllat majt ájádallin plána oajvvadusá birra. Moattes gudi javllin juojddá, berustin álov aktidum suohkana birra, gáktu galgaj buoragit suohkanav aktij biedjat vág sjattaj buorre kultuvrra, ja jut ij aktak oasse suohkanis galga báhtset.

Álgoldis doarjja ja guládallam

Dagu juo nammadum, de Hábmara suohkan virggáj biejjat Bedriftskompetanse vidnudagáv Suohkanplána sebrudakoase tjállemij. Dassta l aj areállastratesjijja oassen.

Areállastratesjijja ávdđánimplattfármán Hábmerin

Gå la sáhka gáktu ulme galggi álliduvvat, de li muhtem mudduj prosedijra ja vuorodime ma li lágajn ja njuolgasusáj mierreduvvam, dagu li tjállám «Jasskis sebrudahka» oasen: *Arállaplánim galggá divna luonndovádájt ja dálkádakrievddamijt gáhttit. Vádá dagu radon, læŋŋká, rásjo, dulve, stuorullá, garra biekká ja juokka lágásj rido galggi árvustaláduvvat. Sierraláhkáj galggá árvustallat man állo rásjov ja bajusj tjátjev duobddága ja tsieggimguovlo gierddi.* (Suohkanplána sebrudakoasse, b. 41)). Muhtem mudduj li dá bájkálasj vuorodime ja ietjas politihkalasj válljima, dagu mij tjuodtju Állidit sebrudagá dárbojt biggimábnasij, málmaj, industrijjaminerálaj ja luonndogiergij dárbojt vuolen: *Sihkarasstet minerálaressursajt boahtte ájgijda ja hieredit ahte ájnas ressursa e máhte ávkástaláduvvat ávdđálijguovlluj* (Suohkanplána sebrudakoasse, b. 42)

Dán maŋemusán, ja gá gehtjat iesjuhtik ulmijt ja konkretiserimijt aktan, de littjisj dávk rijdo tjáledum bágoj duogen, duola dagu ællosujto ja minerálladájmaj gaskan. Man mudduj dát la dágástallamijn ávdđán boahtám, ja gáktu l sjehtadam tjáledum báhkuj plánan, ep diede, gá miján ælla dáhtá ságájdahthemijs jali iehtjama oassálasstemis. Bedriftskompetanse rappárttá politihkalasj ájádallamsajes basádismánon 2021 ij ga makkirak vejulasjvuodajt vatte dákkir vejulasj rijdojt tjuovgudahtátjit. Suohkana næhttabielijn gávnnuji báddima guovtet álmuktjáhkanimijs suohkanplána sebrudakoase tjádádime rájes. Dájŋ tjáhkanimijn vuojnet ælla areállastratesjijjalasj vidjurijt dágástallam.

8.4.2 Hamarøy (Bokmål)

Arealstrategiarbeid i Hamarøy kommune

Toril Ringholm, UiT Norges Arktiske Universitet, 09.12.2023

Kort om kommunen

Hamarøy kommune, på lulesamisk Hábmer ligger i Salten i Nordland. Den grenser i nordøst mot Narvik, i sør mot Sørfold, i sørvest mot Steigen og i sørøst mot Jokkmokk kommuner. Hamarøy består fra 2020 av de to tidligere kommunene Hamarøy og Tysfjord. Hamarøy har et landareal på 2013 kvadratkilometer, et sjøareal på 799 kvadratkilometer og pr 2020 et folketall på rundt 2 800.

Utgangspunktet for at Hamarøy kommune sa meldte seg til å delta i pilotprosjektet for arealstrategi, var at kommunen sto midt i en prosess med å lage nye planer etter sammenslåingen med Tysfjord kommune i 2020. Det blei utarbeidet et forslag til planstrategi:

[Forslag+til+kommunal+Planstrategi+Hamarøy+kommune+2020-2025+EW20201102+\(1\).pdf \(hamaroy.kommune.no\)](#)

Planstatus 2022

Planstrategien blei vedtatt av kommunestyret den 16. desember 2020. Her framgår det at kommunen skal utarbeide kommuneplan med samfunnsdel i 2020/21 og arealdel i 2021/22. Arbeidet med samfunnsdelen blei imidlertid forsinket på grunn av store kapasitetsutfordringer i kommunen. Senhøstes 2021 fikk imidlertid kommunen frigjort økonomiske midler til å engasjere et konsulentselskap, Bedriftskompetanse, for å gjennomføre planprosessen og arbeidet kom i gang igjen. Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel ble utarbeidet, datert 17. november 2021: [2021-11-17 Planprogram - samfunnsdel - Hamarøy kommune 2021-2031 EW BM.pdf](#). Her er også arealstrategi omtalt (Planprogram Hamarøy s. 5 og 11. *Samfunnsdelen forventes å omfatte arealstrategier. Arealstrategiene skal bidra til både økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft, og samtidig etterstrebe samsvar med statlige retningslinjer og fylkesplanens mål for arealforvaltningen. Tema som forventes å påvirke utviklingen av arealstrategiene er beskrevet nærmere i 2.3.*

I september 2022 ble kommuneplanens samfunnsdel vedtatt

[Habmera+suohkan+Hamarøy+kommune+kommuneplanens+samfunnsdel+2022-2033 \(1\).pdf](#).

Arealstrategien utgjør siste del av denne.

Pilot Arealstrategi i Hamarøy

Ved oppstarten av prosjektet deltok kontaktpersonen i Hamarøy i prosjektmøter. Forskerteamet hadde også et arbeidsmøte med kontaktpersonen og en fra den administrative ledelsen, der en diskuterte en tentativ tidsplan for møter med politikere og innbyggere i kommunen. Tidspunkt for nytt møte med sikte på konkretisering av innholdet i og organiseringen av møtene ble satt. Før disse møtene kunne holdes, oppsto imidlertid den situasjonen som er omtalt i foregående avsnitt, og som dreide seg om at planprosessen ikke kunne gjennomføres slik det var tenkt på grunn av store kapasitetsutfordringer. Det medførte at møter som var avtalt og berammet måtte utsettes på ubestemt tid, og forskerne fikk dermed heller ikke gjennomført noen intervjuer og møteobservasjoner. Senhøstes 2021 fikk imidlertid kommunen frigjort økonomiske midler til å engasjere et konsulentselskap, Bedriftskompetanse, for å gjennomføre planprosessen og arbeidet kom i gang igjen. Dette informerte kontaktpersonen i kommunen om. Forskerteamet ble ikke satt i kontakt med konsulentselskapet, og hadde dermed ikke løpende kjennskap til framdriften i prosessen.

En tid etter nyttår 2022 tok vi igjen kontakt med vår kontaktperson i kommunen. Vi fikk da vite at han hadde sin siste arbeidsuke i kommunen, og at han regnet med at hans etterfølger ville bli ny kontaktperson for Pilotprosjektet. Vi fikk ikke kjennskap til om det var ansatt en etterfølger eller hvor lang tid det eventuelt vil ta. Heller ikke ved seinere henvendelser til kommunen, våren 2022 og sist i oktober 2022, har vi fått respons. Dette kan tyde på at Pilot arealstrategi ikke har vært forankret i organisasjonen, eller på politisk nivå, men at den først og fremst har vært knyttet til enkeltpersoner. Når disse har sluttet i kommunen, har ikke kunnskapen om piloten blitt videreført.

Kort oppsummert har vi ikke gjennomført andre forskningsoppgaver i Hamarøy enn å innhente plandokumenter. Verken møteobservasjon, møtedeltakelse eller intervjuer har vært aktuelle slik prosessen har forløpt.

Hamarøy kommunes arbeid med arealstrategi 2021-2022

I forbindelse med utarbeidelsen av kommuneplanens samfunnsdel ble det gjennomført et politisk verksted for kommunestyret den 22. november 2021. Forskerne deltok ikke der, av flere årsaker. For det første kom møtet i stand på kort varsel, eller forskerteamet fikk seint varsel om at møtet skulle avholdes, og det viste seg vanskelig å få frigjort tid. For det andre var ikke møtet lagt opp med særlig henblikk på arealstrategi, selv om vår kontaktperson i kommunen ikke kunne utelukke at en i løpet av verkstedet også ville komme inn på elementer med tilknytning til dette. Vi har ikke fått tilsendt en oppsummering fra det politiske verkstedet, og har derfor ikke oversikt over om og eventuelt i hvor stor grad arealspørsmål og arealstrategi var på dagsordenen.

I mai 2022 ble et utkast til kommuneplanens samfunnsdel lagt ut til offentlig ettersyn. Den ble vedtatt i september 2022. Arealstrategien går fram av siste kapittel, kap. 15, i dette dokumentet.

[Habmera+suohkan+Hamarøy+kommune+kommuneplanens+samfunnsdel+2022-2033 \(1\).pdf](#)

Erfaringer med arealstrategiarbeid i Hamarøy – synspunkt fra politikk, administrasjon og befolkning

Det ble ikke gjennomført intervjuer eller folkemøter med medvirkning fra forskerteamet i forbindelse med utformingen av Kommuneplanens samfunnsdel m/arealstrategi, av grunner som går fram av det foregående. I plandokumentet er heller ikke eventuelle høringsuttalelser gjengitt. Vi har med andre ord ikke empirisk grunnlag for å redegjøre for ulike aktørers synspunkter på arealstrategien.

Fokus i arealstrategien

Arealstrategien er vidtfavnende og inneholder 20 delmål samt 49 angivelser av hvordan målene skal nås. For ett av målene, Kulturlandskap, er det ikke ført opp noen konkretiseringer av hvordan målene skal nås. Innledningen til arealstrategien synes å bygge på lover og regler som kommuner er underlagt, slik som formuleringen: *Arealbruken er en meget vesentlig del av samfunnssikkerheten. Utbyggingsområder bør i utgangspunktet ikke plasseres i områder med naturfarer, og med marginer tatt for langsiktige klimaendringer. Overvann skal være et grunnleggende premiss i arealplanleggingen. Aktsomhetsområder skal innarbeides i kommuneplanens arealdel for å sikre trygg bortledning av flomvann fra utbygde områder* (KPS s. 40) Det er slik sett ikke først og fremst kommunens ene prioriteringer som uttrykkes her, noe som selvsagt ikke må tolkes slik at det ikke kan være sammenfall mellom lovpålagte hensyn og kommunens egne prioriteringer. Innledningen peker også på at utredninger knyttet til omlegging av E6 og en mulig forlengelse av Nord-Norgebanen gjennom Hamarøy kommune spesielt vil kreve utredninger i planperioden. I den forbindelse slås det fast at Hamarøy kommune *ønsker at arealkrevende tiltak skal sees mest mulig i sammenheng med hverandre for å spare ressurser, klima og miljø. Ny E6 og et mulig nytt jernbanespor gjennom kommunen må sees i sammenheng med næringsinteressene og transportmulighetene, regionalt og lokalt* (KPS s. 40)

Det er stor grad av samsvar mellom målene som er listet opp i planutkastet og de som går fram av den vedtatte planen. Den eneste forskjellen er at hensynet til samisk næringsutøvelse er kommet til i løpet av prosessen: *Hensynet til samisk næringsutøvelse Reindriften skal opprettholdes. Arealbruken skal hensynta reindriftingsinteressene slik at enhetene kan fortsette virksomheten på tilnærmet tilsvarende nivå i framtiden.*

Rundt regnet halvparten av det som er definert som mål, framstår snarere som tema, slik som klimahensyn, arealnøytralitet, trafikkisikkerhet og kulturlandskap. De øvrige har mer preg av å være målformuleringer, slik som Økt sysselsetting og økonomisk vekst, Reindriften skal opprettholdes,

Økt attraktivitet og klimahensyn gjennom senterdanning og tettstedsutvikling. Følgende mål/tema er vedtatt i plandokumentet.

Et sikkert samfunn

Arealøkonomiske hensyn

Arealnøytralitet

Økt sysselsetting og økonomisk vekst

Naturmangfold

Kulturlandskap

Klimahensyn

Hensynet til samisk næringsutøvelse Reindriften skal opprettholdes. Arealbruken skal hensynta reindriftsinteressene slik at enhetene kan fortsette virksomheten på tilnærmet tilsvarende nivå i framtiden

Tilstrekkelig og trygg vannforsyning

Bolig- og tomteutvikling som understøtter tilflytting

Økt attraktivitet og klimahensyn gjennom senterdanning og tettstedutvikling

Innfri samfunnets behov for byggeråstoff, malmer, industrimineraler og naturstein.

Videreutvikle posisjonen som en god fritidskommune, attraktiv for investering i fritidsboliger og andre anlegg for fritidsaktiviteter

Videreutvikling av private boligeiendommer i LNFR og sjønære eiendommer (100 metersonen)

Trygge kulturmiljøer og kulturminner

Fremme klimavennlig energikilder

Trafikksikkerhet

Jordvern og matproduksjon på land

God utnyttelse av strandsoner

Friluftsliv og folkehelse

Medvirkning

Det ble gjennomført et politisk verksted i november 2021, før utarbeidingen av Kommuneplanens samfunnsdel startet. Videre ble det gjennomført to folkemøter i forbindelse med høringsutkastet til KPS.

Det politiske verkstedet ser ut fra oppsummeringen ut til å ha bestått av tre deler: Digital måling, gruppearbeid samt sterke og svake sider, muligheter og trusler. I oppsummeringen fra det politiske verkstedet finner vi flere tema som knytter an til arealspørsmål, slik som vindkraftutbygging, mineralutvinning, samferdsel, utvikling av reiseliv og satsing på natur og friluftsliv. Oppsummeringen tyder på at verkstedet var lagt opp med tanke på å få frem politikernes samlede synspunkter og prioriteringer innenfor hele den bredden av tema som er inkludert i KPS.

Folkemøtene, som er tilgjengelige som opptak på kommunens hjemmesider, var lagt opp med en digital del, der deltakerne ved hjelp av mentometer skulle gi uttrykk for synspunkter til bestemte spørsmål/tema. Deretter en plenumsdel, der de som ønsket ordet kunne fremme sine synspunkter

til planutkastet. Det som opptok mange av dem som tok ordet, var tema som hadde å gjøre med den sammenslåtte kommunen, og hvordan en skulle få sammenslåingen til å bli vellykket slik at det ble en god kultur, og at ingen deler av kommunen skulle føle seg tilsidesatt.

Ekstern støtte og kontakt

Som nevnt tidligere, engasjerte Hamarøy kommune firmaet Bedriftskompetanse til å forestå prosessen med utarbeiding av Kommuneplanens samfunnsdel. Arealstrategien inngår som nevnt i denne.

Arealstrategi som utviklingsplattform i Hamarøy

I angivelsen av hvordan målene skal realiseres, dreier det seg dels om prosedyrer og hensyn som er nedfelt i lover og regler, slik som det går fram av «Et sikkert samfunn»: *Arealplanleggingen skal ta hensyn til alle rådende naturfarer og klimaendringene. Farer som radon, kvikkleire, nedbør, flom, stormflo, ekstremvind og alle typer skred og ras skal hensyntas. Offisiell klimaprofil, klimaframskrivninger samt havnivåstigning skal hensyntas. Særlige hensyn til landskapenes og utbyggingsområdenes evne til å absorbere store nedbørsmengder og overvann* (KPS s. 41)). Dels dreier det seg om uttrykk for lokale prioriteringer og egne politiske valg, slik som under Innfri samfunnets behov for byggeråstoff, malmer, industrimineraler og naturstein: *Sikre tilgangen til mineralressursene i framtida og å hindre at viktige forekomster båndlegges av arealbruk som utelukker framtidig utnyttelse* (KPS s. 42).

I dette siste, og når en ser flere av de ulike målsetningene og konkretiseringene i sammenheng, er det godt mulig å forestille seg at det ligger konfliktstoff innebygget i formuleringene, for eksempel i avveiningen mellom hensyn til reindrift og hensyn til mineralutvinning. I hvilken grad dette har gjort seg gjeldende i diskusjonene, og hvordan en har kommet til enighet om de formuleringene som er nedfelt i planen, har vi ikke kunnskap om, all den tid vi ikke har intervju- eller observasjonsdata å bygge på. Bedriftskompetanses rapport fra det politiske verkstedet i november 2021 gir heller ikke holdepunkter for å belyse slike eventuelle konflikter. Det ligger to opptak fra folkemøter som ble gjennomført i forbindelse med kommuneplanens samfunnsdel, på kommunens hjemmeside. I disse møtene synes ikke arealstrategiske problemstillinger å ha vært gjenstand for debatt.

8.5. Grane

Arealstrategiarbeid i Grane kommune

Hans Olav Bråtå, HINN, 29.11.2022

Kort om kommunen

Grane ligger i den søndre delen av Nordland, og grenser til Trøndelag i sør. I nord grenser kommunen til Vefsn. Grane er en stor kommune, med et areal på vel 2000 km². Svennigdalselva fra sør og Austervefna fra øst møtes i Trofors og danner Vefna som renner nordover og ut i havet ved Mosjøen. Dette er et godt laksevasdrag. Svennigdalselva og Vefna deler kommunen i en vestlig og østlig del. Den østlige delen grenser mot Hattfjelldal og Børgefjell. Her ligger Fiplingdalen og de store vannene Nedre Fiplingsvatnet og Øvre Fiplingsvatnet. Disse drenerer ut i Trofors via Austervefna.

E6 og Nordlandsbanen følger hoveddalføret langs Svennigdalselva og Vefsna. E6 har vært igjennom en omfattende utbedring nordover til Trofors. Inntil nylig har traseen videre nordover, herunder forbi/gjennom Trofors, ikke vært avklart. Det er nå bestemt at den skal gå vest for Trofors.

Kommunen hadde pr. 1.1.2022 1461 innbyggere. Kommunen er i sentralitetsklasse 6 med en relativt stabil befolkningsutvikling siden 2015.

Administrasjonssentrum, og største tettsted, er Trofors. Majavatn og Svenningdal sør for Trofors er andre tettsteder, som ligger ved E6 og Vefsna. Kommunen ligger i det sørsamiske området og berøres av tre reinbeitedistrikt. Det største er Bindal/Kappfjell/Kolbotn. Majavatn har vært og er et sentralt sted i forbindelse med reindrift og samiske tradisjoner. Det er ti reindriftenheter i kommunen. Grane er en av de viktigste reindriftskommunene i Nordland.

Store deler av Grane har en eller annen form for vern: I vest ligger Lomsdal/Visten nasjonalpark. I øst ligger Børgefjell nasjonalpark, mens Vefsnavassdraget er varig verna. Dette sammen med at Vefsna er et viktig laksevassdrag påvirker hvilke typer arealbruk som kan tillates i ulike deler av kommunen. 100-metersbeltet langs hovedvassdraget, som ligger midt i de viktigste dalene legger mye føringer på mulig arealbruk i de mest aktuelle delene av kommuner og hvor det bor mest folk. Nasjonalparkforvalteren for Lomsdal/Visten har kontor i Trofors.

Kommunestyret består av 17 medlemmer. Ordføreren er fra Senterpartiet (10 representanter), mens Arbeiderpartiet har 7 representanter. Senterpartiet har både ordfører og varaordfører.

Planstatus 2022

Det er en regional plan for Vefsna.

Gjeldende samfunnsdel ble vedtatt i 2011. Arealdelen ble vedtatt i 2013. Den uavklarte situasjonen for E6 gjennom Trofors har bidratt til at planarbeidet i kommunen har vært utsatt.

I intervjuet med formannskapet (oktober 2021) kom det fram at det viktigste nå var å få ferdig en samfunnsdel, slik at de fikk lagte linjer for utviklingen av Grane. Arealbruk er den del av det, men også en følge av de mål en setter seg for samfunnsutviklingen. En samfunnsdel, med mål, ble også sett på som en fordel i forhold til diskusjonene med særlig statsforvalter, fordi de da kunne forankre arealbruk i samfunnsmessige mål.

Det var et folkemøte i april 2022, hvor bl.a. Aksel Hagen deltok. Det møtte opp 20-25 personer inkludert 5 fra administrasjonen. Fulgte opp folkemøtet med en spørreundersøkelse på Granedagen. Det kom inn 76 svar på den undersøkelsen. Det handlet mye om hvordan det var å bo i Grane; hva som var bra, hva som var dårlig, hva de ønsket at skulle skje framover.

Så ble det kjørt et opplegg med Ungdomsrådet i august 2022. Ungdomsrådet selve hadde regien på det. I Grane og Vefsn – har de en egen modell for Ungdomsrådet. Dette er noe de selv har utvikla. Resultatet fra den medvirkningsprosessen kom inn for en liten stund siden. På bakgrunn av de ulike medvirkningstiltakene kom det innspill fra 177 personer.

I tillegg har de informert politikerne om arbeidet med samfunnsplanen. Status med samfunnsdelen i slutten av november 2022 er at det jobbes med et planforslag som skal til behandling tidlig i 2023. Grunnen til at behandlingen er utsatt er blant annet at dette er en liten kommune og at det er få utvalgsmøter. Før jul er det fokus på økonomi. Det er innleid ressurser til å bistå kommunen i arbeidet med samfunnsplanen.

Pilot arealstrategi i Grane

Grane er med i kommune 3.0 i regi av Distriktssenteret og ble oppfordret til å bli med i denne piloten om arealstrategi. De ser piloten som en mulighet til å få kunnskap om arealstrategi og at en slik strategi tas inn i samfunnsdelen for å gi retning på arealbruken, koblet til de samfunnsmessige målene.

I forbindelse med piloten ble det gjennomført intervju med administrasjonen og formannskapet. Det ble holdt et foredrag for kommunestyret om arealstrategi. I både intervjuene og i foredraget ble problematikken om LNFR-områder løftet fram.

Grane kommunes arbeid med arealstrategi

Kommunen har ikke tidligere arbeidet med arealstrategi.. De søker imidlertid inspirasjon om dette. Kommunen har begrenset med administrative ressurser, og det har vært en del turnover i administrasjonen. Herunder skifte av rådmann/kommunedirektør. Kommunen, herunder den innleide proseshjelpen, arbeider med et utkast til arealstrategi. Denne skal være en del av samfunnsdelen.

Ordføreren har vært aktiv i forbindelse med arealstrategien. Alle politikerne har vært invitert med i medvirkningsprosessen til samfunnsplanen, og dermed til arbeidet med arealstrategi. Denne er en del av prosessen med samfunnsplanen, hvilket bl.a. medfører at ulike utvalg kommer med innspill og forslag til forbedringer.

Mulig fokus i arealstrategien

Under intervjuene med politikere og administrasjon i oktober 2021 kom det fram en del momenter som kunne tenkes å bli tatt opp i det kommende arbeidet med arealstrategi:

- Langsiktighet i arealbruk – knyttet til samfunnsmessige mål.
- Legge strategi for utvikling av Trofors sentrum, jf. at en nå har fått avklaring på E6.
- Legge strategi for bruken av de elvenæreområdene – hvordan kan disse områdene brukes samtidig med at en tar vare på 100-metersbeltet og verneverdier.
- Avklare området omkring Trofors til friluftsmål, bl.a. knyttet til at Grane er nasjonalparkkommune. Utnytte dette.
- Få større soner for LNFR spredt; altså kunne få inne flere boliger i slike soner. Og en forenkling av endringer av slike soner. Når slike soner er «fulle» så blir det mye arbeid med dispensasjoner, et arbeid som kunne vært bruk f.eks. til utviklingsformål.
- Utvikle områder med større tomter, blanding mellom småbruk og eneboliger, for folk som vil bo landlig. De ser et slikt potensiale, særlig i den nordre delen nær Vefsna kommune og Mosjøen. Mulig at det vil være slik etterspørsel der.
- Forholdet mellom reindrift og annen næringsutvikling.

Via den faktiske prosessen så langt har det kommet fram at i forbindelse med arealstrategi så er aktuelle tema næringsarealer, boligbebyggelse og garasjer. Med hensyn til det siste punktet så har Grane i tidligere arealdel vært strenge på størrelsen på garasjer. Ett element i arealstrategien er at folk skal få lov til å bygge større garasjer.

Det foreligger et utkast til arealstrategi, men dette er foreløpig et internt dokument.

Medvirkning - flaskehals

Det er tidligere gjort rede for medvirkning i planprosessen og dermed i forhold til arealstrategi. Ved intervju kommer det fram at de synes selve begrepet areal-strategi hemmer arbeidet. Det er et nytt begrep som de har brukt mye tid og ressurser på å skape forståelse for. De er vant med å bruke begrepet arealpolitiske retningslinjer – det har alltid vært en del av systemet der. Det betyr i praksis det samme som arealstrategi og det er dette politikerne er vant med å forholde seg til. I sin saksbehandling har de brukt det begrepet.

Jobber med å formidle at innholdet egentlig ikke er noe nytt i forhold til det de har fra tidligere planer, nemlig arealpolitiske retningslinjer. Arealstrategi er altså egentlig ikke noe nytt for dem – det er bare et annet ord – som betyr det samme som tidligere.

Ekstern støtte og kontakt

Hva har hjulpet dem videre i arbeidet med arealstrategi?

Det har vært Distriktssenteret og fylkeskommunen. Det handler mye om at vi har invitert dem med inn i samfunnsdelen. Særlig i forhold til klimaarbeid. Det er den eksterne støtten vi har hatt sånn sett, men fylkeskommunen slet litt med arealstrategi – de hadde ingen selve. Men distriktssenteret og kontakten gjennom det prosjektet har egentlig vært helt ok. Vi sitter kanskje og føler på at det kunne vært mer fokus på gjennomføring.

I administrasjonen så føler de at ARS prosjektet har vært veldig overordna og at det er ordfører som egentlig har hatt hovedkontakten inn. Og at det kanskje ikke har vært så godt forankra i organisasjonen som det burde ha vært. Liten kontakt med andre kommuner enn de som er en del av ARS-prosjektet.

Nytte av arealstrategi (eller arealpolitiske retningslinjer)

Altså på det nåværende tidspunktet, så absolutt. Det er jo fordi de også skal i gang med rullering av arealdelen. Den har ikke vært rullert på veldig mange år. Så det blir jo faktisk en helt ny arealdel. Den prosessen de har gått igjennom nå i forhold til medvirkning og de innspillene de har fått på arealbruk og arealstrategien – eller arealpolitiske retningslinjer – har vært gull verdt i forhold til det arbeidet de skal i gang med på arealdelen. De har noe veldig konkret de kan ta med seg. I forhold til planprogrammet så vil det kunne være en forenkling fordi de allerede har gjort en prosess – de vet på en måte hva vi må jobbe med. Så opp imot den prosessen så har det vært kjempebra.

I Grane akkurat nå har de flaks fordi vi har en kommunaldirektør som er blitt veldig bevisst på dette. Men det betyr ikke at neste kommunedirektør er like bevisst. Men de har i hvert fall en tentative plan m.h.t. å jobbe med saken og syntes det er moro å få være en del av slike prosjekter.

Annet

På generelt grunnlag -så for en liten kommune som Grane og de små kommunene – det er jo de var å gjøre med her på Helgeland -så er det mye snakk om at ting skal forenkles. Men uansett hvor mye forenkler, så må de fortsatt ha ressursene til å håndtere de forenklingene. Og i små kommuner så har de ofte ikke det. De har kanskje ikke en gang en 100 % stilling på plan.

Ønskelig at administrasjonene tok mye mer eierskap til prosessen og hadde mer forståelse av hva disse prosessene innebærer. Både i forhold til ressurser og i forhold til involvering.

Oppsummering

Arealstrategi er en del av arbeidet med den pågående samfunnsplanen. Dette er forsinket pga begrenset kapasitet, bl.a. politisk, men de vil ha fram et utkast i starten av 2023. En omfattende prosess og mange innspill er under bearbeiding, men via dette og arbeidet med arealstrategi som del av samfunnsplanen så har de et godt utgangspunkt for senere arbeid med arealdelen.

Arealstrategi som begrep er nytt og det har gått med nye tid til å formidle at innholdsmessig er det dets amme som «arealpolitiske retningslinjer», som er det kjent begrep og som de er vant med å forholde seg til i kommunen.

Distriktsenteret og fylkeskommunen har vært til hjelp i arbeidet med arealstrategi. De ser også nytte av arbeidet med dette prosjektet, men at administrasjonen kanskje er blitt for lite involvert i ARS-prosjektet.

Kilder

Intervjuer

Plandokumenter – arealplan 2013.

8.6. Leka

Arealstrategiarbeid i Leka kommune

Hans Olav Bråtå og Line Tholstrup, HINN, 25.11.2022

Kort om kommunen

Leka er en kystkommune lengst nordvest i Trøndelag, i Ytre Namdalen, på grensa til Nordland. Kommunen er først og fremst en øykommune, med Leka, som største øy. Nest største øy er Madsøya, som er forbundet med Leka via ei bru. Kommunen har også arealer på «fastlandet». Der ligger Sør-Gutvik, hvor det er ferjeforbindelse til Skei på Leka.

Kommunen hadde pr. 1.1.2022 570 innbyggere, og er blant landets minste kommuner. Kommunen er i sentralitetsklasse 6 med en stabil befolkningsutvikling siden 2015.

Skei, Husby og Leknes betraktes samlet som kommunesenter, og ulike sentrumsfunksjoner er lokalisert til disse stedene. Kommunehuset ligger på Leknes.

Den viktigste næringen er jordbruk, med melke- og kjøttproduksjon. Det er en betydelig sysselsetting innen havnæringene – som nærmer seg jordbruket m.h.t. antall sysselsatte. Det er også noe turisme. Kommunen har blant de lengst dokumenterte bosettingshistoriene i landet og på Skei ligger den store gravhaugen Herlandshaugen. Leka er kåret til Norges geologiske nasjonalmonument, hvilket er knyttet til at Leka består av serpentinit og olivinstein og egentlig er en del av det nord-amerikanske kontinentet. Det gir en del karakteristiske formasjoner på øyas nordre/nordøstlige del.

Skeisnesset er et Utvalgt kulturlandskap i jordbruket.

Politisk styre- sammensetning: Kommunestyret består av 15 representanter. Ordføreren er fra Arbeiderpartiet (6 representanter) mens SV (en representant) har varaordfører. Senterpartiet har 7 representanter og Venstre har en.

Planhistorikk og planstatus 2022

Gjeldende kommuneplan, med arealdel, er fra 2013. I forbindelse med den, ble det utarbeidet en Landskapsanalyse, som deler øya Leka inn i 9 karakteristiske områder som grunnlag for strategisk diskusjon om utbyggingstiltak. Sist vedtatte planstrategi (september 2021) er for perioden 2021-2023.

Kommunen startet i mars 2022 arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel. Ifølge planprogrammet skulle planen behandles endelig i desember 2022/januar 2023. Arealstrategi er kort omtalt i planprogrammet. Tanken er at arealstrategi skal komme ut av arbeidet med samfunnsdelen. Arealstrategien skal være bindeleddet over til den kommende arealplanen. Det antas at dette vil lette arbeidet med arealdelen, som ofte er arbeidskrevende.

Behandlingen av samfunnsplanen er imidlertid forsinket til utover i 2023. Det er ulike årsaker til det, bl.a. bemanningssituasjonen i administrasjonen.

I forbindelse med samfunnsplanen er det gjennomført en rekke «gjestebed», dvs. møter med ulike typer aktører. Det er også gjennomført en «innovasjons-camp» på skolen og barnehagen har hatt en egen medvirkningsprosess. Det er blant annet gjennomført møter med alle kommunens råd og utvalg; kommunestyre, ungdomsråd, elderråd og råd for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette ga grunnlag for en «kafepprat» 21.4.2022 om arealstrategi, se senere punkter.

På møtene med kommunestyre/ungdomsråd/eldreråd/funksjonsrådet, folkemøtet i Gutvik og på Leka deltok det til sammen 50-60 personer, d.v.s. ca. 10 % av befolkningen på Leka, samt om lag 10 fra administrasjonen. Det har vært gjennomført en digital innbyggerundersøkelse og det gjennomføres nå (november-desember 2022) en undersøkelse blant de ansatte i kommunen om hvordan de ser utfordringer og muligheter.

Data skal være lagt ut på kommunens nettside fra både barnehage og skole. Det gjenstår å bearbeide den digitale innbyggerundersøkelsen og ansatte-undersøkelsen. Ambisjonen er å lage en samlet presentasjon i et utfordringsdokument som presenteres kommunestyret som grunnlag for plandokumentet KPS. I tillegg til innspill gjennom medvirkningsaktivitetene vil også oversiktsdokument folkehelse, klimasårbarhetsanalyse, overordna ROS og beredskapsplan ligge til grunn for dette utfordringsdokumentet. Her vil arealstrategi være del av dette arbeidet.

Pilot arealstrategi i Leka

Kommunen var interessert i å delta i piloten fordi de ser arealstrategien som et viktig moment. De ser også for seg at deltakelsen vil medføre støtte/hjelp fra fagmiljøene som er tilknyttet pilotprosjektet.

Grunnen til at kommunen vil ha arealstrategi er behovet for å se arealer i en langsiktig sammenheng med arealbruk og at det er koblet til de samfunnsmessige mål som utvikles i samfunnsplanen. Det er en del konflikter med Statsforvalteren i forbindelse med LNFR-områdene i Leka. Det gjelder i forhold til strandsona og i forbindelse med generelle hensyn til biologisk mangfold. Kommunen ser for seg at de lettere kan få gjennomslag for sine synspunkter dersom det kommer fram at de arbeider med en arealstrategi: Altså vil arealstrategien både ha en symbolsk betydning og fungere som et grunnlag for langsiktige arealdisponeringer som reflekterer samfunnsmessige mål.

Hans Olav Bråtå hadde et foredrag for kommunestyret, med PP den 21.10.2021. Kommunen så det som en mulighet til orientering om temaet og som en introduksjon inne i samfunnsdelen. Møtet, hvor Bråtå la vekt på LNFR, ble nok også en nyttig innføring i LNFR-problematikk generelt.

Aksel Hagen deltok på folkemøte om samfunnsdelen 21.4.2022 og orienterte om arealstrategi.

Det er samlet inn data ved befaring, gjennomgang av dokumenter, møtet med presentasjon for kommunestyret, intervjuer i slutten av oktober 2021 med enkeltpersoner i administrasjonen, samt ordfører, kommunedirektør og formannskapet. Det er senere samlet informasjon via løpende kontakt og et oppfølgende intervju 17.11.2022.

Ifølge intervju er kommunen veldig tilfredse med å være med på denne piloten: «Det driver dem framover at andre jobber med arealstrategi – de ser hvordan andre jobber med dette». Det fører også til at de blir bevisst på at de egentlig har gjort en del av dette tidligere, bl.a. i eksisterende arealplan. De er altså «ikke på scratch» i forhold til arealstrategi-arbeid. De har ikke hatt hjelp/støtte i forhold til arealstrategi fra andre enn arealstrategi-prosjektet.

Leka kommunes arbeid med arealstrategi

Kommunen hadde ikke arbeidet med arealstrategi før de ble involvert i dette pilotprosjektet. De har imidlertid hentet inspirasjon fra bl.a. nabokommunen Nærøysund.

Som en del av arbeidet med samfunnsplanen ble det i april 2022 også gjennomført en «kafepprat», et gruppearbeid om arealstrategi. Det ble stilt fire spørsmål som grunnlag for dette gruppearbeidet. Spørsmålene er knyttet til

- utbyggingsmønster,
- «hva skal forbli «urørt»»,
- sentrumsstruktur/sentrumsfunksjoner – hva er viktig?
- «andre viktige tema som du mener planprosessen skal ta for seg videre?»

Dette ga mange innspill, som er presentert i form av en rekke kulepunkter. Materialet er imidlertid ikke videre bearbeidet, pga kapasiteten i kommunens administrasjon. En får ikke sett mer på dette før vinteren 2023. Tanken er da at det skal utarbeides et «utfordringsdokument» som skal presenteres for kommunestyret: Det er viktig at en får engasjerte politikere, som deltar i diskusjonen om ha de skal ta med seg videre i arbeidet med samfunnsdelen.

Vurderinger av, og erfaringer med arealstrategi-arbeid (ARS)-arbeid

Intensjonen om hvordan ARS-skal kunne brukes er allerede nevnt. I forbindelse med intervjuene høsten 2021 ble det nevnt en rekke elementer som kunne være interessante. Innspillene fra gruppearbeid 21.4.2022 reflekterer imidlertid den mest systematiske innsamlingen av data fra ulike typer aktører. Disse er imidlertid ennå ikke bearbeidet. Det er derfor for tidlig å si noe om innholdet i ARS og hvilke erfaringer en kan trekke ut av dette for Leka i forhold til samfunnsplanen og ellers. En av intensjonene er imidlertid å løfte «tenkingen» omkring forholdet mellom samfunnsmessige mål og arealbruk. En informant fra Leka kommune uttaler: «[jeg] vet ikke om vi har klart det»

Innholdet i ARS

Ettersom materialet som ble samlet inn om arealstrategi ennå ikke er bearbeidet og tatt videre til kommunestyret så er det ikke vedtatt noen ARS, eller et utkast til denne. Ut fra de spørsmålene som ble stilt, så kan det etter vår vurdering være grunn til å anta at den vil ta opp følgende tema: utbyggingsmønster, hvilke områder som skal forbli «uberørte», sentrumsstruktur/-funksjoner mv.

Det kommer imidlertid også fram at kommunen allerede i arealplanen fra 2013 har tenkt i retning av det en ARS skal/kan inneholde, men uten at begrepet er brukt. De har blant annet derfor et godt utgangspunkt for videre arbeid med ARS

Medvirkning

Temaet er allerede tatt opp under pkt 2. Arbeidet med samfunnsplanen, og dermed ARS og behandling av innspill om denne er forsinket pga. bemanningsproblemer i administrasjonen: De er få personer som skal rekke over mye.

Medvirkning står sentralt i plan- og bygningsloven. Derfor er det viktig at mange involveres og bidrar til å «stake ut kursen», og at kommunen tar seg tid til en god prosess. En positiv vinkling er viktig for det videre engasjement.

Ekstern støtte og kontakt

Kommunen har bare hatt ekstern støtte til ARS via sin involvering i pilotprosjektet. Prosjektet oppleves som viktig for deres arbeid med ARS.

Oppsummering

Leka kommune nevner ARS i planprogrammet for sin samfunnsplan. Kommunen knytter arbeidet med ARS til samfunnsplanen: Samfunnsplanen skal via ARS gi grunnlag for prioriteringer som skal tas med videre inn i arealplanarbeidet. Det antas å lette dette arbeidet. Det er gjennomført en omfattende medvirkning og samlet inn mye data fra ulike grupper, herunder om det som kan bli innholdet i en arealstrategi.

Behovet for en god prosess, og begrensede ressurser i administrasjonen har imidlertid medført at arbeidet med samfunnsplanen og ARS er forsinket. Pilotprosjektet har vært en god, og den eneste, støtten for arbeidet med ARS.

Kilder

Intervjuer

Dokumenter

Hans Olav Bråtå, orientert kommunestyret 21.10.2021

Aksel Hagen deltakelse på folkemøte, den 21.4.2022

8.7. Namsskogan

Arealstrategiarbeid i Namsskogan kommune

<https://www.namsskogan.kommune.no/> - «Toppen i Namdalen»

Aksel Hagen, HINN, 15.01.2023

Kort om kommunen

Kilde: Kommunal planstrategi Namsskogan kommune 2020-2023 [Planstrategi.pdf](#), Grunnlagsdokument kommuneplanens samfunnsdel <https://www.namsskogan.kommune.no/politikk-og-administrasjon/organisasjon-administrasjon/saker-som-er-vedtatt-eller-er-til-horing/horing-kommuneplanens-samfunnsdel-namsskogan-kommune.8774.aspx>, og Kommuneplanens samfunnsdel. Strategidokument 2023 – 2035 <file:///C:/Users/700080/OneDrive%20-%20H%C3%B8gskolen%20i%20Innlandet/Skrivebord/Kommuneplanens%20samfunnsdel%20-%20Strategidokument%202023-2035.pdf.pdf>

Totalt areal: 1 417,16 km². Landareal: 1 353,11 km². Vannareal: 64,05 km². Befolkning: 814. Befolkningstetthet: 0,57 innbygger/km.

Namsskogan kommune ble etablert i 1923, og er den nordligste kommunen i Nord-Trøndelag fylke. Namsskogan har grenser mot Grane, Røyrvik, Grong, Høylandet og Bindal kommuner. Namsskogan kommune var en del av Indre Namdals-regionen som nå er avsluttet og regionen har gått inn i region Namdal. Befolkningsmengden i region Namdal er 37.325.

Folketall: Namsskogan hadde vekst i folketallet helt fram til omkring 1970, og det var opp mot 1.800 innbyggere i kommunen. Siden har det gått ned, vesentlig som en følge av nedleggingen av Skorovas Gruber. Det har vært en nedgang fra 928 personer i 2010 til 814 personer den 31.03.2022. Endringen fra 2021-2022 (-3,3%) er langt større i forhold gjennomsnittet i hele perioden 20210-2022 (-11,9%). Dagens bosetning er spredt i og rundt tettstedene Trones, Brekkvasselv og Namsskogan.

Mens snittet for Trøndelag har vært en befolkningsvekst på 10,0 % i perioden 2011-2020 så har Namsskogan hatt en nedgang på -9,2 %. Namsskogan har hatt svakest befolkningsutvikling i regionen, og bare Tydal har hatt større relativ nedgang i folketallet av kommunene i fylket (Kilde: Kommunal planstrategi 2020 – 2023).

De største utfordringene for Namsskogansamfunnet har nettopp vært denne nedgangen i folketallet over lang tid; - stadig flere eldre, stadig færre yrkesaktive i forhold til antallet barn og eldre, og dermed stadig færre barn og ungdom. Grunnlagsdokument kommuneplanens samfunnsdel peker på utførende konsekvenser som en videre negativ utvikling i forsørgerevnen, en desentralisert skole og et desentralisert barnehagetilbud står i fare, at tjenesteytende næringsliv og handel vil stå i fare for nedleggelse, og en svakere kommunal økonomi.

Prognosene viser en fortsatt nedgang.

Næringsliv Kommunens næringsliv er i stor grad knyttet til bygg og anlegg, handel og service, turisme og reiseliv. Jordbruket er også en viktig næring, i all hovedsak basert på kjøtt og melkeproduksjon. Namsskogan kommune er den klart største arbeidsplassen, og sysselsetter rundt 116 årsverk fordelt på 152 personer i 2022. Namsskogan Familiepark framstår i dag som en av de største attraksjonene og er et fyrtårn for utvikling av reiselivet i kommunen.

Politisk styre - sammensetning: Stian Brekkvassmo. Kommunestyret: 6 AP, 3 SP, 2 Optimum, 1 SV. Formannskapet, som bl.a. har ansvaret for revideringa av samfunnsdelen: 3 AP, 1 SP, 1 Optimum.

Planstatus 2022

Trøndelagsplanen 2019-2023. Trøndelagsplanen har et langsiktig tidsperspektiv og definerer regionens felles overordnede mål fram mot 2030.

Regional planstrategi for Trøndelag. Utviklingstrekk og prioriterte satsninger Trøndelag 2020-2023 Region Namdalutarbeidet i 2018 en *Namdalsstrategi for perioden 2018-2025.*

Namsskogan kommune: I søknaden sin av 26. april 2021 om å få delta i dette pilotprosjektet, opplyste kommunen at de nå arbeidet med samfunnsdelen av kommuneplanen og hadde som målsetting å bli ferdige til jul. Revideringa av arealdelen skulle skje etter ny samfunnsdel med arealstrategi er på plass.

Kommunen meldte videre, under kommunebesøket høst 2021, at gjennom et annet prosjekt Omstillingsregion er det holdt digitale folkemøter. Det er satt ned et nasjonalparkutvalg som skal utarbeide en strategi for kommunen som nasjonalparkkommune. Videre er det etablert et prosjekt for bosetting som skal kunne ut i en egen prosjektplan for hvordan kommunen skal få folk til å trives og bli i kommunen.

Den formelle planstatusen er slik desember 2022:

- Kommuneplanens arealdel fra 2004. Grong kommune er vertskommune for arealdelen. Det er gjennomført et oppstartsmøte for arbeidet med en ny arealdel, men arbeidet er satt på vent. Kommunen vil nå ha på plass ei riktig rekkefølge: Først samfunnsplan med arealstrategi, deretter rett over i arealdelprosess
- Kommuneplanens samfunnsdel 2011 – 2021, [KOMMUNEPLAN+2012-2022+-+VEDTATT+PLAN4002 Copy.pdf](#)
- Kommunal planstrategi 2020 – 2023. Dette er et grundige dokument på 22 sider, et dokument som slik sett har et 'samfunnsplan'-preg med en systematisk presentasjon av kommunen i.f.t. det globale (FN), nasjonale og regionale, og en grundig presentasjon av kommunen og utfordringsbildet. Det er nevnt som en statlig forventning til kommunene det å utarbeide arealstrategier som del av kommuneplanens samfunnsdel, og legge disse til grunn ved revisjon av kommuneplanens arealdel.
- Oversikt over regulerte områder i kommunen Oversikt over regulerte boligområder i kommunen (21.09.2021), [Oversikt over regulerte områder i kommunen.pdf](#)
- Desember 2022 ble følgende tre dokumenter lagt ut på høring <https://www.namsskogan.kommune.no/politikk-og-administrasjon/organisasjon-administrasjon/saker-som-er-vedtatt-eller-er-til-horing/horing-kommuneplanens-samfunnsdel-namsskogan-kommune.8774.aspx>
 - o Grunnlagsdokument kommuneplanens samfunnsdel
 - o Kommuneplanens samfunnsdel. Strategidokument 2023 – 2035
 - o Namsskogan Utvikling. Strategi 2022 – 2025, <https://www.namsskogan.kommune.no/f/p3/i754e3949-5e9a-4ea5-897c-3429f45571fc/namsskogan-utvikling-as-strategidokument.pdf>. Dokumentet er en foreløpig arbeidsplan for Namsskogan Utvikling, som er et næringsutviklingsselskap eid av lokale næringslivsaktører og *Namsskogan* kommune. Arbeidsplanen forventes å være et grunnlag for kommunens arbeid med næringsplan.

Annen viktig planrelevant informasjon fra kommunen

- De siste 10 årene har Namsskogan kommune sammen med de andre kommunene i Indre Namdal bygget opp et moderne og fremtidsrettet digitalt kart- og plansystem. Gjennom Norkarts GISLine-systemer ligger oppdatert informasjon tilgjengelig på nett både for saksbehandlere og kommunens innbyggere.
- Regionalt planforum fungerer som en viktig arena i plansaker. Med god dialog får man bedre og mer effektive planprosesser, og unngår samtidig klager eller innsigelser i ettertid. Ved at Grong kommune har påtatt seg rollen som vertskommune innenfor fagområdene plan, byggesak, GIS, oppmåling og byggetilsyn har man klart å bygge opp et sterkt fagmiljø som er i stand til å utøve god faglig saksbehandling i plan- og byggesaksbehandlingen i Indre Namdal.

Pilot arealstrategi i Namsskogan

Prosjektarbeidet foregikk med telefoner – e-brev - teamsmøter fram til kommunedagen 04.11.2021. Deretter er kontakten holdt ved like bl.a. for å sjekke status i framdriften, men også samtale om 'gleder – sorger – utfordringer' med planlegging.

Fra kommunens side er det Bjørn Tore Nordlund, kommunalsjef infrastruktur og samfunnsutvikling som har vært hovedkontaktpersonen. Det er han som har arbeidet med arealstrategitemaet i 2021 og 2022. Da kommunedirektøren gikk av pensjon, ble Bjørn Tore konstituert i denne stilling, for deretter å gå tilbake i kommunalsjefstillingen.

Aksel Hagen er den i prosjektgruppa som har besøkt, intervjuet og samarbeidet med kommunen. Han besøkte kommunen 04.11.2021 der han deltok i et oppstartsmøte for arealstrategiarbeidet i formannskapet og planla de senere fire teamsintervjuene.

Namsskogan kommunes arbeid med arealstrategi 2021-2022

Det å bli med i dette pilotprosjektet mai i fjor passet godt inn i arbeidet med samfunnsdelen. Kommunen var administrativt kommet så vidt i gang med dette planarbeidet, og en hadde bestemt seg for å utvikle en arealstrategi som en del av samfunnsdelen.

Samtidig viste det seg raskt utover våren – sommeren – høsten – etterjulsvinteren i 2022 at det var svært vanskelig å gi dette planarbeidet oppmerksomhet. Hverdagen, både for ordfører/politikere og kommunalsjef/planlegger, ble fylt opp av andre mer presserende gjøremål. Det vil alltid kunne være et alternativ å leie inn planleggingskapasitet og – kompetanse, men det blir ikke vurdert som en god måte å samfunnsplanlegge på. I tillegg koster det penger.

Det så derfor lenge ut til at kommunen ikke ville klare å få kraft og framdrift på det overordnede og langsiktige planarbeidet. Men utover høsten klarte de igjen å gi administrativ og politisk oppmerksomhet til arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel. I desember la kommunen ut på høring

- et utkast til kommuneplanens samfunnsdel der de ikke har lagt inn noe om arealstrategi, men 'Bærekraftig tettstedsutvikling med kvalitet' er lagt inn som en av fem tverrsektorielle strategiområder
- et grunnlagsdokument kommuneplanens samfunnsdel der det er inne en arealstrategi på 5 sider.

Erfaringer med arealstrategiarbeid i Namsskogan – synspunkt fra politikk, administrasjon og befolkning

Det er samlet inn data om gjennom intervju med ordfører, to formannschaftsmedlemmer og kommunalsjef. I oppstartsmøte i formannskapet 04.11.2021 deltok Hagen primært som observatør etter at han kort hadde presentert pilotprosjektet.

Det er per dato ikke hentet inn noe synspunkt fra befolkningen spesifikt på arealstrategi, men det har senere, høst 2022, vært gjennomført 3 gode folkemøter på samfunnsdelen uten at arealstrategi ble gitt noe oppmerksomhet, se pkt 7.

Samtalene hadde et intervjueskjema som utgangspunkt, et skjema som er felles for alle 8 pilotkommunene. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd (forhåndsgodkjent av NSD). Her trekker vi fram det mest relevante for Namsskogan.

Spørsmål: I Nasjonale forventninger 2019-2023 står det: «Kommunene utarbeider arealstrategier som del av kommuneplanens samfunnsdel, og legger disse til grunn ved revisjon av kommuneplanens arealdel». Hvordan, og i hvilken grad har kommunen fulgt opp denne forventningen? Svar: Av de fire hadde et par et ikke-forhold til disse, de andre hadde heller ikke brukt dem på noen aktiv måte uten å ha registrert dem. Slik sett er FNs bærekraftsmål mer inspirerende og synlig, kanskje?

Spørsmål: Hvordan har dere helt konkret startet arbeidet med arealstrategi? Svar: Det var åpenbart nødvendig å rullere samfunnsdelen og så inkludere arealstrategien i dette planarbeidet.

Spørsmål: Hvilke flaskehalsar for igangsetting av arbeidet med arealstrategi har det vært i din kommune? Svar: Manglende administrativ kapasitet, men også at en politisk velger å sette andre tema opp på dagsorden, - som en oppfatter haster mer å gi oppmerksomhet (?)

Spørsmål: Når dere nå har valgt å utføre et arealstrategiarbeid, hva er det dere ønsker å oppnå? Svar: Svarene er omforent av typen å få satt på dagsorden – diskutert og om mulig konkludert i noen overordnede arealspørsmål, som letter arbeidet med senere arealplan.

Spørsmål om kopling mellom samfunnsdelen og arealstrategien. Svar: Dette er jo ikke et relevant spørsmål her i Namsskogan utover å sjekke ut ambisjoner og noen første innspill. Hovedinntrykket, etter både formannskapsmøtet og samtalene, er de samme som kommunalsjefen hadde fanget opp i sitt oppspill i formannskapsmøtet 4.11., jfr. pkt. 6 nedenfor.

Spørsmål om kopling mellom arealstrategi og arbeidet med kommuneplanens arealdel. Svar: Den kommunale planstrategien slår fast at først samfunnsdel, deretter arealdel. Ingen av samtalene viste opposisjon til dette.

Spørsmål om innhold og fokus i arealstrategien. Svar: Alle hadde som utgangspunkt at de ønsker større grad av fleksibilitet, f.eks. til å i større grad gi tillatelse til de få som ønsker å bygge bolig i LNF-områder gitt at infrastrukturen er på plass – veg, vatn, avløp og strøm. Ellers se neste pkt om kommunalsjefens PPer-point som fikk omforent tilslutning i formannskapsmøtet pluss at politikerne fylte ut og føyde til.

Spørsmål om prosess, medvirkning: Alle mener det er viktig, både å involvere politikerne og innbyggerne – næringsliv, ungdom, eldre m.fl. - på ulike måter, inkludert folkemøter.

Spørsmål om ekstern støtte og veiledning: Alle melder at fylkeskommune, statsforvalter, nabokommuner, og eventuelt ande bør tidlig og forpliktende inn i arbeidet. Politikerne vil gjerne ha mer opplæring og hjelp ellers i planarbeidet. Bruk av konsulentfirma: Bevisst ikke brukt – koster penger, og bør kunne gjøre det like godt sjøl

Merk at disse samtalene skjedde helt i oppstarten av arealstrategiarbeidet.

Innholdet i arealstrategien

Oppstartsmøte i formannskapet: I dette oppstartsmøtet presenterte kommunalsjefen en fyldig PP, som ble som oppspill og ramme for diskusjonen politikerne imellom. I tillegg kom politikerne med dels utfyllende, dels nye poenger, som kommunalsjefen tok inn i PP-dokumentet.

Hovedpoengene var at FN sine 17 bærekraftsmål skal legges til grunn i all arealplanleggingen, der fokusmålene for Namsskogan (jfr. vedtatt kommunal planstrategi) skal være mål 6, 9 og 11.

Det ble videre understreket: Arealstrategier er langsiktige og overordnede prinsipper for arealbruk. En strategi kan defineres som «en plan av handlinger med hensikt å nå et spesifikt mål». Kommunens arealstrategi er en langsiktig og overordnet plan, som fastlegger prinsippene forkommunens arealforvaltning. Arealstrategien kan typisk bestå av en kort opplisting av prinsipper

veiledet av en kartskisse. Gjennomføringen av arealstrategien skjer på alle plannivåer, ved utforming av kommuneplanens arealdel, ved reguleringsplaner og i byggesaksbehandlingen.

Fordeler med en arealstrategi kan være: Forutsigbarhet for eksterne aktører, tidlig politisk dialog og forankring, mulighet for medvirkning på strategisk nivå, skaper sammenheng og helhet i planleggingen, og til sist at det løfter blikket og ser om utviklingen går i ønsket retning

Dette betyr bl.a. at, av betydning for arealstrategiarbeidet

- Namsskogan kommune forplikter seg til og ha ferdig avklarte bolig- og næringsområder til enhver tid, slik at tettstedene fritt kan utvikle seg i takt med behovene.
- Det må settes søkelys på å utvikle gammel og ny infrastruktur slik at den er beredskapsmessig pålitelig, bærekraftig og solid med høy kvalitet.
- Det må settes søkelys på å utvikle gammel og ny infrastruktur slik at den er beredskapsmessig pålitelig, bærekraftig og solid med høy kvalitet, bl.a. med det differensiert boligtilbud
- Spredt bebyggelse: For å sikre levende grender er det viktig å beholde bosetting og arbeidsplasser i alle deler av kommunen. LNF-spredt boligbebyggelse kan brukes som verktøy for å tilrettelegge for spredt bosetting. Følgende vilkår legges til grunn for planleggingen:
 - o Må ikke lokaliseres mer en 500 m fra offentlig vei
 - o Skal ikke lokaliseres i reindriftens flyttleier.
 - o Skal ikke lokaliseres nærmere vassdrag enn 100 m.
 - o Skal ikke lokaliseres på dyrket mark. Kan fravikes dersom arealet erstattes med nydyrking.
- Satsning innenfor fritidsbebyggelse: Kommunen har i dag et stort tomteoverskudd til fritidsboliger med et stort tyngdepunkt i Skorovatn. Kommunen vil fremover satse på modernisering og eventuell fortetting av eksisterende regulerte hyttefelt. Nye mindre hyttefelt som har lavt konfliktnivå, kan tas til vurdering for behandling.
- Næringsarealer: Kommunen har i dag meget god kapasitet på regulerte industriarealer, men eksisterende arealer bør utvikles med en sterk, bærekraftig og moderne infrastruktur. Namsskogan kommune ønsker fremover å satse på Tunnsjødalsområdet for å utvikle ett nytt moderneindustri/næringsarealområde med god tilgang på kraft, fibernett og nærhet til E6.
- Landbruket: Kommunen ønsker å fortsette med satsningen på landbruksnæringen med å:
 - o Invitere næringen til en bred diskusjon om fremtidig arealforvaltning
 - o Legge til rette for nydyrking.

Arealstrategi: Arealstrategi har fått 5 sider i Grunnlagsdokument kommuneplanens samfunnsdel. En skriver at FNs 17 bærekraftsmål skal legges til grunn i all arealplanlegging for kommunen. Fokusbål for Namsskogan vil være FNs bærekraftsmål nr. 6 Rent vatn og gode sanitærforhold, nr. 9 Industri, innovasjon og infrastruktur og nr. 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Vi kan videre lese:

«Universell utforming skal være et bærende prinsipp, men må sees i sammenheng med hva som er mulig å prioritere. Namsskogan kommune forplikter seg til og ha ferdig avklarte bolig- og næringsområder til enhver tid, slik at tettstedene fritt kan utvikle seg i takt med behovene. Det må settes søkelys på å utvikle gammel og ny infrastruktur slik at den er beredskapsmessig pålitelig, bærekraftig og solid med tilstrekkelig kvalitet. Målet er at Namsskogan kommune skal være et bærekraftig, trygt og inkluderende lokalsamfunn med søkelys på sikkerhet i hverdagen for den enkelte innbygger».

Hovedpunktene utover i arealstrategien er

- Pkt 4.3 Tettstedene skal styrkes som attraktive bosteder. For å sikre levende grender er det viktig å beholde busetting og arbeidsplasser i alle deler av kommunen.
- Pkt 4.4 Spredt bebyggelse. LNF- spredt boligbebyggelse kan brukes som verktøy for å tilrettelegge for spredt bosetting.
- Pkt 4.5 Satsing innenfor fritidsbebyggelse. En vil satse på modernisering og eventuell fortetting av eksisterende regulerte hyttefelt, kunne godta nye mindre hyttefelt om konfliktnivået er lavt.
- Pkt 4.6 Næringsarealer. Eksisterende arealer bør utvikles med en sterk, bærekraftig og moderne infrastruktur. Kommunen vil framover satse på Tunnsjødalsområdet.
- Pkt 4.7 Landbruket. Kommunen ønsker å fortsette med satsninga på landbruksnæringa med å invitere næringa til diskusjon om framtidig arealforvaltning. En vil legge til rette for nydyrking.
- Pkt 4.8 Vindkraft. Kommunen ønsker å være restriktiv i forhold til eventuelle nye kommende vindkraftprosjekter, men vil vurdere det enkelte prosjekt.

Medvirkning

Både politikere og administrasjon understreker at medvirkning er viktig i arbeidet med ny samfunnsdel og arealstrategi, jfr. bl.a. intervjuene pkt 5 ovenfor. De ønsker ikke å gjennomføre folkemøter eller andre medvirkningsopplegg før de har kommet noe i gang både politisk og administrativt, bl.a. bygd på erfaringer de har gjort med tidligere medvirkningsprosesser. Flere understreket hvor viktig det er å involvere råd og utvalg, Frivilligsentral, organisasjoner, skolene m.fl.

Dette er poenger fra intervjuene høst 2021. Men høsten 2022 kom det en ny giv inn i planarbeidet, jfr. dette e-brevet fra kommunalsjef Bjørn Tore Nordlund

«Vi har jobbet mye med kommuneplanens samfunnsdel før sommerferien. Vi har holdt 3 folkemøter på Brekkvasselv Trones og Namsskogan med veldig godt engasjement alle tre plassene. Lenge siden at folket har vært så engasjerte. Årsaken er nok skole og barnehagestrukturen som har vært et tema. Hadde et forsøk på å få inn litt arealtenkning i arbeidet også, men dette ble kvalt av skole og barnehagetemaet. Det betyr at vi fikk noe ja, men ikke så mye spesifikt i forhold til arealstrategi»

Det ble utarbeidet et fylldig notat etter disse tre møtene, med mange konkrete innspill 'Namsskogan Workshop Folkemøter samlet innspill 2022'

Ekstern støtte og kontakt

I arbeidet med arealstrategi har samarbeidet med forskergruppa vært svært godt. Fylkeskommunen, statsforvalter synes ikke å ha deltatt.

Oppsummering

Samarbeidet med kommunen i pilotprosjektperioden har bekreftet at kommunen både mener det er viktig å få utarbeidet en ny samfunnsdel til kommuneplanen og det at arealtemaet skal gis oppmerksomhet i et slikt planarbeidet. Så har en blitt kraftig forsinket i planarbeidet sitt, bl.a. av at kommunedirektøren har gått av pensjon, og at det ble kommunalsjef for infrastruktur og samfunnsutvikling, som også er kommunens planansvarlig/planlegger, som ble konstituert ...

Intervjuer og oppstartsmøtet på arealstrategitemaet høsten 2021 viser at kommunen er seg bevisst de styringsmuligheter som ligger i verktøyet arealstrategier, og har ambisjoner om å ta opp og gjerne avklare mange ulike arealtema.

Det er gledelig, og imponerende, at kommunen klarer å nærmest restarte planarbeidet høsten 2022, med folkemøter og etter hvert tre gode dokumenter – samfunnsdel, grunnlagsdokument for samfunnsdel og strategi for Namsskogan Utvikling.

Det er interessant at kommunen ikke tar arealstrategien inn i Grunnlagsdokumentet, men ikke i utkast til samfunnsdelen. Kommunalsjef Bjørn Tore Nordlund forteller at begrunnelsen/årsaken er ...

Det er interessant at kommunen tar arealstrategien inn i Grunnlagsdokumentet, men ikke i strategidelen til samfunnsdelen. Kommunalsjef Bjørn Tore Nordlund forteller at begrunnelsen/årsaken er at

«... under arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel så vi at interessen rundt arealstrategidelen var liten. Vi fikk nær sagt ingen form for tilbakemelding på denne delen fra befolkningen. Vi er nå snart ferdige med høringsperioden og det har fremdeles ikke kommet inn uttalelser på arealstrategidelen. Strategidokumentet er utformet med tanke på at det skal kunne fungere som en brosjyre som ikke er for omfattende. I og med at interessen for arealstrategidelen ikke var så stor ble da denne delen ikke tatt med i strategidokumentet. Dette ble gjort for å begrense omfanget.

Arealstrategien er likevel høyst levende gjennom grunnlagsdokumentet og det kan godt hende denne får sin egen form for presentasjon når vi skal i gang med arealplanarbeidet.»

Dette mener jeg er et både interessant og viktig poeng.

Skriftlige kilder

Angell, E. mfl. *Arealstrategi i småkommuner* – Norce rapport 9/2021

8.8. Holtålen

Arealstrategiarbeid i Holtålen kommune

<https://holtalen.kommune.no/> - «Mulighetenes kommune»

Aksel Hagen, HINN, 15.01.2023

Kort om kommunen

Kilde: Kommunens hjemmeside.

Holtålen kommune ligger i Trøndelag fylke, ca. 3 mil nord for Røros. Kommunen er blant annet kjent for sine mange kulturminner, sin gruvehistorie og for de spesielle lysfenomenene i Hessdalen. Kommunen har et folketall på 1967 (per 2. kvartal 2021),

Arealet på 1210 km², derav 670 er statsallmenning. Forollhogna nasjonalpark omfatter et areal på 1062 km², og ligger i kommunene Rennebu, Midtre Gauldal, Holtålen, Os, Tolga og Tynset, og har åtte tilhørende landskapsvernområder. Innenfor Holtålens grenser ...

Kommunen er en typisk distriktskommune i sentralitetsklasse 6 med fallende befolkningsutvikling. Størsteparten av arealet er LNFR formål og verneområder samt en del av verdensarven Røros bergstad og cirkumferensen.

Folketall: I Planstrategi 2016 vises det til at SSB- framskrivninger sier vekst. Dette framskrivningsbildet endres. SSBs 2021-tall for forventet folketallsutvikling sier 1810 i 1950, 1878 i 2030 mot 1960 i dag (?). Pkt. 2.2. i gjeldene planstrategi: «2.2 Befolkningsutvikling. Synkende innvandring og fruktbarhet i Norge har fått betydning for befolkningsutviklingen på alle steder i Norge. Vi må derfor se utviklingen også i Holtålen i lys av disse nasjonale trendene. Fruktbarhetstallet i landet har sunket fra 2,0 barn per kvinne rundt 2010 til 1,7 barn per kvinne i 2015. Sammen med mulig utflytting av barnefamilier, skaper redusert fruktbarhet utfordringer for planleggingen av barnehage- og skoletilbud, og boligbehov. Det er derfor viktig å dimensjonere barnehage- og skolekapasitet i samsvar med demografi»

Kommunen har to tettsteder, Ålen og Haltdalen. Ålen er kommunesenteret.

Kommunen har et blandet *næringsliv*, med hovedvekt på jordbruk og service. I tillegg tekstilindustri, metallindustri og trevarefabrikker. Kommunen hadde gruvevirksomhet helt tilbake til 1600-tallet. Den siste gruva ble lagt ned i 1986.

Det er gode muligheter for jakt, fiske (Gaula som lakseelv) og friluftsliv

Mange pendler ut av kommunen til arbeid.

Politisk styre- sammensetning: Kommunestyret består av 15 representanter der AP har 7, Senterpartiet 4, Framtida 3 og Pensjonistpartiet 1 representant. Ordfører er Arve Hitterdal, Framtida.

Formannskapet består av 7 representanter, derav 3 fra AP, 2 fra SP, 1 fra Framtida og 1 fra Pensjonistpartiet

Planstatus 2022, <https://holtalen.kommune.no/bygge-og-bo/planer/>

I søknaden sin av 14. april 2021 om å få delta i dette pilotprosjektet, opplyste kommunen at det nå «... arbeides aktivt med revisjon av samfunnsdelen med forventet ferdigstilling i første halvdel av 2022». De understrekte samtidig at de nettopp ønsket å delta fordi de også er en *Distriktskommune 3.0* - kommune

Planstatus

- Kommuneplanens samfunnsdel 2007 – 2018, vedtatt 08.03.2007
- Kommunal planstrategi 2020 – 2023, <https://holtalen.kommune.no/wp-content/uploads/2017/06/Kommunal-planstrategi-2016-2019.pdf>
- Kommuneplanens arealdel 2021 - 2033, vedtatt 10. mai 2020, <https://holtalen.kommune.no/bygge-og-bo/overordnede-planer/>

Dette viser at samfunnsdelen er overmoden m.h.t. revisjon. Arealdelen derimot, er nylig vedtatt, etter en grundig prosess med stort engasjement fra både innbyggere og politikere.

Pilot arealstrategi i Holtålen

Prosjektarbeidet foregikk med telefoner – e-brev - teamsmøter fram til kommunedagen 19.10.2021. Deretter er kontakten holdt ved like bl.a. for å sjekke status i framdriften. Fra kommunens side er det Steinar Elven, plan- og miljøsjef, som har vært hovedkontaktpersonen. Det er han som har arbeidet med arealstrategitemaet i 2021 og 2022.

Aksel Hagen er den i prosjektgruppa som har besøkt, intervjuet og samarbeidet med kommunen.

Det er per dato ikke gjennomført noe folkemøte som en del av arbeidet med revidering av samfunnsdelen med arealstrategi.

Holtålen kommunes arbeid med arealstrategi 2021-2022

Kommunen har en nylig vedtatt arealdel til kommuneplanen, som alle samtalepartnerne mente hadde blitt utarbeidet og vedtatt på en måte som ga politikerne et sterkt eierskap til planen.

Mye av intervjuene om arealstrategiarbeidet dreide seg om erfaringer med og ambisjoner for den vedtatte arealdelen, og i praksis mindre om hvordan en skulle behandle arealtemaet i den pågående samfunnsplanprosessen. I prosessdokumenter som er skrevet så langt i dette arbeidet, f.eks. PwC 2 sin «Sånn vil vi ha det. Sånn gjør vi det» viser ambisjoner om å inkludere arealteamet i samfunnsplanen, noe som også blir bekreftet under intervjuene».

Hovedinntrykket er imidlertid at det vi i dette pilotprosjektet for arealstrategier var ute etter av tema og problemstillinger, allerede er grundig drøftet og konkludert i arealdelen. Nå er utfordringen, både for kommunale planmyndigheter og for ulike regionale planinstanser, hvordan arealdelen skal etterleves. Samtidig vil en i disse prosessene kanskje oppdage problemstillinger som leder fram til behov for revidering av arealdelen?

Denne usikkerheten og noe av uenigheten med regionale myndigheten synes å gi inspirasjon til å behandle arealteamet i en samfunnsplankontekst. Dette gir kommunen en mulighet til å forankre sin arealpolitikk grundigere og temamessig breiere enn det som bli gjort i arealdelarbeidet.

Kommunen har høsten 2022 utarbeidet en samfunnsdel på 15 sider med 1 side arealstrategi. Planen er så lang ikke lagt ut til høring, men ambisjonen er å få den lagt ut i løpet av vinteren.

Erfaringer med arealstrategiarbeid i Holtålen – synspunkt fra politikk, administrasjon og befolkning

Det er samlet inn data om gjennom intervju med ordfører, ett formannskapsmedlem, byggesaksbehandler, plan- og miljøsjef og kommunedirektør. NB – dette ble gjennomført høsten 2021, mens arealstrategiutkastet er skrevet ett år senere, høsten 2022.

Samtalene hadde et intervju skjema som utgangspunkt, et skjema som er felles for alle 8 pilotkommunene. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd (forhåndsgodkjent av NSD). Unntaket er plan- og miljøsjefen som leverte et grundig svar på spørsmålene pluss at jeg i tillegg fikk et par gode samtaler med han. Her trekker vi fram det mest relevante for Holtålen.

Spørsmål: I Nasjonale forventninger 2019-2023 står det: «Kommunene utarbeider arealstrategier som del av kommuneplanens samfunnsdel, og legger disse til grunn ved revisjon av kommuneplanens arealdel». Hvordan, og i hvilken grad har kommunen fulgt opp denne

forventningen? Svar: Av de fem hadde tre et ikke-forhold til disse, de to andre hadde heller ikke brukt dem på noen aktiv måte uten å ha registrert dem.

Spørsmål: Hvordan har dere helt konkret startet arbeidet med arealstrategi? Svar: Det var åpenbart nødvendig å rullere samfunnsdelen og så inkludere arealstrategien i dette planarbeidet. Arbeidet med arealdelen, og ikke minst de debattene kommunen både har hatt underveis med regionale myndigheter og nå etterpå med å følge opp arealdelens bestemmelser og retningslinjer, viser at det er behov for å løfte arealtemaer opp i samfunnsdelen. Her kan arealspørsmål/-problemstillinger begrunnes mer helhetlig og overordnet.

Spørsmål: Hvilke flaskehalsar for igangsetting av arbeidet med arealstrategi har det vært i din kommune? Svar: Manglende administrativ kapasitet, men også at en politisk velger å sette andre tema opp på dagsorden, - som en oppfatter haster mer å gi oppmerksomhet (?)

Spørsmål: Når dere nå har valgt å utføre et arealstrategiarbeid, hva er det dere ønsker å oppnå? Svar: Svarene er omforent av typen å få satt på dagsorden – diskutert og om mulig konkludert i noen overordnede arealspørsmål, som letter arbeidet med senere arealplanarbeid. Arbeidet med arealdelen viser hvor viktig, og krevende, arealspørsmål er for en kommune som Holtålen

Spørsmål om kopling mellom samfunnsdelen og arealstrategien. Svar: Alle er seg bevisst at arealstrategi synes å være et riktig og viktig verktøy

Spørsmål om kopling mellom arealstrategi og arbeidet med kommuneplanens arealdel. Svar: Kommunen har her kommet i en situasjon med 'omvendt rekkefølge. Samtidig slår flere av intervjuobjektene fast at arealdelen skal jo etter hvert justeres – endres – revideres.

Spørsmål om innhold og fokus i arealstrategien. Svar: Alle hadde som utgangspunkt at de ønsker større grad av fleksibilitet, f.eks. til å i større grad gi tillatelse til de få som ønsker å bygge bolig i LNF-områder gitt at infrastrukturen er på plass – veg, vatn, avløp og strøm. Ellers se neste pkt om kommunalsjefens PPer-point som fikk omforent tilslutning i formannskapsmøtet.

Spørsmål om prosess, medvirkning: Alle mener det er viktig, både å involvere politikerne og innbyggerne – næringsliv, ungdom, eldre m.fl. - på ulike måter, inkludert folkemøter. Kommunen har gode erfaringer å spille på fra tidligere planprosesser.

Spørsmål om ekstern støtte og veiledning: Alle melder at fylkeskommune, statsforvalter, nabokommuner, +++ bør tidlig og forpliktende inn i arbeidet. Erfaringene med arealdelen viser at det er ikke nok å få vedtatt en arealdel, - det kan fortsatt oppstå uenighet ved implementering. Politikerne vil gjerne ha mer opplæring og hjelp ellers i planarbeidet. Bruk av konsulentfirma: Noen ser for seg ekstern konsulent til å fasilitere prosess, men viktig at den har en klar lokal forankring og at det blir «deres» plan.

Som skrevet tidligere, er det ett år etter at disse intervjuene ble gjennomført, blitt utarbeidet en samfunnsdel med arealstrategi. Plan- og miljøsjefen melder at arbeidet har tatt lengere tid en forventet da Holtålen har vært engasjert i flere prosjekter på plansiden det siste året. Gjennom dette arbeidet har en fått nye impulser og et bedre kunnskapsgrunnlag, både administrativt og politisk, som tilsier at søkelys på plan og plankultur har blitt helt forandret.

«Dette er svært gledelig for en planmann som håper dette videreføres i årene framover.»

Fokus i arealstrategien

Arealstrategiteksta er på 1 side inkludert et kart og et bilde. Kommunen skal være attraktiv å bo og drive næring i, det skal være tilgjengelige boliger og tomter i hele kommunen, en skal nyte fordelene med å kunne bygge spredt og ha god plass, en skal sikre areal for differensiert boligbygging og utvikle gode tettsteder. Det er viktig å samarbeide godt med innbyggerne og næringsliv.

Teksten inneholder slik sett få eller ingen direkte retning for politisk prioriteringer, med unntak av vektleggingen på spredt boligmønster.

Medvirkning

Både politikere og administrasjon understreker at medvirkning er viktig i arbeidet med ny samfunnsdel og arealstrategi, jfr. bl.a. intervjuene pkt 5 ovenfor. Kommunen har gode erfaringer med ulike typer medvirkning, bl.a. som en del av Distriktskommune 3.0 – arbeidet. De ønsker ikke å gjennomføre folkemøter eller andre medvirkningsopplegg før de har kommet noe i gang både politisk og administrativt, bl.a. bygd på erfaringer de har gjort med tidligere medvirkningsprosesser.

Kommunen har ikke hatt noen egne medvirkningsmøter som gjelder arealstrategiarbeidet så langt i vår, men slik statusen er for vår del, så bygger strategien på en arealplan som ble revidert i 2021. Sentralt i dette er LNFR-spredt bebyggelse som er et tema i arealstrategien. Ellers så bygger strategien på et arealregnskap som ett viktig kunnskapsgrunnlag i dette arbeidet.

Ekstern støtte og kontakt

I arbeidet med arealstrategi har samarbeidet med forskergruppa vært godt.

Fylkeskommunen og statsforvalter har ikke deltatt.

Oppsummering

Samarbeidet med kommunen i pilotprosjektperioden har bekreftet at kommunen både mener det er viktig å få utarbeidet en ny samfunnsdel til kommuneplanen, og at arealtemaet skal gis oppmerksomhet i et slikt planarbeidet. Intervjuer og oppstartsmøtet på arealstrategitemaet viser at kommunen er seg bevisst de styringsmuligheter som ligger i verktøyet arealstrategier. Gjennom å utarbeide et utkast til samfunnsdel med arealstrategi høsten 2022, som de mener å legge ut på høring vinteren, bekrefter de sin forståelse av at overordnet planlegging er viktig.

Skriftlige kilder

Angell, E. mfl. *Arealstrategi i småkommuner* – Norce rapport 9/2021

Litteraturliste

Kommunenotata inneheld nokre kommunevise spesifikke referanser.

Elles er det denne vi har vist til fleire gonger gjennom rapporten: Angell, E. mfl. *Arealstrategi i småkommuner* – Norce rapport 9/2021

Vedlegg

Vedlegg 1 Invitasjon - Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Til ordfører, kommunedirektør og planansvarlig i
inviterte kommuner, ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6949-20

16. mars 2021

Invitasjon - Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet inviterer i samarbeid med Distriktsenteret og Nordland og Trøndelag fylkeskommuner, åtte kommuner med mindre enn 2.500 innbyggere og store LNFR-områder til deltakelse i en pilot omkring bruk av arealstrategi.

Deres kommune er i samråd med de respektive fylkeskommuner utpekt som aktuelle deltakere i piloten og mottar derfor denne invitasjonen. Høgskolen i Innlandet (HINN) og Universitetet i Tromsø (UiT) vil være prosessleder og ansvarlig for det faglige innholdet i, og praktisk utforming og evaluering av piloten.

Piloten skal være en samarbeidsarena der en i fellesskap gjør seg kjent med de utfordringer og muligheter som ligger i å bruke arealstrategi til å forenkle arbeidet med kommuneplanen. Piloten skal bidra med anvendbar kunnskap om hvordan arealstrategien utarbeides, hvordan den kobler kommuneplanens samfunnsdel til arealdelen og arealdelens innhold, og hvordan en riktig bruk av arealstrategien og arealformålet LNFR spredt bebyggelse kan bidra til å forenkle og forbedre kommunens arealplanlegging. Problemstillinger i deltakerkommunene vil også kunne gi statlige og regionale planmyndigheter innsikt i muligheter og utfordringer i bruk av arealstrategi i mindre distriktskommuner.

Rammer for arbeidet

- Det skal velges ut 3-4 kommuner i hvert fylke (Nordland og Trøndelag), samt en i Troms og Finnmark.
- Kommunen skal i gang med/har nettopp startet med kommuneplanens samfunnsdel, og ser at det aktuelt å jobbe med arealstrategien som del av dette.
- Det legges opp til to felles digitale samlinger i 2021. Den første vil skje 19. eller 25. mai 2021 (ikke endelig fastsatt) og den andre tentativt i november 2021. Det kan i tillegg bli aktuelt med digitale "foredrag" med innføring i enkelttemaer, planverktøy og

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

arbeidsmetoder med relevans for utarbeidelse av arealstrategi og bruk av arealformålet LNFR spredt bebyggelse.

- HINN/UiT vil tilrettelegge møter om arealstrategi i den enkelte kommunen høsten 2021 og tilby deltakerkommunene oppfølging av en egen prosjektgruppe.
- Pilotprosjektet vil avsluttes med et digitalt møte våren 2022 der temaet er «bruk og oppfølging», både i arbeidet med arealplanen, og med bruken av vedtatt arealstrategi i løpende saksbehandling av arealsaker i kommunene.
- Det forutsettes at deltakerkommunene i etterkant av piloten svarer på en del forskningsspørsmål fra HINN/UiT for å bidra til at erfaringene kan systematiseres.
- Ingen økonomisk kostnad ut over reise og noe oppholdsutgifter til eventuelle fysiske samlinger, men det forutsettes at kommunen har avsatt personellressurs til planarbeidet.

Nærmere informasjon

Det vil bli avholdt et **digitalt møte om pilotprosjektet torsdag 25. mars kl. 13.00-15.00.**

Det er ikke et krav at en har anledning til å delta i dette møtet for å kunne søke om deltakelse i piloten. Eventuelle spørsmål kan også rettes til prosjektleder Liv Kirstine Just-Mortensen.

Møtet er for å gi nærmere informasjon om prosjektet, hva som tilbys av faglig støtte og samhandling og hva som forventes av deltakerne. Det vil være anledning til å stille spørsmål. Hensikten er å gi kommunene en mulighet til å vurdere om en deltakelse er aktuell for dem.

De som ønsker å delta i møtet bes om å sende navn og e-post på deltakerne til prosjektleder i planavdelingen Liv Kirstine Just-Mortensen, med e-postadresse:

Liv-Kirstine.Just-Mortensen@kmd.dep.no innen utgangen av **onsdag 24. mars 2021.**

Søknad

Dersom dette er interessant for din kommune, ber vi om at det sendes en enkel søknad der en redegjør for punktene nedenfor.

- Kommuneplanens samfunnsdel er fra år xx
- Framdriftsplan for arbeidet med samfunnsdel og arealstrategi
- Har kommunen statistikk/nøkkeltall og faktagrunnlag som utgangspunkt for kommuneplanleggingen?
- Personellressurs til planarbeidet.

Søknaden sendes til postmottak@kmd.dep.no, merket saksnummer 20/6949. Kommunene velges ut på bakgrunn av søknad og samtale med de respektive fylkeskommuner.

SØKNADSRIST 26. APRIL 2021.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
Avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi:

Distriktssenteret
Nordland fylkeskommune
Statsforvalteren i Nordland
Statsforvalteren i Troms og Finnmark
Statsforvalteren i Trøndelag
Troms og Finnmark fylkeskommune
Trøndelag fylkeskommune

Adresseliste:

Dønna kommune	Solfjellsjøen	8820	DØNNA
Flatanger kommune	Miljøbygget	7770	FLATANGER
Grane kommune	Industriveien 2	8680	TROFORS
Grong kommune	Postboks 162	7871	GRONG
Hamarøy kommune	Kommunehuset	8294	HAMARØY
Holtålen kommune	Hovsletta	7380	ÅLEN
Høylandet kommune	Vargeia 1	7977	HØYLANDET
Kárášjohka - Karasjok kommune	Postboks 84	9735	KARASJOK
Leirfjord kommune	Kommunehuset	8890	LEIRFJORD
Leka kommune	Lekatun	7994	LEKA
Lierne kommune	Heggvollveien 6	7882	NORDLI
Lødingen kommune	Postboks 83	8411	LØDINGEN
Moskenes kommune	Rådhuset	8390	REINE
Namsskogan kommune	R. C. Hansens vei 2	7890	NAMSSKOGAN
Nesna kommune	Movegen 24	8700	NESNA
Osen kommune	Kommunehuset	7740	STEINSDALEN
Raarvihke - Røyrvik kommune	Kommunehuset	7898	LIMINGEN
Rennebu kommune	Kommunehuset	7391	RENNEBU
Rindal kommune	Rindalsvegen 17	6657	RINDAL
Snåase - Snåsa kommune	Sørsivegen 6	7760	SNÅSA
Sømna kommune	Kystveien 84 A	8920	SØMNA
Sørfold kommune	Rådhuset	8226	STRAUMEN
Tydal kommune	Tydalsvegen 125	7590	TYDAL

Vedlegg 2 Søknader frå kommunane

Fra: Ingrid Nautnes <Ingrid.Nautnes@nordkapp.kommune.no>
Sendt: 7. mai 2021 09:53
Til: Postmottak KMD
Kopi: Just-Mortensen Liv Kirstine
Emne: Nordkapp kommune: Søknad om deltakelse i pilotprosjekt i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Hei!

Nordkapp kommune vil med dette søke om deltakelse i pilotprosjekt i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder.

Kommuneplanens samfunnsdel er fra 2014. I samfunnsdelen har man satset på:

- Utvikling og vekst
- Levevilkår for unge og eldre
- Bærekraftig arealforvaltning
- Petroleumsvirksomhet

En god del av forutsetningene for planen har endret seg på relativt kort tid, og det skal utarbeides en ny samfunnsdel med mål og strategier, parallelt har kommunen også startet arbeidet med en ny arealdel. Samfunnsdelen bør i større grad utformes som et samlet, og i en enda større grad overordnet strategidokument for alle sektorer og planer. I «Kommunal Planstrategi 2019-2023» for Nordkapp Kommune legges det vekt på å ha et effektivt og gjennomføringsrettet plansystem der samfunnsdelen må være et reelt styringsverktøy. Kommunen ønsker å bli flinkere til å involvere innbyggerne, næringslivet og forskningsmiljøer i å finne gode løsninger. Derfor ønsker kommunen å legge større vekt på strategiske planer og mindre vekt på mål og tiltak. Planprogrammet har vært ute til høring, og er nå under revidering fram til juni. Planen for samfunnsdelen er å få den ferdigstilt i desember 2021, for arealdelen er planen å få den ferdigstilt innen mai 2022.

Planutvalget har blitt delegert til formannskapet i kommunen, og det er viktig at de er med på styrings- og arbeidsfunksjonen til prosjektet. Kommunestyret er de som eier prosjektet, men de som jobber med planleggingen av prosjektet er:

- Stig Aspås Kjærvik, kommunedirektør (prosjektleder)
- Ingrid Nautnes, samfunnsplanlegger (samfunnsdelen med handlingsdel)
- Vegard Juliussen (arealdelen)

For arbeidet med den nye kommuneplanen har vi i Nordkapp Kommune fått veiledning av Fylkeskommunen for både arealdelen og samfunnsdelen, og har en dialog gående med dem. Kunnskapsgrunnlaget for planarbeidet er basert på KOSTRA-statistikk, og ulike databaser for de utredningstema som er aktuelle for planarbeidet. Det er planer om medvirkning gjennom spørreundersøkelser, samarbeidsgrupper og lignende i løpet av planprosessen.

Mvh
Ingrid Nautnes

Fra: Kristin Norbye-Bekkelund <knb@karasjok.kommune.no>
Sendt: 26. april 2021 14:16
Til: Postmottak KMD
Kopi: Ann Hilde Turi
Emne: Søknad om deltakelse i pilotprosjekt sak 20/6949

Hei!

Karasjok kommune vil med dette søke om deltakelse i pilotprosjekt i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder.

Kommuneplanens samfunnsdel er fra 2009. I samfunnsdelen har man lagt til grunn en positiv befolkningsutvikling, mens den i realiteten har vært negativ. Dette i seg selv gir grunn til å revidere samfunnsdelen.

Det er i planstrategien, vedtatt i desember 2020, bestemt at samfunnsdelen skal prioriteres. Det er vedtatt oppstart av kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi, i Kommunestyret, i januar 2021. Planprogrammet er sendt på høring, og skal etter planen vedtas i juni-20. Kommuneplanens samfunnsdel, med arealstrategi er planlagt ferdigstilt i juni 2022.

I forbindelse med planarbeidet er det dannet en prosjektgruppe bestående av 3 personer.

- Marit Meløy, avdelingsleder styring, kvalitet og utvikling
- Ann Hilde Turi, næringskonsulent
- Kristin Norbye-Bekkelund, enhetsleder teknisk

I tillegg er det etablert et kommuneplanutvalg som består av medlemmer fra alle partiene som er representert i kommunestyret. Kommuneplanutvalget fungerer som en styringsgruppe i arbeidet med samfunnsdelen.

Kommunen er en del av et pilotprosjekt med distriktssenteret og fylkeskommunen, hvor vi får bistand til arbeidet med samfunnsdelen. I dette inngår innføring i regional analyse, med gode tall og statistikker for utvikling i kommunen på mange områder, basert på informasjon fra Telemarks forskning.

mvh

Kristin Norbye-Bekkelund
Enhetsleder

Karášjoga gielda Karasjok kommune
Teknisk enhent - Teknalaš ossodat

Telefuvdna/telefon 413 87 062
www.karasjok.kommune.no
knb@karasjok.kommune.no

Fra: Kristina Husjord <kristina.husjord@lodingen.kommune.no>
Sendt: 23. april 2021 09:26
Til: Postmottak KMD
Kopi: Tom Roger Hanssen
Emne: 20/6949 Søknad: Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Hei,
Lødingen kommune ønsker delta i *Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder*.
Vi ser det som en gylden sjanse å få hjelp i arbeidet med arealstrategi men også å få dele de problemstillinger som vi småkommuner har.

Søknadsinfo:
Kommuneplanens samfunnsdel er fra år 2009.

Framdriftsplan for arbeidet med samfunnsdel og arealstrategi:
Arbeidet er prioritert i planstrategien fra høsten 2021 og forventes vedtas i 2023.

Kommunen har statistikk/nøkkeltall og faktagrunnlag som utgangspunkt for kommuneplanleggingen.
Det er utarbeidet et kunnskapsgrunnlag i 2020 i forbindelse med planstrategien.
Det arbeides også nå for tiden med statistikk og nøkkeltall i forbindelse med ferdigstilling av kommuneplanens arealdel.

Det er rådgiver Plan (undertegnede) som skal drive arbeidet med samfunnsdelen og som vi delta i pilotarbeidet.

Med vennlig hilsen

Kristina Husjord
Rådgiver Plan, Plan og samfunn, Lødingen kommune
Telefon: (+47) 769 86 644
E-post: kristina.husjord@lodingen.kommune.no

Fra: Eivin Winsvold <eivin.winsvold@hamaroy.kommune.no>
Sendt: 4. mai 2021 15:36
Til: Postmottak KMD
Kopi: Britt Kjensli; Kirstin Mobakken
Emne: TNA - Saksnummer 20/6949

Til KMD

Hamarøy kommune er interessert i å delta i Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder. Vi har ikke rukket å søke innen fristen, men har fått tips fra Britt Kjensli i NFK om at det mangler noen kommuner i Nordland, og at det derfor kan være mulig å søke etter fristen.

Kort om kommunen:

Hamarøy kommune ble slått sammen med Tysfjords vestsida fra 1.1.2020. Det eksisterer derfor ingen plandokumenter som dekker hele den nye kommunen.

Samfunnsdel: Hamarøy (2014), Tysfjord (2012).
Arealdel: Tysfjord (2015), Hamarøy (2009)

Ny samfunnsdel for den nye kommunen er under utarbeidelse. Planprogram for samfunnsdelen ble vedtatt 29.04.2021.

Kommunen har en del statistikk og informasjon tilgjengelig for planarbeidet, ikke minst fra dokumentene som ble utarbeidet ifm. kommunesammenslåingen i årene 2018-2020.

Kommunen har 1 stk. planressurs (arealplanlegger) tilgjengelig for alt planarbeid. Arealplanlegger har ca. 0,5 årsverk tilgjengelig til utarbeidelse av nye kommuneplaner.

Mer informasjon finnes i nylig vedtatt planstrategi for Hamarøy kommune:
<https://www.hamaroy.kommune.no/getfile.php/4815914.2698.quizbnsstnwnq/Forslag+til+kommunal+Planstrategi+Hamar%C3%B8y+kommune+2020-2025+EW20201102+%281%29.pdf>

Varrudagáj / Med vennlig hilsen

Eivin Winsvold

Ássjegiehtadalle– Arealplanlegger

Tlf.: 97112689

www.hamaroy.kommune.no

Fra: [Ellen Schjøberg](#)
Til: [Postmottak KMD](#)
Kopi: [Just-Mortensen Liv Kirstine](#); [Grane Post](#); [Øyvind Toft](#)
Emne: saksnummer 20/6949
Dato: 11. mai 2021 12:05:24
Vedlegg: [image001.png](#)

Hei

Viser til henvendelse fra Nordland Fylke og samtale med Liv-Kirstine Just-Mortensen vedrørende deltagelse i piloten vedrørende arealstrategier i kommuneplanens samfunnsdel.

Vi takker for muligheten til å delta i denne piloten omkring bruk av arealstrategi. Dette passer svært godt for oss fordi vi nå er i startgropa med å utarbeide kommuneplanens samfunnsdel. Vi takker derfor ja til å delta til å delta i piloten.

-Kommuneplanens samfunnsdel i Grane kommune er fra 2011 og arealdelen er fra 2013.

-Planstrategi for kommuneplanens samfunnsdel og planprogram er vedtatt. Fremdriftsplan må justeres bl.a. fordi vi har engasjert en trainee for å koordinere og jobbe med samfunnsplanen. Han er ikke på plass før i august.

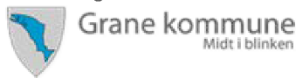
-Vi er en arbeidsgruppe som har jobbet med forberedelser og kunnskapsgrunnlag men kommer til å bli forsinket med noen måneder. Opprinnelig var det meningen å vedta plan i desember, men jeg regner med at vi får vedtatt planen i løpet av våren 2022.

-Vi bruker statistikk og nøkkeltall som grunnlag for arbeidet, men noe statistikk er ennå ikke helt på plass. Dersom dette skal oversendes så gi beskjed om det.

-Pr. i dag er rådmann leder av arbeidsgruppa som jobber med samfunnsplan. Formannskapet er styringsgruppe. Ordfører deltar på møtene i arbeidsgruppa. I gruppa sitter kommunal sjef for teknisk og næring, kommunalsjef for helse og omsorg, kommunalsjef for oppvekst og kultur og enhetsleder kultur, som også er folkehelsekoordinator. For har som nevnt engasjert en trainee som skal arbeide spesifikt med samfunnsplanen videre.

Vi har formannskapsmøte onsdag den 19.mai, men vi skal få på plass noen som kan delta på den første samlingen. Dette blir avklart i løpet av i dag eller i morgen. Vi gir tilbakemelding på hvem som deltar på møtet.

Med vennlig hilsen

Ellen Schjøberg
ordfører

Industrivegen 2, 8680 Trofors
Tlf. 75182223 / 41596490
Sentralbord: 75182200
post@grane.kommune.no
www.grane.kommune.no

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Deres ref:
20/6949

Vår ref
2021/173-2

Saksbehandler
Kristin Floa

Dato
23.04.2021

Søknad om deltakelse på pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Viser til invitasjon datert 16. mars 2021 samt møte den 25. mars angående muligheten for å søke deltakelse på pilot i bruk av arealstrategi. For Leka kommune er temaet svært relevant, og vi ønsker gjerne å delta i dette pilot-arbeidet. Leka kommune er i gang med oppstart på kommuneplanens samfunnsdel. Vi har pr. i dag ingen samfunnsdel til kommuneplanen. Arealstrategien vil være et viktig tema å ta inn i arbeidet vi skal i gang med.

Framdriftsplan - kommuneplanens samfunnsdel

Administrasjonen v/gruppen for Strategi og samfunn, har lagt følgende tentative tidsplan til grunn for det videre arbeidet:

- Planprogram på høring - juni 2021 - Vedtak av planprogram – august 2021
- Planforslaget utarbeides (prosessarbeid, analyse, medvirkning osv.) - august 2021 – januar 2022
- Planforslaget legges ut til offentlig ettersyn. - januar – mars 2022
- Innkomne uttalelser og innspill vurderes/ innarbeides i planforslaget. - mars – Mai 2022
- Planforslaget blir endelig behandlet i formannskapet og kommunestyret. - mai – Juni 2022

Framdriftsplan - kommuneplanens arealdel

Vi er i ferd med å slutføre arbeidet med kystsoneplan (kommunedelplan for sjøarealene). Når dette arbeidet er slutført, vil arbeidet med å rullere arealplanen landarealer starte. Målet er å komme i gang fortløpende i 2021. Det er et ønske at arbeidet med arealstrategien i samfunnsdelen er kommet godt i gang, slik at dette kan legge føringer for det videre arbeidet med kommuneplanens arealdel.

Statistikk / nøkkeltall

Det vil være svært aktuelt å ta i bruk statistikk og nøkkeltall i arbeidet. Dette henter vi fra SSB, samt [Trøndelag i tall](#), samt at vi må bruke egne erfaringer mht spredt utbygging i LNF.

Personellressurs i planarbeidet

Administrasjonen i Leka kommune har etablert plangruppen Strategi og samfunn. Gruppen består av kommunedirektør, byggesaksbehandler, kommuneplanlegger/landbruksveileder og arealplanlegger/trainee.

Postadresse:
Leknesveien 67, 7994 LEKA
Besøksadresse:
Leknesveien 67

Epostadresse:
post@leka.kommune.no
Web adresse:
www.leka.kommune.no

Telefon:
74387000

Bankkonto:
4468.09.04690
Organisasjonsnummer:
944484574

Teamet innehar ulik og bred kompetanse innenfor strategiutvikling, målarbeid, virksomhetsstyring, økonomi og saksbehandling. Den i gruppa som er trainee har 5-årig arkitektutdanning. Vi er et sterkt team som ser fram til muligheten for å delta i pilotarbeid knyttet til denne problemstillingen.

I vårt arbeid med mål, strategi, virksomhetsplaner og økonomiplaner, har Leka kommune nettopp gått til anskaffelse av verktøyet «Framsikt». Med dette verktøyet vil våre planer og strategier få en helhet vi tror vil bidra positivt til styringen av utviklingen og oppfølgingen av Leka kommune.

Med hilsen

Kristin Floa
konsulent

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Fra: Bjørn Tore Nordlund <Bjorn.Tore.Nordlund@namsskogan.kommune.no>
Sendt: 26. april 2021 12:52
Til: Postmottak KMD
Kopi: Mildrid Hendbukt-Søbstad
Emne: Saksnummer 20/6949 Invitasjon - Pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store
Vedlegg: KOMMUNEPLAN+2012-2022+-+VEDTATT+PLAN400[2] Copy.pdf

Viser til invitasjon til å søke om å bli med som pilotkommune i bruk av arealstrategi. Namsskogan kommune jobber nå med samfunnsdelen og har planer om å være ferdig med den til jul. Det er holdt noen arbeidsmøter, inkludert ansatte i kommunen. Gjennom et annet prosjekt (Omstillingskommune) er det holdt digitale folkemøter med god oppslutning samt at kommunen har satt ned et nasjonalparkutvalg som jobber med en strategi for kommunen som nasjonalparkkommune. Videre er det etablert et prosjekt for bosetting og ansatt en person som jobber med en egen prosjektplan for hvordan kommunen skal få folk til å trives og bli i kommunen. Samlet sett begynner vi og ha et godt grunnlag for arbeidet videre men ser at det hadde vært fordelaktig og deltatt i dette pilotprosjektet. Av personellressurs så tenker vi at det vil bli meg (eventuelt et par til) som deltar på samlinger. Strategisk ledergruppe og eventuelle andre vil bli brukt som diskusjonspartnere i pilotperioden.

Vi søker med dette om å bli en pilotkommune i bruken av arealstrategi.

Med vennlig hilsen

Bjørn Tore Nordlund
Kommunalsjef infrastruktur og samfunnsutvikling

Tlf: 743 33 281 Mobil 915 92 799
e-post: bjorn.tore.nordlund@namsskogan.kommune.no

Namsskogan kommune
Alle eposter er som hovedregel offentlig og blir behandlet i tråd med offentleglova og kommunens arkivbestemmelser. Det må derfor påregnes at eposter vil komme på offentlig postliste

HOLTÅLEN KOMMUNE

– mulighetenes kommune

Vår dato
12.04.2021

Vår referanse
21/497-2

Vår saksbehandler:
Plan- og miljøsjef Steinar Elven, tlf. 95894783

Deres dato

Deres referanse

KMD
Just-MortensenLiv Kirstine

SØKNAD OM DELTAKELSE I PILOTPROSJEKTET AREALSTRATEGI I SMÅ KOMMUNER MED STORE LNFR-OMRÅDER – SAKSNR. 20/6949

Holtålen kommune søker herved om deltakelse i pilotprosjektet og som deltaker i *Distriktskommune 3.0* ser en på dette som et kompletterende kunnskapsgrunnlag for arbeidet med samfunnsdelen og koblingen til arealdelen.

Holtålen kommune ligger sør i Trøndelag fylke og har et folketall på 1960 og et areal på 1210 km². Kommunen er en typisk distriktskommune i sentralitetsklasse 6 med negativ befolkningsutvikling. Størsteparten av arealet i Holtålen er LNFR-formål og verneområder samt en del av verdensarven Røros bergstad og circumferensen.

Det arbeides nå aktivt med revisjon av samfunnsdelen som er fra 2007 og en forventer en ferdigstilling første halvdel av 2022. Sentralt i dette arbeidet er gjennomført spørreundersøkelse sammen med Distriktsenteret som vil danne en del av grunnlaget for de strategier som legges i revisjonsarbeidet med samfunnsdelen. Det legges også vekt på de nøkkeltall og statistikker som kommer fra SSB, Telemarksforskning og Trøndelag i tall.

Når det gjelder personellressursen er Holtålen en del av ett felles plankontor – *Plankontoret på Berkåk* - Rennebu, Oppdal, Rindal, Midtre Gauldal og Holtålen. I selve Holtålens administrasjon er det en stilling som har ansvaret for fagområdet.

Med hilsen HOLTÅLEN KOMMUNE

Steinar Elven
Plan- og miljøsjef

Marius Jermstad
Kommunedirektør

Kopi til:

Adresse	E-postadresse:	Telefon	Bank	Foretaksregisteret
Helseunet 7 7380 ÅLEN	epost@holtalen.kommune.no	72 41 76 00	4213.17.07236	NO 937697767 MVA

Vedlegg 3 Velkomstbrev frå KMD/KDD

DET KONGELIGE KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Nordkapp kommune
Postboks 403
9751 HONNINGSVAG

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6949-35

10. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Nordkapp kommune har i e-post av 7.mai 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Nordkapp kommune får delta som en av to kommuner fra Troms og Finnmark.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til: Ingrid Nautnes, Stig Aspås Kjærvik og Vegard Juliussen

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Kárásjohka - Karasjok kommune
Postboks 84
9735 KARASJOK

Deres ref

Vår ref

20/6949-32

Dato

6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Kárásjohka - Karasjok kommune har i e-post av 26. april 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Kárásjohka - Karasjok kommune får delta som en av 2 kommuner fra Troms og Finnmark.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til: Kristin Norbye-Bekkelund, Ann Hilde Turi og Marit Meløy

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Lødingen kommune
Postboks 83
8411 LØDINGEN

Deres ref

Vår ref
20/6949-29

Dato
6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Lødingen kommune har i e-post av 23. april 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Lødingen kommune får delta som en av 3 kommuner fra Nordland.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til: Kristina Husjord og Tom Roger Hanssen

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Hamarøy kommune
Kommunehuset
8294 HAMARØY

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6949-33

6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Hamarøy kommune har i e-post av 4. mai 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Hamarøy kommune får delta som en av 3 kommuner fra Nordland.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Hørgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til: Eivin Winsvold

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Grane kommune
v/ Ellen Schjølberg
Industriveien 2

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6949-37

12. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Grane kommune har i e-post av 11. mai 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Grane kommune får delta som en av 3 kommuner fra Nordland.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Ordfører som kontaktperson skal ha fått detaljert program og lenke til Teams direkte tilsendt fra Høgskolen i Innlandet og bes viderefremde den til kommunens deltakere. Ta kontakt om det er behov for å få sendt lenken direkte til andre. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere sine forventninger til deltakelse i piloten, dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet. Se ellers programmet.

Med hilsen

Bjørn Casper Hørgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til rådmann Øyvind Toft

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Leka kommune
Lekatun
7994 LEKA

Deres ref

Vår ref
20/6949-30

Dato
6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Leka kommune har i brev av 23. april 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Leka kommune får delta som en av 3 kommuner fra Trøndelag.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Hørgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi til: Kristin Floa, Eline Eidvin, Oddvar Aardahl og Annette Pettersen

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
PLAN

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Namsskogan kommune
R. C. Hansens vei 2
7890 NAMSSKOGAN

Deres ref

Vår ref
20/6949-31

Dato
6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Namsskogan kommune har i e-post av 26. april 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Namsskogan kommune får delta som en av 3 kommuner fra Trøndelag.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten. Dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
Administrasjonsavdelingen

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Holtålen kommune
Hovsletta
7380 ÅLEN

Deres ref

Vår ref
20/6949-28

Dato
6. mai 2021

Deltakelse i pilot i bruk av arealstrategi i små kommuner med store LNFR-områder

Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til vårt invitasjonsbrev datert 16. mars 2021. Holtålen kommune har i brev av 12. april 2021 søkt om deltakelse i pilotprosjektet. Departementet vil med dette bekrefte at Holtålen kommune får delta som en av 3 kommuner fra Trøndelag.

Oppstartsseminaret for piloten vil være onsdag 19. mai kl. 12.00-16.00. Detaljert program og lenke til Teams vil komme om noen dager til de som har fått direkte kopi av brevet, jf. under. Gi beskjed om det er noen flere eller andre som skal få innkallingen direkte. Hver kommune forventes i samlingen å kort presentere (maks. 10 min) sine forventninger til deltakelse i piloten, dvs. si noe om hvorfor dere ønsker å delta, relevant planstatus og forventninger dere har til samarbeidet.

Med hilsen

Bjørn Casper Horgen (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Kirstine Just-Mortensen
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi: Steinar Elven, Marius Jermstad og Plankontoret på Berkåk

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kmd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kmd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling

Saksbehandler
Liv Kirstine Just-
Mortensen
22 24 59 19

Vedlegg 4 Intervjuskjema

Politikere, planleggere og andre

Hvem skal intervjues?

Vi har skrevet og lovet at prosjektgruppa vil tilrettelegge møter om arealstrategi i den enkelte kommune bl.a. i form av faglige samtaler og samtaler med politisk lederskap. Vi har få prosjekttimer per kommune. Samtidig når vi først er der denne 'Kommunedagen' bør vi kunne gjennomføre 3-6 intervju/samtaler og om ønskelig ha et arbeidsmøte med formannskap/kommunestyre

- Faglig: Kommunedirektør og planlegger, som et minimum planlegger. I tillegg kan det være ansatte som arbeider med areal – landbruk – friluftsliv – reiseliv – fiske /sjøområdene
- Politisk: Ordfører og planutvalgsleder som et minimum. I tillegg ønskelig med opposisjonsrepresentant. Eventuelt møte formannskap og planutvalget samle
- Litt ulike spørsmål/innretning på samtaler med faglig og politisk ledelse

Intervju

Merk: Tema og spørsmål i samtale/intervju vil bli tilpassa/justert i forhold til opplegget for arealstrategi i den enkelte kommune.

Innledningsvis

- Hvem vi/jeg er
- Hvem som skal intervjues
- Intervju: ca. 1 time. Du kan når som helst trekke deg fra intervjuet, og det er frivillig å delta (sett inn formuleringer fra NSD).
- Dele ut informasjonsskriv og samtykke-skjema.
- Om/når intervjuet skal tas opp, sett på recorder.

Informasjon om prosjektet – jfr. tidligere utsendt materiale til kommunen, der det bl.a. står å lese

«For distriktskommuner er planlegging et viktig verktøy for å tilrettelegge for ønsket samfunnsutvikling og for å lykkes med næringsutvikling. En differensiering mht. hva som er nødvendig og tilstrekkelig planlegging i små kommuner er en krevende oppgave. Eksempler på enkle og lite ressurskrevende strategi- og planprosesser er etterspurt.

Mange kommuner har i tillegg en for høy terskel for å ta i bruk arealformålet LNFR spredt bebyggelse (Pbl § 11-7, 5 b) eller de gjør det feil, slik at forslag til arealdel møtes med stor lokal uenighet og varsel om innsigelser. Det er behov for erfaring med og veiledning omkring hvordan og når en kan bruke LNFR spredt bebyggelse, og hvordan dette kan gjøres i sammenheng med mål fastsatt i arealstrategi og/eller kommuneplanens samfunnsdel.

Hensikten med piloten: Det skal undersøkes om framstilling og bruk av arealstrategi kan bidra til bedre tilrettelegging for bosetting ++, fritidsbebyggelse og lokal næringsutvikling i distriktene, og dermed redusere behovet for bruk av dispensasjon, forenkle saksbehandlingen ved at flere sektorhensyn er forhåndsavklart og bidra til at tiltak/utbygging ikke skjer i stor konflikt med andre bruksformål og viktige landskaps-, natur- og kulturmiljøinteresser.»

1. Navn, stilling, rolle i kommunen for den enkelte deltaker i samtalen

- Rolle i kommunen i forhold til samfunns- og arealdel
- Fartstid i kommunen og på planfeltet

- Forhåndskunnskap om arealstrategi
2. Planstatus i kommunen
(sjekke ut at vi har oppfattet situasjonen rett – egen forhåndsundersøkelse, mht. planstrategi 2019, samfunnsdel, arealdel, eventuelt andre overordnede plandokument)
 - Hvilke mål for samfunnsutviklingen framgår av planstrategi kommuneplanens samfunnsdel?
 - Hvilke utfordringer har kommunen omkring bruk av arealer i LNFR områder?
 - Hvilke utfordringer har kommunen når det gjelder arealbruk knyttet til sentrum/tettstedsutvikling?
 - Hvis du skulle trukket fram et par eksempler, hvilke skal dette være?
 3. I Nasjonale forventninger 2019-2023 står det: «Kommunene utarbeider arealstrategier som del av kommuneplanens samfunnsdel, og legger disse til grunn ved revisjon av kommuneplanens arealdel»
 - Hvordan, og i hvilken grad har kommunen fulgt opp denne forventningen?
 - Hvordan har dere helt konkret startet arbeidet med arealstrategi?
 - Hvilke flaskehals for igangsetting av arbeidet med arealstrategi har det vært i din kommune?
 - Når dere nå har valgt å utføre et arealstrategiarbeid, hva er det dere ønsker å oppnå?
 4. Kopling mellom samfunnsdelens overordna mål og arealstrategien.
 - Er overordna mål og prioriteringer i samfunnsdelen lagt til grunn for arbeidet med en arealstrategi?
 - Er det noen samfunnsmessige mål og prioriteringer som er særlig relevant for oppfølging i arealstrategiarbeidet?
 5. Kopling mellom arealstrategi og arbeidet med kommuneplanens arealdel
 - Er det/vil det bli en tett kopling i tid mellom ferdigstilt arealstrategi, og igangsetting av revisjon av arealdel?
 - Hvordan kan arealstrategien påvirke senere arbeid med arealplanen?
 6. Innhold og fokus i arealstrategien
 - Hva med utbygging i LNFR områdene? (Bolig, fritid, næring)

Ivaretas hensyn til naturbaserte næringer?

Ivaretas hensyn til naturmangfold?

(F.eks. når det gjelder LNF-områdene: I «Gode råd - Kommunal planstrategi og rullerende kommuneplanlegging i Nordland»: For kommuner med svært lite byggeaktivitet for eksempel knyttet til spredt boligbygging, kan føringer i samfunnsdelen i kombinasjon med grundig enkeltaksbehandling være en løsning som bør diskuteres med berørte myndigheter. I en del plansituasjoner kan dette være en bedre løsning framfor å legge ut store områder der det åpnes for spredt utbygging.

I veilederen for «Planlegging for spredt bolig-, fritids- og næringsbebyggelse i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder (LNFR-områder)» er det kort omtalt mulighetene for alternative løsninger til å avsette konkrete områder til arealformålet LNFR spredt på plankartet, blant annet i avsnittene knyttet til LNFR spredt gjennom bestemmelser alene og retningslinjer for dispensasjon. Utpøving av metodene beskrevet i denne veilederen kan være et grunnlag for utarbeidelse av arealstrategiene.)

- Hvilket fokus har arealstrategien på sentrums- og tettstedsutvikling, samt næringsutvikling utenfor LNFR-områdene?

7. Prosess, medvirkning

- Hvilke grupper bør/vil kommunen i særlig grad invitere inn i arbeidet med å utvikle en arealstrategi?
- Folkemøte for hele kommunens befolkning – invitasjon – program – gjennomføring: Hvordan få til et representativt frammøte og ei god gjennomføring av møtet?
- Eventuelle temamøter om arealstrategi? (med næringsliv, eldre- ungdomsråd, bygdelag/statsetater)?
- Høring/folkemøter spesielt retta mot arealstrategi, eller som del av medvirkning på samfunnsdelen under ett?

8. Ekstern støtte og veiledning

- Regionale myndigheter – fylkeskommune, statsforvalter m.fl.? Når og hvordan medvirker de i arealstrategiarbeidet?
- Hva med nabokommuner?
- Er eksterne konsulenter brukt i arbeidet med arealstrategi?
- Nytte av KMD/KDDs veiledninger? (Spesielt Planlegging for spredt bolig, fritids og næringsbebyggelse i LNFR-områder, mai 2020)
- Ser kommunen behov for veiledning, opplæring, etter- og videreutdanning – for planleggere, politikere og administrasjon?

Vedlegg 5 Samtalespørsmål

Fylkeskommune, statsforvaltar, Distriktssenter

1. Korleis er erfaringane frå SF og FK når det gjeld overordna planlegging?
Er det eit stort sprik mellom kommunane når det gjeld motivasjon for overordna planarbeid?
 - Kva er status m.o.t.
 - o Politisk leiing av og engasjement i overordna planarbeid?
 - o Medverknad – deltaking?
 - Er det eit stort sprik når det gjeld gjennomføringsevne på samfunnsdel og arealdel?
 - Gjer kommunane jobben sjølv når det gjeld planstrategi og samfunnsdel med arealstrategi?
 - Korleis fordeler planinnsatsen seg når det gjeld LNFR og kommunesenter/tettstad i den overordna planlegginga?
 - Fungerer bestemmelsen om planprogram i forkant av sjølv planarbeidet med samfunnsdel og arealdel?

2. Synspunkt på forholdet mellom småkommune og "hjelparar" når det gjeld overordna planlegging i småkommunar
 - D-senteret
 - Fylkeskommunen
 - Statsforvaltaren
 - Sentralt utarbeidde rettleiarar, departementskontakt
 - Private konsulentfirma
 - FoU-sektoren
 - Universitet og høgskole
 - KS (kurs, konferansar, Kommunekonsult)

3. Fagleg kontinuitet som problem i småkommunar
 - Lokale strategiar for kontinuitet?
 - Hjelpeapparatet sin aktivitet retta mot kontinuitet?
 - Sentrale verkemiddel som kan drøftast?

4. Forholdet mellom plan og ofte "frikopla" prosjekt/utviklingsarbeid
 - Er dette eit problem blant kommunen sine folkevalde?

Denne rapporten markerer avslutninga på eit pilotprosjekt om arealstrategiarbeid i åtte distriktskommunar, finansiert av KDD Kommunal- og distriktsdepartementet i samarbeid med Distriktssenteret. Prosjektoppstart var mai 2021, og avslutning januar 2023.

Dei åtte kommunane er Namsskogan, Leka og Holtålen i Trøndelag, Lødingen, Grane og Hamarøy i Nordland, og Nordkapp og Karasjok i Troms og Finnmark. Forskargruppa har også henta inn erfaringar og vurderingar om arealstrategiarbeid frå fylkeskommune og statsforvaltarar og Distriktssenteret.

Rapporten skal kome i møte dei forventningane som KMD Kommunal og moderniserings-departementet (no KDD Kommunal og distriktsdepartementet) har presentert i oppdragsavtalen av 15. februar 2021 om eit forskings- og utredningsoppdrag utført av HINN Høgskolen i Innlandet i samarbeid med UiT Norges Arktiske Universitet: «Oppdrag som prosessleder og ansvarlig for det faglige innholdet i, og praktisk utforming og evaluering av, pilot i bruk av arealstrategi for å forenkle KPA (kommuneplanens arealdel) i små kommuner med store LNFR-områder.»

Dels er oppdraget eit kartleggings- og evalueringsarbeid, men det omfattar også prosessleiing og kommunikasjon med kommunane. Siktemålet har vore å teste ut om arealstrategien bidrar til å forenkle planarbeidet i små kommunar med store landbruk-, natur-, fritids- og reindriftsareal (LNFR)-områder. Rapporten inneheld både ei oppsummert (kap. 3 og 4) og ei kommunevis (kap. 8) rapportering når det gjeld nytten og utfordringar ved bruk av arealstrategi. Det er framskaffa data om prosessar fram mot vedtatt samfunnsdel (KPS) med arealstrategi (ARS). I kap. 5 er temaet rettleiings- og opplæringsbehov omtalt og vurdert. Kap. 6 inneheld drøftingar og konklusjonar.

I kap. 7 kjem sju tilrådingar:

- 1) Arealstrategi bør bli tatt inn i Plan- og bygningslova.
- 2) Manglande framdrift skuldast ikkje manglande interesse. Kva med ei ad hoc- "framdriftsgruppe" for sikre framdrift?
- 3) Bestemmelsen i plan- og bygningslova om planprogram kan med fordel fjernes når det gjeld samfunnsdelen.
- 4) Medvirkning gir meining.
- 5) Rural klimapolitikk- rettleingsmateriell og rettleiing frå fylkeskommunen og statsforvaltar må i større grad blir tilpassa rurale utfordringar.
- 6) Stabilitet i planstaben over tid. Kommunane må få betre hjelp frå fylkeskommune, statsforvaltar og Distriktssenter til rekrutteringa.
- 7) Det er ikkje arealstrategiarbeid isolert sett som det trengs opplæring i, men samfunnsplanlegging meir generelt.